

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Третя Міжнародна науково-практична конференція

25 квітня 2025 р., м. Одеса

Конференцію організовано в рамках проекту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проект отримав фінансування через проект EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072*.

**Фінансується
Європейським Союзом**

**ОДЕСА
ОНУ
2025**

УДК 339.9.339.727

С 692

Рецензенти:

І. О. Іващук – доктор економічних наук, професор;

О. А. Довгаль – доктор економічних наук, професор.

С 692   **Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності** [Електронний ресурс]: матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 25 квітня 2025 р.) / за заг. ред. д.е.н., проф. С. О. Якубовського, доктора філософії, доц. Алексеєвської Г. С. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – 80 с. – Мова укр., англ.

У збірник увійшли матеріали наукових доповідей професорів, доцентів, викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів та співробітників наукових установ Сінгапуру, Грузії та України, зроблених на третій міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності”. На конференції було обговорено загальні тенденції розвитку світового господарства, визначено чинники глобальної нестабільності та шляхи її подолання, оцінено соціально-економічні наслідки повномасштабної війни Росії проти України, проаналізовано вплив подій в Україні протягом 2020-2025 років на розвиток різних країн світу

УДК 339.9.339.727

*Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності

© Автори статей, 2025

© Одеський національний університет

імені І. І. Мечникова, 2025

ЗМІСТ

PhD Gary Lit

DEGLOBALIZATION, DOLLARIZATION AND DECONSTRUCTION: THE END OF THE INTERNATIONAL RULES-BASED ORDER?..... 6

PhD, Professor Nino Davitaya

PERIOD OF UNCERTAINTIES AND CHALLENGES FOR GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY..... 8

д.е.н., проф. Кічурчак М. В.

РЕЛОКАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ..... 9

Doctor of Science, Professor Sergiy Yakubovskiy

FISCAL POLICY UNDER PRESSURE: GOVERNMENT EXPENDITURE, REVENUE, AND DEBT DYNAMICS IN THE EU AND EURO AREA (2021–2024)..... 10

к.е.н, доц. Шелест О. Л.

СУЧАСНА МІГРАЦІЯ В ПОЛЬЩІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ..... 13

Arina Truba, Doctor of Science, Professor Sergiy Yakubovskiy

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RETURN ON FOREIGN INVESTMENTS OF SPAIN AND PORTUGAL IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE AGGRESSION OF RUSSIA AGAINST UKRAINE..... 15

Ніколенко І. Д., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.

РОЛЬ ЄБРР У ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ І ПРОГРАМ..... 16

Курса В. А., к.е.н., доц. Бичкова Н. В.

РОЗВИТОК СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 18

Апостолова Є. А., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТОК КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ..... 19

Anna Mandryk, Associate Professor Tetiana Rodionova

ECONOMIC ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE DEVELOPMENT OF MIGRATION PROCESSES (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE AND POLAND)..... 21

Петрова Д. О., к.е.н., доц. Бичкова Н. В.

ПОРІВНЯННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 23

доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С., Злобіна А. Р.

ГРЕЦЬКА БОРГОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЄВРО..... 25

Daniil Fonov

SOME ASPECTS OF INVESTMENT IN THE UNITED ARAB EMIRATES..... 28

Мохно М. І., доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С.

ЦИФРОВИЙ ЄВРО ТА Е-ГРИВНЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ. 30

<i>Пашали Е. О., к.е.н., доц. Бичкова Н.В.</i> ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ПРАКТИК НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ.....	32
<i>Семенов І. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ СЛОВЕНІЇ.....	34
<i>Копчинська О. О., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ПОЛІТИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	35
<i>Літвінова Л. Р., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК США.	36
<i>Санковська М. П., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НІМЕЧЧИНІ.....	38
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю.О., Балух В. Д.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, КУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МІГРАНТІВ У США ТА КАНАДІ.....	39
<i>Дробик І. О., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО СУПЕРНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ РОЗВИТОК ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ.....	42
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Синявська Д. О.</i> СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РИНКІВ ПРАЦІ У НАЙБІЛЬШИХ МІГРАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ...	43
<i>Daria Petrova, Associate Professor Albina Rozmaryna</i> EUROPEAN AND GLOBAL EXPERIENCE IN MANAGING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMIC-ECOLOGICAL SYSTEMS.....	45
<i>Григораши Н. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	47
<i>Курса В. А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.</i> «ЗЕЛЕНІ» ІНВЕСТИЦІЇ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ.....	49
<i>Коваль В. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ШВЕЦІЇ ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	50
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Харковенко В. В.</i> ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ.....	52
<i>Анна С. В., доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ПОЛІТИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	55
<i>Желяскова Т.С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ МІЖДЕРЖАВНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА.....	56
<i>доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С., Диленок О. С.</i> ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ МІЖДЕРЖАВНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В УМОВАХ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ВІЙНИ МІЖ США ТА КИТАЄМ.....	58
<i>Самойленко А. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ АВСТРІЇ.....	60

<i>Михальчук В.В., доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С.</i> ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ ТА СУЧАСНА ПОРТФЕЛЬНА ТЕОРІЯ.....	62
<i>Апостолова Є.А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.</i> ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..	64
<i>Недельчева А. Г., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВАЛЮТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ НОВИХ ЧЛЕНІВ ЄВРОЗОНИ.....	66
<i>Olha Kyrychenko</i> ADAPTATION OF INVESTMENT STRATEGIES IN INTERNATIONAL TOURISM UNDER GEOPOLITICAL CHALLENGES.....	68
<i>Bilous Yehor</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CURRENT ACCOUNTS OF CHINA, INDIA, AND SOUTH KOREA AMID UNCERTAINTY (2019–2024).....	70
<i>Солдатко К. С.</i> ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СТРУКТУРУ ТА ДИНАМІКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ЄВРОПІ.....	72
<i>Maria Verbytska, Polina Sidorenko, Stepchenko Mykyta</i> A COMPARATIVE STUDY OF THE INTERNATIONAL INVESTMENT POSITIONS OF CANADA, NORWAY, AND HUNGARY IN THE CONTEXT OF GLOBAL UNCERTAINTY.....	74
<i>Довженко О. І.</i> СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ПРАКТИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	77

DEGLOBALIZATION, DOLLARIZATION AND DECONSTRUCTION: THE END OF THE INTERNATIONAL RULES-BASED ORDER?

The inaugural ministerial conference of the World Trade Organization (WTO), held at Suntec City in Singapore in 1996, marked a pivotal moment in the post-Cold War evolution of the global economic order. It consolidated the principles enshrined in the multilateral trading framework and reaffirmed a collective commitment to deeper integration and liberalization of global markets. This event catalyzed a period of sustained international cooperation, mutual economic interdependence, and robust growth, underpinned by a widely held conviction in the efficacy of rules-based globalization. The WTO came to symbolize an era of optimism in which trade liberalization was equated with economic development, poverty alleviation, and the reinforcement of global peace through interconnected markets.

The accession of the People's Republic of China to the WTO in 2001 constituted a transformative milestone in the global trading system. China's integration did not simply introduce a new economic actor of immense scale – it fundamentally reshaped the dynamics of globalization. As the world's most populous nation rapidly embedded itself within global supply chains and emerged as a manufacturing hub, the global economy experienced a period of exceptional dynamism. China's competitive production costs and vast labor market contributed to disinflationary trends in developed economies, while its demand for commodities and infrastructure fueled growth across emerging markets. This deepening interdependence was often cited as vindication of the liberal theory that open trade fosters mutual prosperity and geopolitical stability.

Yet, the fabric of global economic integration began to fray amid rising geopolitical tensions and ideological divergence. A critical turning point was reached in 2018 with the United States' initiation of a large-scale tariff and technology war against China. Unlike previous periods of economic friction, the policies implemented by the Trump administration marked a fundamental shift. Cloaked in the rhetoric of economic fairness and national security, these measures embodied a unilateral and adversarial approach to trade policy. The imposition of punitive tariffs – labelled provocatively as “Liberation Day” tariffs – targeted a broad range of Chinese goods and soon extended into critical technological sectors such as telecommunications, semiconductors, and artificial intelligence. This aggressive posture represented a clear departure from decades of bipartisan U.S. trade policy focused on engagement, multilateralism, and market liberalization. Rather than seeking resolution through established WTO mechanisms, the Trump administration opted for coercive economic tools that signaled a move from integration toward strategic decoupling.

The consequences of this unilateral turn were both immediate and far-reaching. Trade volumes between the U.S. and China fell from 659,8 billion USD in 2018 to 575,5 billion USD in 2023 – a nearly 13% decline [1]. Bilateral foreign direct investment also dropped precipitously, with a more than 60% decline between 2016 and 2023 [2], underscoring growing political risk and the deepening effects of economic disengagement. The semiconductor sector, once a linchpin of global interdependence, now epitomizes bifurcation: Chinese imports of semiconductors fell by 19% in 2023 alone [3], while the U.S. CHIPS and Science Act committed over 50 billion USD to the reshoring of critical technological production [4].

These developments mirror a broader trend of systemic deglobalization. The World Bank [5] notes that multinational corporations are increasingly pivoting toward “friend-shoring” and “nearshoring” in response to geopolitical instability. Concurrently, the IMF [6] projects that

global trade growth will lag behind GDP growth through 2026 – a reversal of patterns observed during the height of globalization in the 1990s and 2000s. This emerging landscape is defined by regionalized production networks, the politicization of trade instruments such as sanctions and export controls, and the fragmentation of technological standards and regulatory regimes.

As geopolitical rivalries intensify, the legitimacy of multilateral institutions has eroded. The WTO's dispute resolution mechanism, once a cornerstone of international economic law, remains effectively incapacitated. Meanwhile, the overextension of financial sanctions and the weaponization of the U.S. dollar have prompted several countries in the Global South to seek alternatives to dollar-denominated finance, reflecting a broader questioning of U.S.-led economic hegemony [7].

Thus, the trajectory that began with the ambitious multilateralism of the 1996 Singapore conference and reached its zenith with China's WTO accession in 2001 has now entered a phase of fragmentation, strategic decoupling, and institutional sclerosis. The WTO, once emblematic of liberal economic order, faces declining relevance amid a geopolitical environment increasingly shaped by power politics and national economic security strategies.

Conclusion. The evolving fractures in global trade, finance, and governance suggest that the international rules-based order - once founded on multilateralism, liberalization, and institutional trust – is undergoing a profound and possibly irreversible transformation. Deglobalization has emerged as a tangible phenomenon, as states and firms prioritize supply chain resilience, technological autonomy, and geopolitical alignment over the efficiencies of global interdependence. A major inflection point was the Trump administration's embrace of unilateralism and protectionism, which – under the guise of correcting trade imbalances - disregarded the norms of fair competition and multilateral dispute resolution. These aggressive trade policies not only precipitated a dramatic escalation in U.S. – China tensions but also catalyzed a broader unraveling of the post-Cold War economic consensus. In parallel, the weaponization of financial systems has intensified debates over dollarization and spurred interest in alternative monetary frameworks. At its core, this multidimensional shift represents the deconstruction of a once-dominant liberal paradigm. While it may be premature to pronounce the end of the international rules-based order, the current trajectory points toward a fragmented, contested, and increasingly multipolar economic landscape – where institutional restoration appears increasingly elusive.

REFERENCES:

1. U.S. Census Bureau. (2024). Foreign Trade Data: U.S.-China Trade in Goods 2018–2023. Washington, D.C.
2. Rhodium Group. (2024). Two-Way Street: 2023 Update on U.S.-China Investment Trends. New York.
3. China Customs. (2024). Trade Statistics Yearbook 2023. Beijing: General Administration of Customs.
4. U.S. Department of Commerce. (2024). CHIPS and Science Act Funding Update. Washington, D.C.
5. World Bank. (2023). Global Value Chain Development Report: Reshaping GVCs in an Age of Uncertainty. Washington, D.C.
6. International Monetary Fund (IMF). (2024). World Economic Outlook Update: January 2024. Washington, D.C.
7. UNCTAD. (2023). World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.

PERIOD OF UNCERTAINTIES AND CHALLENGES FOR GEORGIAN ECONOMICS AND SOCIETY

Georgia continued to operate within challenges faced by the world economy, as well as instability and political pressure inside of the country; According to World Bank statistical data, economic growth has been 6.7% for the first two months of 2025, which has been slowed down from almost 11% from October 2024 [3]. Unfortunately, according to official statistics we are facing worse tendencies almost in every area: consumer prices has been increased, trade deficit has been widened, money transfers from abroad declined, while exchange rate against USD has been declined, fiscal deficit also increased, only banking sector maintained a bit strong growth, however it is still lower rather than in previous years [1].

Unfortunately, political unrest and absolutely wrong policy from governmental bodies makes a lot of problems in almost every area of the country and its economy [3].

In June, Georgia's parliament adopted a law obliging certain non-governmental groups and media outlets to register as "organizations serving the interests of a foreign power." Actually, every organization or person, which receives more than 20% of funding from abroad, must register as a foreign agent and fully disclose its financial sources. [4] The ruling party claimed the law aims to promote transparency but other official rhetoric, the timing of its introduction, and its substantive provisions suggest it aims to discredit and marginalize independent groups and media. In September, under the guise of "protecting family values and children," the authorities adopted a discriminatory anti-lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) law imposing restrictions on rights to education, health, freedom of expression, and peaceful assembly.

All newly adopted laws have strongly rejected by EU experts, as well as by the civil society, since they are the exact copy from Russian ones [5].

In October, the ruling party claimed decisive victory in a highly disputed parliamentary election, which opposition parties, President Salome Zurbashvili, an independent observer groups claimed was marred by intimidation, vote-buying, and fraud. Since October 28 we face permanent protest in the streets of Georgia, every evening there are gathering on the main street, around parliament building in Tbilisi. Police repeatedly used excessive force against largely peaceful demonstrators protesting the government's decision to abort the EU accession negotiations.

They groundlessly fired tear gas, water cannons and rubber bullets at protesters. Police beat, chased down, and detained largely peaceful protesters. Violent mobs, presumably associated with authorities, participated in beatings. Several hundred protesters were arrested on misdemeanor and criminal charges. Many reported beatings and ill-treatment in detention; dozens required hospitalization [4].

Parliament also eliminated the direct election rule for president, nowadays according to new rule, parliament is electing the president, so indeed in Georgia there are two acting presidents- Salome Zurbashvili, who has been elected in 2018 and Mikhail Kavelashvili, who has been named by illegal parliament. None of the Western Countries or Authorities are recognizing the legacy of 2024 parliamentary elections and hence the presidency [5].

Due to above mentioned political issues, almost all wester aid programs has been suspended, even more USA and European countries are imposing financial sanctions against officials, so far targeted sanctions have been introduced against almost all ruling party members, including informal governor Ivanishvili [4].

As for recommended actions we still consider eliminate illegal elections from 2024 and start preparing new parliamentary elections with involvement of society, political parties and western

institutions, since Georgian economy is not able to survive in isolation. The problem is also within opposition politicians, but the hope is that with new elections Georgia may have several parties at the parliament and may have a better chance to be back to western directions.

REFERENCES:

1. Georgian Monthly Economic Update February 2025, World Bank Group – Macroeconomics, Trade & Investment.
2. National Bank of Georgia- Annual report 2023. URL: <https://nbg.gov.ge/en/publications/annual-reports>.
3. National Bank of Georgia- Financial stability report. URL: <https://nbg.gov.ge/en/publications/financial-stability-reports>.
4. World Report 2025, Human Right Watch. URL: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/georgia>.
5. Georgia Assets in 2025: Risks and Opportunities. URL: <https://bm.ge/en/news/georgia-assets-in-2025-risks-opportunities>.

*д.е.н., проф. Кічурчак М. В.
Львівський національний університет імені Івана Франка*

РЕЛОКАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В умовах триваючої війни в Україні внутрішня та зовнішня релокація людського капіталу зумовлює масштабні соціально-економічні зрушення, які мають довгостроковий вплив як на національну економіку, так на регіональний розвиток. Ці зміни є критично важливими в контексті повоєнної відбудови та забезпечення сталого розвитку.

У науковому дискурсі активно ведуться обговорення щодо чинників формування та розвитку людського капіталу, соціальних та економічних умов його функціонування. У межах цього дослідження продовжується аналіз головних закономірностей розвитку людського капіталу в Україні та країнах ЄС [1; 2]. Зокрема, попередні роботи дозволили ідентифікувати ключові чинники впливу на людський капітал в країнах ЄС за допомогою економетричних методів [3], а також окреслити його роль у процесах сталого розвитку та повоєнного відновлення економіки України [4; 5; 6]. Водночас актуалізується потреба оцінки просторових особливостей релокації людського капіталу України під час воєнного стану.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 р. спостерігаються значні зміни у регіональному розміщенні людського капіталу країни. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на січень 2025 р. було зареєстровано понад 4,6 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [7]. На основі відкритих даних про повітряні тривоги в Україні, які охоплюють період з 24.02.2022 р. до 21.01.2025 р., здійснено оцінку кореляційного зв'язку обчислено кореляцію між кількістю зареєстрованих ВПО та безпековими чинниками, зокрема кількістю тривог, їх сумарною тривалістю, частотою повідомлень про вибухи та тривалістю періодів відносної тиші [7, 8]. Отримані результати свідчать, що зростання кількості тривог та їхньої загальної тривалості впливають на переміщення людей в інші безпечніші регіони України. Чим більше днів, протягом яких оголошувалися тривоги, тим вища ймовірність релокації людського капіталу. Водночас в регіонах України з меншою інтенсивністю загроз рівень внутрішньої мобільності людського капіталу є нижчим.

Для поглибленого аналізу релокації людського капіталу та сумарної тривалості тривог у годинах за регіонами України застосовано кластерний аналіз, де використано Евклідову відстань (нестандартизовані дані) та правило об'єднання за зваженим груповим

середнім з парними зв'язками. У результаті дослідження виділено п'ять основних кластерів, що демонструють регіональні відмінності у демопроесах, пов'язаних з внутрішньою релокацією людського капіталу та тривалістю тривоги.

Отже, в контексті повоєнної відбудови України доцільно брати до уваги не лише питання підвищення якості людського капіталу, а й просторову динаміку його переміщення. Це передбачає адаптацію заходів соціальної політики до нових реалій, включаючи сприяння працевлаштуванню релокованому людському капіталу, забезпечення доступу до соціального житла та інфраструктури, а також створення умов для повернення в рідні регіони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кічурчак М., Паславська І. Освітні програми закладів вищої освіти в контексті імплементації стратегії смарт-спеціалізації. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Вип. 63. С. 208–220. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.63.0.6317>
2. Kichurchak M. Interconnected roles of human capital, employment, and sustainable development in the EU countries. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2024. Vol. 1415(1). 012062. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1415/1/012062>
3. Kichurchak, M. (2024). Human capital in the sustainable development of EU countries: A longitudinal data analysis. *Economic Forum*, 14(1), 18–27. <https://doi.org/10.62763/cb/1.2024.18>.
4. Кічурчак М. Сталий розвиток і повоєнна відбудова економіки. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи: міжнародна колективна монографія / [редколегія, голова – д.е.н. В.В.Небрат]; НАН України, ДУ “Ін-текон. та прогнозув. НАН України”. К., 2023. С. 47–61. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>.
5. Kichurchak M., Paslavaska I. The Regional Factors of Sustainable Development Amidst Wartime Challenges. *Zrównoważony rozwój w zarządzaniu: Monografia / Red. Izabela Krawczyk-Sokołowska*. Częstochowa: Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, 2023. S. 9–28. DOI: 10.17512/CUT/9788371939860
6. Kichurchak M. Sustainable development for the post-war recovery in Ukraine's economy: an updated perspective on the scientific legacy of M. Tugan-Baranovsky. *History of Economics and Economic Thoughts of Ukraine*. 2024. Vol. 57. P. 114-140. <https://doi.org/10.15407/ingedu2024.57.114>
7. Е-дані. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics> (дата звернення: 21.01.2025).
8. Карта повітряних тривоги. URL: <https://alerts.in.ua/> (дата звернення: 21.08.2024).

*Doctor of Science, Professor Sergiy Yakubovskiy
Odesa I. I. Mechnikov National University*

FISCAL POLICY UNDER PRESSURE: GOVERNMENT EXPENDITURE, REVENUE, AND DEBT DYNAMICS IN THE EU AND EURO AREA (2021–2024)

Acknowledgement: The research supporting this article, was partly sponsored by Central European University Foundation of Budapest (CEUBPF). The theses explained herein represent the ideas of the author, and do not necessarily reflect the views of CEUBPF.

The analysis of budget deficits and public debt in the European Union (EU) has gained heightened significance in the context of overlapping global and regional crises. In the aftermath of the COVID-19 pandemic, EU member states have faced the dual challenge of stimulating economic recovery while managing the long-term fiscal consequences of unprecedented public

spending. This challenge has been further compounded by the Russian Federation’s full-scale invasion of Ukraine in 2022, which has triggered geopolitical instability, energy price shocks, inflationary pressures, and increased defense and humanitarian expenditures across the EU. As a result, the dynamics of fiscal policy have become a critical area of concern for policymakers, economists, and international institutions alike. Investigating the trends, causes, and sustainability of budget deficits and public debt is essential not only for assessing economic resilience and compliance with EU fiscal rules but also for formulating effective responses to evolving security, social, and economic threats. Understanding these fiscal dynamics is key to ensuring financial stability and strategic autonomy within the Union.

Table 1

Budget Deficit and Debt Data for Euro area and EU

Indicators	Area	Unit	2021	2022	2023	2024
GDP market prices	EU	bln euro	14 795	16 143	17 209	17 950
	Euro area	bln euro	12 614	13 723	14 605	15 161
Government deficit (-) / surplus (+)	EU	bln euro	-683	-519	-595	-568
	Euro area	bln euro	-643	-475	-516	-469
	EU	% of GDP	-4.6	-3.2	-3.5	-3.2
	Euro area	% of GDP	-5.1	-3.5	-3.5	-3.1
Government expenditure	EU	% of GDP	51.1	49.2	49.0	49.2
	Euro area	% of GDP	52.0	50.0	49.5	49.6
Government revenue	EU	% of GDP	46.5	46.0	45.5	46.0
	Euro area	% of GDP	46.9	46.5	46.0	46.5
Government debt	EU	bln euro	12 835	13 320	13 901	14 544
	Euro area	bln euro	11 840	12 288	12 754	13 258
	EU	% of GDP	86.8	82.5	80.8	81.0
	Euro area	% of GDP	93.9	89.5	87.3	87.4

Source: [2].

The EU and EA experienced strong nominal GDP growth across the 2021-2024. In the EU, GDP rose from 14 795 billion euros in 2021 to 17 950 billion euros in 2024 – an increase of approximately 21.3%. Similarly, the EA's GDP increased from 12 614 billion to 15 161 billion euros (approximately +20.2%).

This upward trend reflects a post-pandemic economic recovery, as well as inflationary effects that boosted nominal GDP. However, this growth took place under the pressure of geopolitical instability, rising energy prices, and supply chain disruptions following Russia’s aggression against Ukraine. The economic expansion is therefore only partially indicative of improved productivity, as it was also driven by inflationary dynamics and increased public spending in response to external shocks.

In absolute terms, both the EU and EA saw a significant reduction in government deficits in 2022 compared to 2021, followed by a moderate worsening in 2023, and a slight recovery in 2024: EU - from -683 billion euros in 2021 to -519 billion (2022), -595 billion (2023), and -568 billion (2024); EA - from -643 billion euros in 2021 to -475 billion (2022), -516 billion (2023), and -469 billion (2024).

While the initial decrease in 2022 reflects the phasing-out of COVID-19 support measures, the subsequent increase in deficits in 2023 can be linked to several pressures, including: emergency fiscal responses to the energy crisis, particularly subsidies and price caps for households and businesses; increased defense spending in light of the Russian threat;

humanitarian and financial assistance to Ukraine; support for the integration and accommodation of Ukrainian refugees across EU member states. These factors have significantly influenced budgetary outcomes, often requiring governments to adopt expansionary fiscal stances despite economic recovery.

As a percentage of GDP, government deficits in both the EU and EA show a net improvement over the period, despite temporary setbacks: EU - from -4.6% in 2021 to -3.2% (2022), -3.5% (2023), and back to -3.2% (2024); EA - from -5.1% in 2021 to -3.5% (2022 and 2023), and -3.1% (2024). These figures suggest that, despite increased fiscal burdens due to external geopolitical shocks, including the war in Ukraine, the EU and EA have managed to move toward fiscal stabilization. The moderate improvement in 2024 signals efforts to realign public finances with the Maastricht deficit ceiling of 3% of GDP, while still addressing ongoing security and humanitarian obligations. The EA consistently exhibits larger deficits (both in absolute terms and relative to GDP) than the EU as a whole.

Government expenditure in the EU decreased from 51.1% of GDP in 2021 to 49.0% in 2023, before slightly rising to 49.2% in 2024. This reflects a consolidation trend following the fiscal expansion during the COVID-19 pandemic. The slight rebound in 2024 was due to social spending and geopolitical factors (e.g., support related to the war in Ukraine and energy subsidies). A similar pattern is evident for the Euro area: a drop from 52.0% in 2021 to 49.5% in 2023, followed by a marginal rise to 49.6% in 2024. The consistently higher level in the Euro area compared to the broader EU suggests a more expansive fiscal stance among Eurozone members.

Government revenue for the whole EU declined from 46.5% of GDP in 2021 to 45.5% in 2023, then slightly recovered to 46.0% in 2024. Revenues in the Euro area also fell from 46.9% to 46.0%, before recovering to 46.5% in 2024. The Euro area maintained a slight revenue advantage over the EU throughout.

Nominal EU countries debt grew from 12 835 bln euro in 2021 to 14 544 bln euro in 2024, a 13.3% increase. Euro area debt rose from 11 840 bln euro to 13 258 bln euro, a 12.0% increase. These increases highlight ongoing borrowing needs, driven by post-pandemic recovery measures, inflation support, defense spending, and green transition investments.

EU debt-to-GDP declined from 86.8% in 2021 to 80.8% in 2023, with a small uptick to 81.0% in 2024. Euro area debt-to-GDP also decreased from 93.9% to 87.3%, before stabilizing at 87.4% in 2024. The falling debt ratios, despite increasing nominal debt, suggest GDP growth outpaced debt accumulation, indicating a relatively healthy macroeconomic environment.

Overall, the fiscal developments in the European Union and the Euro Area over 2021–2024 reveal a delicate balance between economic recovery and fiscal discipline amid unprecedented external shocks. In the wake of the COVID-19 pandemic and amid the profound geopolitical disruption caused by Russia's full-scale invasion of Ukraine, EU member states have demonstrated a cautious balancing act between fiscal consolidation and the need for sustained public support.

A key observation is the recovery-driven growth in nominal GDP, which increased by over 20% in both the EU and EA. This expansion facilitated a reduction in deficit and debt ratios, even as governments continued to engage in significant borrowing. However, this nominal growth was fueled not only by improved economic performance but also by inflationary pressures and extraordinary public expenditures, indicating that the underlying productivity gains may be modest.

The data show a phased withdrawal of pandemic-era fiscal supports in 2022, followed by a temporary fiscal deterioration in 2023, attributable to new expenditure pressures related to energy subsidies, defense, refugee support, and humanitarian aid. Nonetheless, both the EU and EA

managed to maintain a trajectory of gradual fiscal stabilization, with deficits narrowing in terms of GDP share and debt ratios declining moderately despite increasing nominal debt levels.

The return to near-Maastricht-level deficit thresholds (around 3% of GDP) by 2024 reflects a strategic effort to re-anchor public finances without undermining socio-economic resilience. The Euro Area, while consistently exhibiting slightly higher spending and deficit ratios, mirrored the broader EU trend, suggesting common policy responses to shared challenges.

In sum, the period 2021–2024 illustrates the EU's capacity to navigate fiscal pressures stemming from external shocks while sustaining macroeconomic stability. The moderate re-consolidation of public finances, amid rising geopolitical tensions and structural transformations (e.g., energy transition), reflects both the adaptability of fiscal frameworks and the ongoing need for careful policy calibration to safeguard long-term sustainability and strategic autonomy within the European Union.

REFERENCES:

1. A. Truba, S. Yakubovskiy. Budget deficits and public debt of the EU countries in an unstable environment. Liha-Pres, 2024. – P. 178–181. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-431-6-44>
2. Eurostat. Deficit and debt data for Euro area and EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-euro-indicators/w/2-22042025-ap> (Last accessed: 23.04.2025).

к.е.н, доц. Шелест О. Л.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНА МІГРАЦІЯ В ПОЛЬЩІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Упродовж останніх років міграційна політика Польщі зазнала суттєвих трансформацій, набувши широкого міжнародного резонансу. Держава активно залучає трудових мігрантів з України, забезпечуючи їм не лише право безвізового в'їзду до Європейського Союзу, а й законні механізми працевлаштування. Високий рівень імміграції українських громадян розглядається як стратегічно важливе джерело трудових ресурсів, що сприяє підтримці економічного розвитку країни.

Водночас політичні еліти, орієнтовані на євроскептичний дискурс, дотримуються жорсткої позиції щодо регулювання потоків мігрантів з країн Африки та Азії. Вони відкидають міграційні квоти, встановлені інституціями ЄС, та прагнуть запроваджувати більш обмежувальні механізми контролю в'їзду та перебування осіб з цих регіонів.

Особливості польської міграційної моделі стають очевидними при порівнянні з відповідними підходами інших держав Центральної Європи, які також стикаються зі зростаючим міграційним навантаженням, відчувають необхідність залучення зовнішніх трудових ресурсів та враховують власні історичні й геополітичні чинники.

Попри індивідуальні особливості міграційних процесів у кожній країні, польський досвід виявляє значну подібність до політики Чеської Республіки, Словаччини та Угорщини, з якими Варшава координує свої дії в межах Вишеградської групи. Крім того, Польща має спільні риси міграційного регулювання з Україною, що пояснюється схожими уявленнями про бажаних мігрантів. Це, своєю чергою, спричиняє конкуренцію між цими країнами на міжнародному ринку праці [1].

Держави, що аналізуються, перебувають у стані конкурентної боротьби за залучення найбільш затребуваних мігрантів, оскільки прагнуть забезпечити власні економіки

необхідними трудовими ресурсами. У цьому контексті Польща, яка має значні потреби у залученні зовнішньої робочої сили через масштаби своєї економіки, використовує конкурентні переваги, пов'язані з широким спектром відкритих вакансій. Швидка адаптація нормативно-правових механізмів дозволила країні оперативнo сформувати сприятливе середовище для легального працевлаштування іноземців, зокрема власників віз.

Зазначений підхід є певною мірою аналогічним до стратегій Великої Британії та Ірландії, які після розширення Європейського Союзу одними з перших відкрили свої ринки праці для польських громадян. Така політика сприяла безперервному припливу мігрантів та стабільному поповненню національних трудових ресурсів.

У сучасних умовах міграційної політики все більше орієнтуються на залучення висококваліфікованих кадрів, здатних інтегруватися як у традиційні виробничі галузі, так і в інноваційні сегменти економіки, що базуються на знаннях. У випадку Польщі особливий попит спостерігається на фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовлено цифровою трансформацією економічних процесів та потребою в технологічних інноваціях [2].

Освітня та наукова міграція набуває дедалі більшого значення у структурі міжнародних міграційних потоків. Водночас Польща, порівняно з іншими країнами Європейського Союзу, все ще має відносно низьку частку іноземних студентів, що свідчить про необхідність посилення інтеграційних ініціатив у цій сфері.

Одним із ключових напрямів державної міграційної політики є залучення етнічних поляків, що реалізується через цільові урядові програми. Хоча цей сегмент міграції має значний потенціал, реальні результати його розвитку поки що не відповідають запланованим стратегічним орієнтирам. Значна частина польської діаспори мешкає за кордоном, переважно в державах із високими соціально-економічними стандартами, що створює додаткові виклики для повернення та інтеграції цих громадян.

З метою стимулювання репатріаційних процесів у 2007 році було запроваджено програму «Карти поляка», яка передбачає спрощені умови для отримання статусу особам, що визнають свою польську ідентичність та проживають у країнах пострадянського простору.

Отже, актуальність порівняльного аналізу міграційної політики значно зростає в умовах сучасних глобальних викликів, з якими стикаються різні держави. Вироблення ефективних управлінських рішень у цій сфері значною мірою залежить від глибокого усвідомлення національних інтересів, міжнародних зобов'язань, а також історичних особливостей регіону.

Спільні риси спостерігаються не лише у міграційних підходах держав Вишеградської групи, а й у більш широкому контексті – серед країн Центральної Європи та України. Конкуренція за трудові й інтелектуальні ресурси на глобальному ринку є безпосереднім наслідком стратегічних цілей, які визначають національні уряди у сфері міграційного регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Dokument przyjęty uchwałą RM w dniu 14.02.2017 r. URL: www.gov.pl. (дата звернення 28.03.2025).
2. Yankiv M., Flissak K., Kozłowski A. R. Dyplomacja w zagranicznej współpracy gospodarczej, Warszawa, CeDeWu, 2020, 166 S (дата звернення 28.03.2025).

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RETURN ON FOREIGN INVESTMENTS OF SPAIN AND PORTUGAL IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE AGGRESSION OF RUSSIA AGAINST UKRAINE

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

The recent COVID-19 pandemic has led to a prolonged global financial crisis that has affected the national economies of all EU member states. For countries such as Spain and Portugal, which have not fully recovered from the European debt crisis, new challenges have jeopardized their investment attractiveness. As a result, in 2022, these countries showed the lowest return on foreign direct investment after Luxembourg - Spain (3.7%) and Portugal (4.5%) [1].

Nevertheless, Jonathan Jones, Ilona Servitskaya and Colin Wren in their study [2, p. 1682] point out that investors pay more attention to the EU15 countries than to the CEE countries due to the large national market and more educated workforce. As an additional incentive for FDI inflows to the EU, Justin Lindeboom and Sophie Meunier considered investment migration programmes. Annually they generate 976 million euros in Spain, and in Portugal - 670 million euros [3, p. 26].

As can be seen from Figure 1, both countries are characterized by a predominance of liabilities over assets, which indicates the attractiveness of these countries to investors. Comparing Spain and Portugal, the assets and liabilities of the former exceed those of the latter by an average of 5 times, which may be due to Spain's positioning as the 2nd most attractive European country in the real estate sector [4].

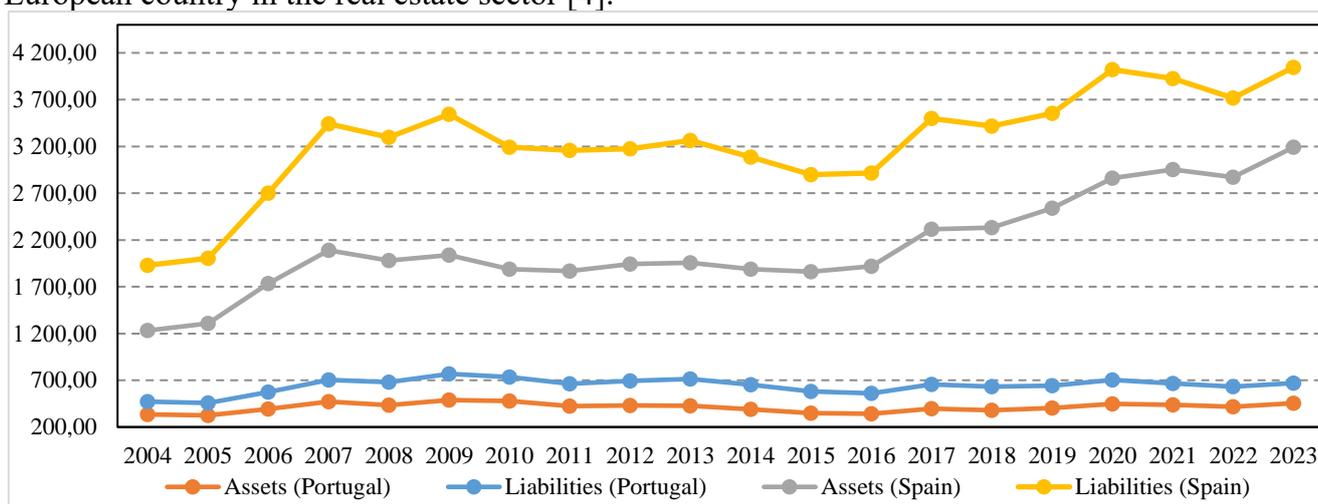

Fig. 1. Dynamics of Assets and Liabilities in 2004-2023, bln USD.

Source: compiled by the author based on IMF [5].

For Portugal, portfolio investments make up the bulk of asset accumulation (49.85%), while for Spain, FDI (41.39%). The situation with liabilities is the opposite, as 49.23% of the structure of Portugal is FDI, while for Spain, Portfolio and Other investments are distributed almost evenly - 36.87% and 35.63%, respectively. Table 1 shows the return on these investments for both countries.

Table 1

The average return on investment in Spain and Portugal from 2004 to 2023

	FDI	Portfolio	Other
The return on inward investment			
Portugal	4,71%	2,84%	1,48%
Spain	5,78%	2,64%	1,32%
The return on outflow investment			
Portugal	4,96%	3,46%	1,53%
Spain	3,84%	2,97%	1,55%

Source: compiled by the author based on IMF [5].

The calculation results confirmed that Spain is more attractive to foreign investors, as it has the highest return on inward FDI at 5.78% compared to 4.71% for Portugal. At the same time, the returns on Portfolio and Other investments are equally significant for both countries. However, domestic investors in Portugal are more inclined to invest abroad than Spanish investors. Regarding FDI and portfolio returns, Portuguese investors have higher returns than foreign investors. Spain's investment attractiveness could be explained by its 10-year government bond yields. Although Portugal had higher yields in the pre-crisis period, since 2015, Spanish bond yields have been slightly higher than Portuguese ones. Over the past 2 years, the yield on Portuguese government bonds has not exceeded 3.6%, while this figure reached 4.02% for Spain [6].

To summarize, considering the investment position and return on investment, Spain is a more attractive country for foreign investors than Portugal. This can be explained primarily by the growing real estate sector, as well as higher bond yields.

REFERENCES:

1. Eurostat: official website. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (Last accessed: 24.03.2025).
2. Jones J., Serwicka I. & Wren C. Motives for foreign direct investment location in Europe and EU enlargement. *Environment and Planning A: Economy and Space*. 2020. Vol. 52. No. 8. P. 1681-1699. – DOI: <https://doi.org/10.1177/0308518X20916503>.
3. Lindeboom J., Meunier S. In the Shadow of the Euro Crisis: Foreign Direct Investment and Investment Migration Programmes in the European Union. *Law Research Paper Series*. 2020. No. 54. 28 P. – DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3729593>.
4. European Investor Intentions Survey 2025. CBRE: official website. URL: <https://www.cbre.com/insights/reports/european-investor-intentions-survey-2025> (Last accessed: 09.04.2025).
5. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Data> (Last accessed: 09.04.2025).
6. Trading Economics: official website. URL: <https://tradingeconomics.com/> (Last accessed: 11.04.2025).

*Ніколенко І. Д., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

РОЛЬ ЄБРР У ВПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ І ПРОГРАМ

У сучасних умовах глобальних екологічних викликів питання сталого розвитку набуває особливої актуальності для України, яка є вразливою до змін клімату й екологічної деградації. Ефективне вирішення екологічних проблем потребує не лише внутрішніх зусиль, а й залучення міжнародних партнерів та фінансових інституцій. Одним із ключових суб'єктів, що відіграє провідну роль у підтримці «зеленої» трансформації української економіки, є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Завдяки

фінансуванню інноваційних проєктів у сферах енергоефективності, відновлюваної енергетики та розвитку сталої інфраструктури, ЄБРР забезпечує не лише економічну, а й екологічну модернізацію країни.

Починаючи з 1993 року, ЄБРР є одним із ключових фінансових донорів України. Станом на 1 квітня 2025 року, банк інвестував в економіку України понад 22,09 млрд євро в рамках 626 проєктів, з яких значна частка має екологічне спрямування [1].

Одним із важливих інструментів ЄБРР стало кредитування через партнерські банки українських підприємств, що реалізують енергоефективні проєкти. Так, у межах програми UKEEP (2006-2017 роки) близько 130 млн дол. США було надано у вигляді кредитів підприємствам, які впроваджували заходи з енергозбереження. За оцінками ЄБРР, це дозволило зменшити енергоспоживання на понад 2,2 млн МВт год на рік та знизити викиди CO₂ на 640 тис. тон щорічно [2].

Окрім кредитування, ЄБРР активно впроваджує грантові програми. У межах ініціативи FINTESS та EU4Climate понад 30 українських компаній отримали гранти на загальну суму більше 1 млн євро для впровадження кліматичних інновацій. Грантове фінансування покривало до 75% витрат на відповідні технології, що стимулювало впровадження енергоощадних систем вентиляції, сонячних панелей, теплових насосів та інших «зелених» рішень у промисловості.

ЄБРР також виступив важливим партнером у сфері поводження з відходами. Відомим прикладом стала рекультивація Грибовицького сміттєзвалища у Львівській області. У 2018 році Львів отримав 20 млн євро на реалізацію проєкту з рекультивації та будівництва сучасного сміттєпереробного заводу. Така ініціатива дозволила наблизити систему управління відходами до європейських стандартів та суттєво зменшити екологічне навантаження на регіон [3].

ЄБРР дотримується суворих вимог до проєктів, які фінансує. Заявники повинні довести економічну ефективність проєкту, його екологічну безпечність та відповідність законодавству України і стандартам ЄС. Зокрема, проєкти повинні відповідати хоча б одній директиві ЄС відповідно до Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Крім того, важливою умовою є прозорість та відкритість процедур закупівель, а також чіткий моніторинг екологічних впливів у процесі реалізації проєктів.

Банк активно підтримує біоенергетику. Так, у співпраці з Глобальним екологічним фондом у 2019 році започатковано проєкт на суму 55,8 млн дол. США, спрямований на розвиток сталого виробництва агробіомаси, удосконалення ланцюгів постачання та підвищення енергетичної незалежності агросектора [4].

Завдяки співпраці з Європейським Союзом, ЄБРР розширює свою участь у розвитку сталої транспортної інфраструктури. Наприклад, компанія «Віннер» отримала 20 млн євро для будівництва дилерських центрів, що відповідають екологічним стандартам, та розширення мережі для електромобілів, що є важливим кроком у декарбонізації транспортного сектору України [5].

Підтримка ЄБРР охоплює широке коло напрямів – від енергоефективності до біоенергетики, від переробки відходів до розвитку електротранспорту. Його фінансові інструменти поєднують кредити, гранти та технічну допомогу, що забезпечує гнучкість і адаптивність до потреб різних секторів економіки. У результаті цієї підтримки Україна наближається до реалізації принципів «зеленої» економіки та виконує екологічні зобов'язання відповідно до євроінтеграційного курсу. Відтак, ЄБРР не лише виступає донором, а й стратегічним партнером у трансформації екологічної політики України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Міністерство фінансів України. Європейський банк реконструкції та розвитку: веб-сайт. – URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> (дата звернення: 11.04.2025).
2. EBRD. Ukraine Energy Efficiency Programme (UKEEP): веб-сайт. – URL: https://ebrdgeff.com/seff_facilities/commercial-uk/ (дата звернення: 11.04.2025).

3. E5P. Signing of the Loan and Grant Agreements – Lviv Solid Waste. – URL: <https://e5p.eu/news-detail/64> (дата звернення: 11.04.2025).
4. Sustainable Agribusiness Forum. Programme overview: веб-сайт. URL: <https://saf.org.ua/en/programme/> – (дата звернення: 11.04.2025).
5. European External Action Service. ЄС та ЄБРР сприяють розвитку ринку екологічних автомобілів в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/ес-та-єбрр-сприяють-розвитку-ринку-екологічних-автомобілів-в-україні> – (дата звернення: 16.04.2025).

*Курса В. А., к.е.н., доц. Бичкова Н. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

РОЗВИТОК СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

Дослідження ринку стартапів є надзвичайно актуальним з огляду на їх зростаючу роль у глобальній економіці та інноваційному розвитку. Стартапи виступають каталізаторами технологічних змін, створення нових робочих місць та економічного зростання. Ринок стартапів в Україні оцінити дуже складно, оскільки на сьогодні більшість угод укладаються неофіційно через небажання учасників розкривати інформацію. Проте динаміка угод щодо стартапів у період з 2022 по 2025 роки демонструє значний прогрес, незважаючи на серйозні виклики, пов'язані з війною, економічною нестабільністю та міграцією фахівців. На основі аналізу позиції України у міжнародних рейтингах ринку стартапів, можна виокремити наступні ключові моменти.

Так, рейтинг, складеним виданням Forbes «America's Best Startup Employers» за 2024 рік включає 500 найкращих стартапів США, оцінених за репутацією компанії, задоволеністю працівників та зростанням [2]. Українські компанії не представлені в цьому рейтингу, оскільки він охоплює лише стартапи, що базуються в США. Проте, українські стартапи демонструють значний прогрес на міжнародній арені, посідаючи 46-те місце серед 100 країн у Global Startup Ecosystem Index 2024 [1]. Згідно з оновленими даними, Україна посіла 46-те місце серед 100 найактивніших інноваційних екосистем світу, піднявшись на три позиції порівняно з попереднім роком. Ці досягнення демонструють стабільний розвиток технологічних центрів України, незважаючи на серйозні соціально-політичні виклики, зумовлені повномасштабними військовими діями. Щодо конкретних міст, м. Київ залишається беззаперечним лідером серед українських міст у контексті глобального стартап-середовища. У 2024 році столиця піднялася на 75-ту позицію у світовому рейтингу. Загальна оцінка стартапів м. Києва становить 9.62 бала, що є рекордом для України. Ринок стартапів у м. Львів утримує другу позицію в українському внутрішньому рейтингу, посідаючи загалом 397-ме місце у світі. Його позиція зросла на 94 пункти порівняно з 2023 роком, а загальна оцінка дорівнює 0.84 бали. Основними чинниками розвитку ринку залишаються якісна технічна освіта, розвинена аутсорсингова індустрія та активна ІТ-спільнота [3].

Звертаючи увагу на м. Одесу, можна зробити висновки, що ринок активізувався та досягнув 682-го місця з балом в 0.26 пунктів. Географічне розташування міста сприяє розвитку логістичних рішень та фінтех-проєктів поряд із підтримкою творчих кластерів [3].

У першому кварталі 2024 року українські стартапи привернули значну увагу венчурних інвесторів, забезпечивши собі суттєве фінансування. Найбільше коштів, від 10

до 30 мільйонів доларів США, здобула компанія Viseven завдяки Horizon Capital. Стартап Carmoola зібрав 19,6 мільйона доларів від низки міжнародних інвесторів. Компанії OneNotary, Kurs Orbital, і Competera отримали 5, 4 і 3 мільйони доларів відповідно. Венчурні фонди, як українські, так і міжнародні, активно інвестували в ці проекти. Цей тренд свідчить про зростаючий інтерес до українських технологічних фірм та їхню здатність залучати капітал навіть у періоди глобальної нестабільності (рис.1) [4].

Згідно даних найбільшого онлайн порталу ІТ фахівців в Україні (DOU), Міністерство цифрової трансформації України планує збільшити кількість нових техбізнесів в Україні» підкреслюється, що на 2024 рік в Україні є всього 33 стартапи на мільйон жителів, тоді як середній показник в Європі досягає 500 [5].

Щоб наблизитись до цього рівня, Міністерство цифрової трансформації планує відкрити 15 регіональних інноваційних хабів, збільшити частку університетських стартапів (зараз їх менше 5%), запустити понад 50 нових акселераторів і інкубаторів, а також заснувати щонайменше 10 венчурних фондів. Ініціатива «Дія City» передбачає розширення категорій діяльності для залучення компаній з біотехнологій, мікроелектроніки та напрямків deeptech [5].

Підводячи підсумки, можна зауважити що, для подальшого зміцнення стартап-екосистеми України доцільно вживати низку системних заходів. По-перше, необхідним є посилення технічної освіти та збереження людського капіталу через освітні програми й професійні інкубатори, створених на базі університетів, а також залучати бізнес для фінансування цих інновацій. По-друге, актуальним є створення інноваційної інфраструктури в регіонах, зокрема через розширення мережі технопарків та акселераторів. Крім того, слід активізувати залучення зовнішніх інвестицій, зокрема у високотехнологічні та оборонні сектори. Державна підтримка, наприклад, у межах діяльності Українського фонду стартапів та європейських програм, має відігравати ключову роль у формуванні стійкої інноваційної економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. USF.Global Startup Ecosystem Index 2024: Ukraine in the top 50. 2024. URL: <https://usf.com.ua/en/global-startup-ecosystem-index-2024-ukraine-in-the-top-50/>
2. Forbes.WORLD`S BEST EMPLOYERS. 2025. URL: <https://www.forbes.com/lists/worlds-best-employers/>
3. Велика Українська Бібліотека. Національне господарство України: стартапи. 2025. URL: https://vue.gov.ua/Національне_господарство_України:_стартапи
4. Дудко В. Скоро весна? З початку року українські стартапи отримали щонайменше \$42 млн інвестицій. Forbes, квітень 2024. URL: <https://forbes.ua/innovations/skoro-vesna-z-pochatku-roku-ukrainski-startapi-otrimali-shchonaymenshe-42-mln-investitsiy-yak-pochuvaetsya-venchurna-industriya-u-pershomu-kvartali-2024-go-doslidzhennya-forbes-01042024-20239>
5. Онлайн портал ІТ фахівців в Україні (DOU): 500 стартапів на мільйон населення. URL: <https://dou.ua/lenta/news/500-startups-per-million-people/>

*Апостолова Є. А., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА РОЗВИТОК КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В умовах невизначеності більшість країн світу перебувають під економічним тиском і змушенні адаптуватися під нові реалії. Торговельні війни, геополітичні конфлікти, пандемії, зміни клімату, фінансові кризи – все це тим чи іншим чином впливає на міжнародну економіку і піддає її ризикам. Дана робота розглядатиме економічне зростання

та розвиток країн південно-східної Азії, а точніше В'єтнаму, Таїланду та Індонезії за допомогою макроекономічних показників.

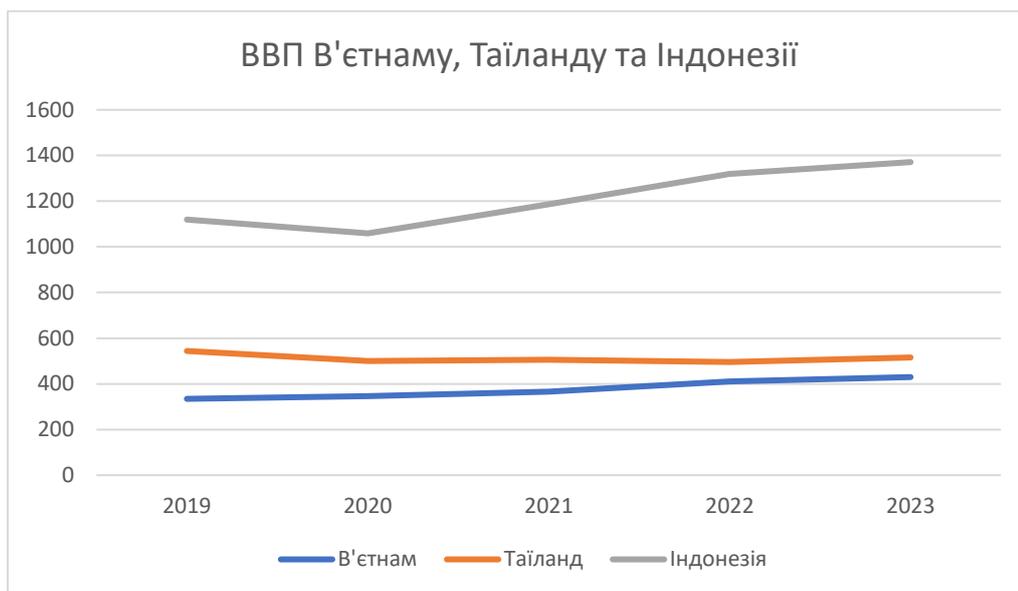

Рис. 1. ВВП В'єтнаму, Таїланду та Індонезії в млрд доларах США
Джерело: зроблено автором на основі [1].

Індонезія має найбільшу економіку серед країн Південно-східної Азії тому, дана країна має найбільший ВВП в порівнянні з Таїландом та В'єтнамом. Також Індонезія, значний зріст з 2021 по 2022 роки на 10%. Не дивлячись на те, що В'єтнам відстає в порівнянні двох інших країн, він проявляє більшу стабільність, та за графіком(Рис.1) не опускався нижче на відміну від Таїланду, чий ВВП впав з 543,98 млрд США в 2019 до 514,97 в 2023, що на 5,3 % менше, але все ще має доволі непогані показники.

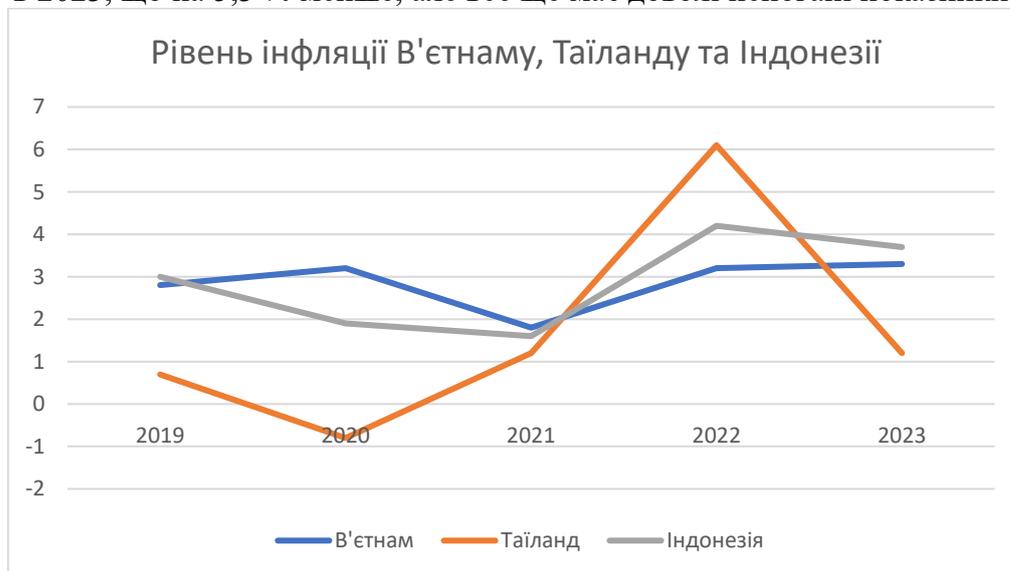

Рис. 2. Рівень інфляції В'єтнаму Таїланду та Індонезії
Джерело: зроблено автором на основі [2].

Через початок пандемії в 2020 році в Таїланді встановилася дефляція, яка становила 0,8%, що відображає зниження рівня цін. В подальшому рівень інфляції в Таїланді продовжував нестабільне коливання дійшовши до 6,1 в 2022 і знову зменшився до 1,2 в

2023. Щодо рівня інфляції Індонезії та В'єтнаму то даний показник у цих двох країнах більш менш стабільний окрім Індонезії в 2020-2021 та в В'єтнамі в 2021.

Таким чином, Індонезія має найсильнішу економіку серед країн Південно-східної Азії країн, маючи високий показник ВВП. Серед перелічених країн В'єтнам виділяється стабільною економікою з поступовим розвитком. Таїланд, попри коливання в економічних показниках та дефляції в 2020 році, зберігає конкурентоспроможні здібності. Загалом, В'єтнам, Індонезія та Таїланд демонструють непогане економічне зростання та розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Trading Economics. ВВП. URL: <https://tradingeconomics.com/vietnam/gdp> (дата звернення: 07.04.2025).
2. Офіційний сайт Всесвітнього банку. Всесвітній банк. Інфляція. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2023&locations=ID&start=2019>(дата звернення: 07.04.2025).

*Anna Mandryk, Associate Professor Tetiana Rodionova
Odesa I. I. Mechnikov National University*

ECONOMIC ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE DEVELOPMENT OF MIGRATION PROCESSES (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE AND POLAND)

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

The Russian-Ukrainian war has accelerated the process of active involvement of Ukrainian citizens in global migration processes. During the war, Ukraine became one of the countries from which the largest number of people leave every year. Unlike in previous years, the peculiarity of modern migration processes is their forced nature. Along with the military-political and economic situation in Ukraine, a significant factor in migration is the country's geographical location at the intersection of major transport corridors.

A significant part of migration flows from Ukraine is security and labour migration, which is becoming an effective means of employment, guaranteed income, and self-realisation for citizens, which generally contributes to the country's inclusion in the global labour market, the formation of a middle class, and is a catalyst for integration into the global community.

Migrants have an impact on the economy of their host country in several ways. Firstly, they contribute to GDP by creating value added in the sectors of their employment. By consuming goods and services for their own needs, they create demand. The presence of Ukrainian migrants on the Polish labour market can affect wages and employment opportunities for local workers. As entrepreneurs and investors, migrants create new jobs. As highly qualified specialists and scientists, they contribute to the introduction of innovations and technologies. As taxpayers and consumers of public goods, they have a potential impact on the government budget.

For a deeper long-term analysis of the impact of migration to Poland on the economic development of Ukraine as a labour donor country, it is important to consider the impact of remittances of labour migrants. In this context, let us find out whether there is a significant impact of remittances from labour migrants working in Poland.

Thus, in Table. 1 and Figure 1 show the dynamics of remittances of labour migrants from Poland to Ukraine.

Table 1

Volumes of Private Remittances to Ukraine from Poland by Official and Unofficial Channels in 2018-2021 and 2023-2024,* million USD

Year	Total volume of remittances	Remittances from Poland	Share of remittances from Poland in the total volume, %.
2018	11111	3649	32,8
2019	11921	3558	29,8
2020	11980	3300	27,5
2021	14019	4647	33,1
2023	11292	4163	36,9
2024	9480	3308	34,9

* Official data for 2022 are not available.

Compiled by the author based on NBU data [1].

As can be seen from the data in Table 1 and Fig. 1, the share of remittances to Ukraine from Poland decreased in monetary terms during the war years, but increased in share, outstripping this figure for each of the pre-war years and accounting for more than 1/3 of the total amount of remittances to Ukraine from all other countries combined.

And this is despite the fact that today a certain part of Ukrainian migrants is hidden from the view of official statistics, although in recent years the liberalisation of migration policy has significantly reduced undocumented migration.

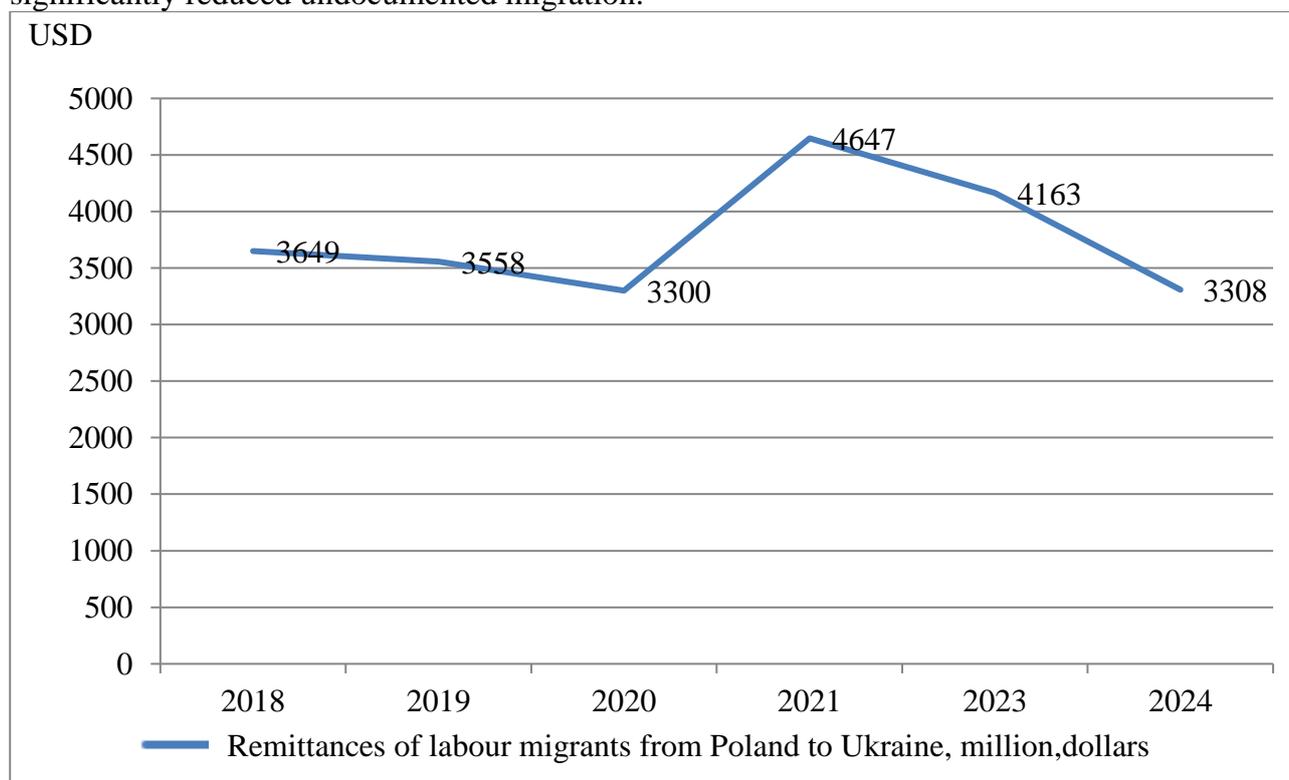

Figure 1. Dynamics of remittances of labour migrants from Poland to Ukraine in 2018-2021 and 2023-2024 [1].

The existing demographic problems in Poland and the unwillingness of the local population to engage in low-skilled and relatively low-paid work or their high wage demands are causing a shortage in the labour market and a growing demand for the services of Ukrainian labour

migrants.

There is every reason to believe that the presence of Ukrainian migrants in Poland actually stimulates the local population to obtain more prestigious jobs, reduces the burden on the state budget by supporting the disabled population, does not delay the growth of labour productivity, and does not compete with the local population in the Polish labour market.

REFERENCES:

1. Official website of the National Bank of Ukraine. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_y.pdf.

*Петрова Д. О., к.е.н., доц. Бичкова Н.В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПОРІВНЯННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

В умовах післявоєнного відновлення економіки України питання інвестицій є надзвичайно актуальним. За оцінкою Світового банку, на повну реконструкцію країни потрібно понад 524 млрд. доларів, що буде важко забезпечити лише прямою міжнародною допомогою [1]. Залучення приватного інвестиційного капіталу здатне зменшити фінансове навантаження та прискорити відбудову, що й зумовлює актуальність дослідження ролі приватних та інституційних інвесторів у цьому процесі.

Через війну інвестори обережно оцінюють вкладення в Україну. Водночас деякі галузі зберігають потенціал для зростання завдяки експорту та міжнародній підтримці (рис. 1).

Рис. 1. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств України за окремими галузями, 2014–2023 рр. (у %)

Джерело складено автором на основі: [2].

Проаналізуємо динаміку розвитку окремих секторів, а саме: ІТ, агропромисловість та енергетику. Вибір зумовлений їхнім значенням для інноваційного розвитку економіки та потенційною інвестиційною привабливістю в умовах післявоєнного відновлення.

На основі аналізу динаміки економічної активності ІТ-сектору у період 2020-2022 можна дійти наступних висновків. Експорт комп'ютерних послуг зростає - з \$5,0 до \$7,3 млрд, але вже у 2023-2024 роках спостерігався спад до \$6,4 млрд [3].

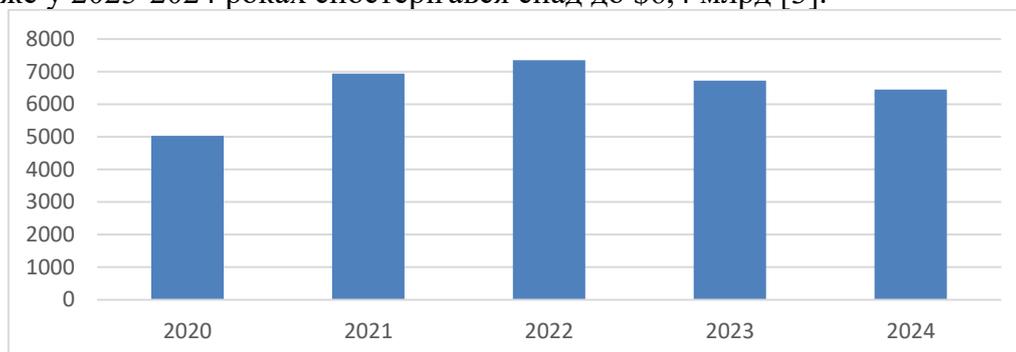

Рис. 2. Експорт комп'ютерних послуг з України в період з 2020 по 2024 роки, у млн. дол. США. Джерело: складено автором на основі [3].

Дані свідчать про вразливість ІТ-сектору, попри державну підтримку у вигляді Dіia.City, грантів та пільг. Основними викликами залишаються релокація компаній, скорочення іноземних замовлень і відтік кадрів. Водночас ІТ залишається відносно стабільним, забезпечуючи до 4,4% ВВП станом на 2024 рік і входячи до п'ятірки провідних галузей [4]. Розвиток базується переважно на внутрішньому потенціалі, що свідчить про автономність та високі можливості зростання. Інвестиції доцільні за умови врахування воєнних ризиків і фокусу на експортно орієнтовані компанії [5].

Аналіз ділової активності підприємств сільського господарства дозволяє зробити висновки, що АПК у 2024 році забезпечив 59,3% товарного експорту, понад 50% з якого спрямовано до ЄС завдяки переорієнтації логістики [6]. Попри збитки, що перевищують \$80 млрд, сектор зберігає життєздатність завдяки великому і малому бізнесу. Перспективними залишаються напрями переробки, логістики та агротехнологій. Водночас сектор стикається з проблемами через війну: замінування полів, зростанням собівартості продукції через подорожчання ресурсів, складна логістика. Тимчасові заборони з боку окремих країн ЄС та обмеження Єврокомісії порушили експортні ланцюги [7].

Аналіз енергетичного сектору свідчить, що він зазнав найбільших втрат серед усіх галузей: пошкоджено об'єкти, втрачено до 10 ГВт потужностей, зокрема через обстріли та ситуацію на ЗАЕС [8]. Додатковими викликами є застаріла інфраструктура, нестабільні тарифи й високі витрати на відновлення. Сектор виглядає вразливим і не є привабливим для широких інвестицій.

Водночас є певні передумови для відновлення. Так, Україна приєдналася до ENTSO-E, частково відновила експорт електроенергії та активізувала розвиток відновлюваних джерел. Інвестиції наразі можливі переважно у «зелену» енергетику, малі проєкти та резервне живлення. Сектор залишається ризиковим і більше підходить для стратегічних інвесторів, здатних хеджувати ризики.

Таким чином, в результаті аналізу можна зробити висновки, що найбільш привабливим для інвестування в умовах нестабільності є ІТ-сектор, завдяки гнучкості та експортній орієнтації. Агросектор теж залишається привабливим, особливо в напрямках переробки та агротехнологій. Інвестиції в енергетику можливі лише в довгостроковій перспективі й здебільшого у відновлювані джерела енергії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Оновлена оцінка потреб України у відновленні та реконструкції (2025). *Світовий банк*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 04.04.2025)

2. Рентабельність операційної та усієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2023). *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.04.2025).
3. Статистика платіжного балансу. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>. (дата звернення: 04.04.2025).
4. Руденко К. А.. Інвестиційна привабливість IT-сектору України в умовах війни (2024). *Modern Concept of Scientific Development*, (1), 11. DOI: 10.62731/mcnd-01.11.2024.001. (дата звернення: 04.04.2025).
5. IT Research Ukraine. Аналітичне дослідження ринку IT в Україні (2024). *Lviv IT Cluster*. URL: <https://itcluster.lviv.ua/projects/it-research-ukraine/?modal=research-ukraine> (дата звернення: 10.04.2025).
6. UCAB. Outlook for Ukrainian Agricultural Market 2025. *Київ: Український клуб аграрного бізнесу*. URL: <https://ucab.ua/files/2024/2025%20Outlook.pdf>. (дата звернення: 04.04.2025).
7. Вікторія Агапова. Український агробізнес між викликами війни та можливостями ринку (2024). *VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/ukrayinskyj-agrobiznes-mizh-vylykamy-vijny-ta-mozhlyvostyamy-rynku> (дата звернення: 10.04.2025).
8. Ванькович Л. Я., Ямщиков І. І. Дослідження впливу повномасштабного вторгнення на економічні показники енергетичного сектору України (2023). *Академічні візії*, Вип. 21. DOI: 10.5281/zenodo.8163301. (дата звернення: 04.04.2025).

**доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С., Злобіна А. Р.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова**

ГРЕЦЬКА БОРГОВА КРИЗА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЄВРО

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

Ефективність управління державним боргом є одним із ключових факторів макроекономічної стабільності в країні. Випадок Греції є яскравим прикладом того, як завищені очікування та популістське зростання державних видатків призвели до різкого зростання боргу та ледь не до дефолту [1 с. 1].

Маючи можливість отримувати позики в євро за низькими відсотковими ставками, країни Південної Єврозони значно збільшили державні запозичення, що дало їм змогу підвищити рівень споживчих та соціальних витрат. Після 2012 року зростання державного боргу Греції здавалося безпечним на тлі зростання активів та прогнозованого стабільного економічного розвитку. Проте, з різних причин, боргова бульбашка в країні луснула, що поставило під сумнів майбутнє багатьох інших держав Європи, Північної Америки та Азії з високим рівнем заборгованості.

При вступі Греції до Єврозони не передбачалося, що країна, чий внесок становить лише 2,8% від ВВП Єврозони, зможе суттєво вплинути на обмінний курс євро (див. рис. 1).

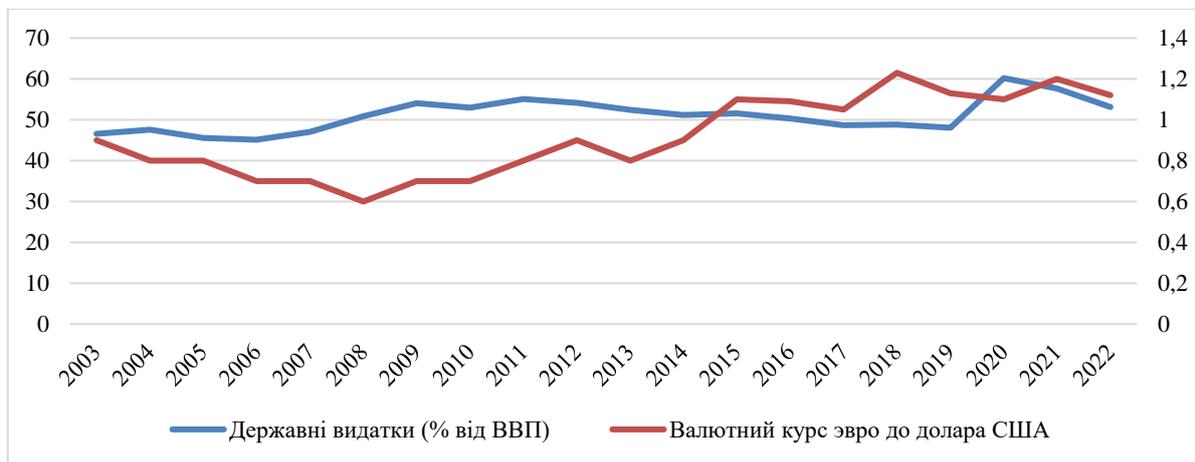

Рис. 1. Державні видатки (% від ВВП) Греції та валютний курс євро до долара США (права вісь) впродовж 2003-2022 рр.

Джерела: складено автором на основі даних [7], [9].

Графік відображає тенденцію до зростання державних витрат Греції з 2003 по 2011 роки, що в цілому збігається з початком боргової кризи в Греції. У 2010 році видатки скорочуються, причиною чому є впровадження жорсткої фіскальної політики під впливом зовнішніх кредиторів (ЄС, МВФ). У наступні роки видатки скорочуються, з 2019 року – знову демонструють зростання.

Порівняння динаміки показників демонструє наявність певного оберненого зв'язку між обсягами державних витрат та валютним курсом. Так, запровадження рестриктивної фіскальної політики в ЄС, зокрема у Греції у 2010 році, позначилося на курсі євро. Скорочення державних витрат зменшує сукупний попит в економіці, що може уповільнити темпи зростання ВВП та інфляції. За умов очікуваного економічного спаду та низької інфляції інвестори можуть втрачати довіру до валюти, що спричиняє девальваційний тиск на євро.

Водночас в окремих випадках спостерігається зворотна тенденція: зростання державних витрат — через збільшення споживчого та інвестиційного попиту — може призвести до підвищення економічної активності та інфляційного тиску. За таких умов, за умови незмінної монетарної політики, зростання попиту на національну валюту може зумовити її ревальвацію.

МВФ виокремлює два ключові чинники хронічного зростання дефіциту бюджету Греції. По-перше, фінансова криза поставила під сумнів здатність країни й надалі підтримувати модель економічного зростання, що ґрунтувалася на зовнішньому запозиченні для покриття дефіциту бюджету. По-друге, офіційне повідомлення уряду про вищий, ніж очікувалось, рівень дефіциту після перегляду даних спричинило зниження кредитного рейтингу країни [3].

Таким чином, фінансова криза в Греції висвітлила ключову проблему ЄС у забезпеченні жорсткого контролю за фінансовою дисципліною окремих держав-членів. Стабільно зростаючий державний борг країни став поштовхом і символом ширшої боргової кризи в Єврозоні, яка торкнулася не лише Греції, але й Ірландії, Португалії, Іспанії та Італії. Греція - перша країна, що опинилася на межі дефолту через хронічний дефіцит бюджету та високий державний борг [2 с. 110].

Графік, наведений нижче (див. рис. 2) ілюструє динаміку державного боргу Греції та валютного курсу євро до долара США за період 2012-2023 роки. Спостерігається зростання державного боргу країни з 2012 по 2021 рік, не дивлячись на скорочення витрат урядом на 4,6 млрд євро, згідно зі звітністю.

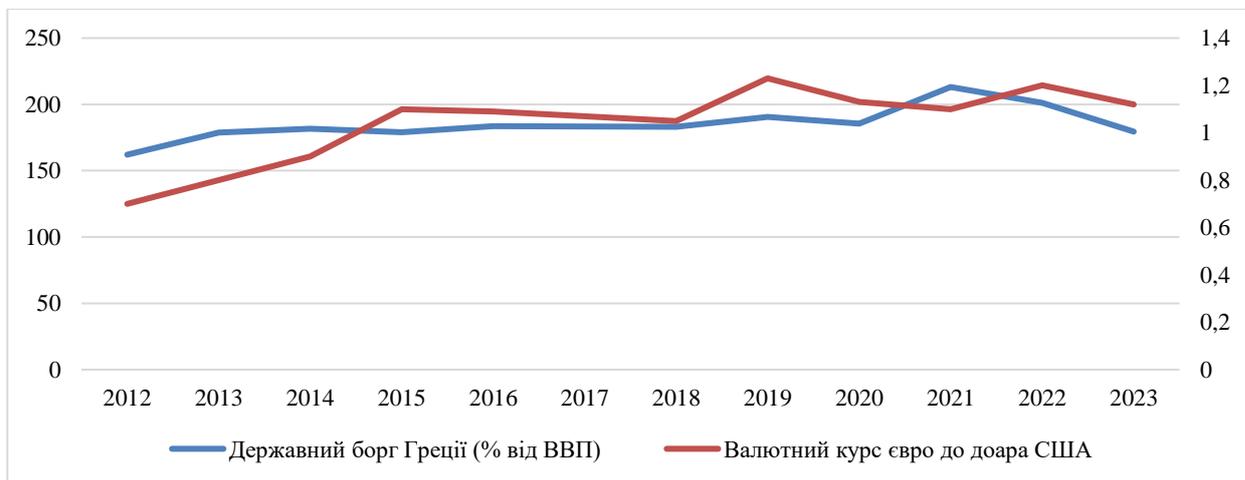

Рис. 2. Державний борг Греції (% від ВВП) та валютний курс євро до долара США (права вісь) впродовж 2012-2023 рр.

Джерела: складено автором на основі даних [7], [8].

Саме у 2021 році між Європейською Комісією та Грецією було укладено Угоду про партнерство на 2021–2027 роки. Ця стратегічна угода визначає напрямки використання фондів ЄС — зокрема Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду плюс, Фонду згуртованості, Фонду Just Transition та Європейського морського, рибного та аквакультурного фонду. Передбачено інвестиції обсягом понад €21 мільярд, спрямовані на економічний, соціальний та територіальний розвиток Греції. Греція стала першою державою-членом ЄС, яка подала та отримала схвалення цієї угоди, що пояснює поступове покращення соціально-економічної ситуації в країні. Після 2021 року державний борг зменшується, що свідчить про ефективність угоди [5].

Найбільш демонстративними є періоди 2012-2014 та 2018-2020 років, коли зростання та скорочення державного боргу Греції супроводжувалося прямою реакцією валютного курсу євро, відповідно. Поясненням виступає негативний вплив зростання державного боргу Греції на стабільність євро, адже саме Греція є першою країною, що потребувала жорсткіших методів ЄС щодо економії, які в подальшому були застосовані і для інших країн єврозони. Ця тенденція і відображається на валютному курсі.

Звісно, коливання курсу євро безпосередньо впливає на валютні резерви центральних банків. Підвищення інфляції та витрат на енергоносії, що виникає внаслідок девальвації євро, негативно впливає на споживчий попит та інвестиції, стримуючи економічне зростання в регіоні. Тому, хоч і не досить демонстративний, але присутній вплив державного боргу Греції на стабільність євро простежується.

Банківська система ЄС також відчувла згаданий тиск зростаючого державного боргу Греції. Commerzbank - другий за величиною банк Німеччини, списав 700 млн євро грецького боргу, ставши одним із найбільших постраждалих серед банків єврозони. Збитків зазнав і Deutsche Bank — грецькі активи зменшили його прибуток на 155 млн євро [6 с. 61].

Грецька боргова криза стала серйозним викликом не лише для національної економіки, а й для всієї єврозони, висвітливши слабкі місця у механізмах фінансового нагляду та координації фіскальної політики між державами-членами ЄС. Надмірна залежність від зовнішніх запозичень у поєднанні з популістською політикою державних витрат призвели до нарощування державного боргу Греції до критичного рівня, що, у свою чергу, створило девальваційний тиск на євро та спричинило зниження довіри інвесторів до єдиної європейської валюти.

Аналіз графіків динаміки державних витрат, боргу та валютного курсу євро свідчить про існування взаємозв'язку між фіскальною нестабільністю окремої країни-члена

еврозони та загальною стабільністю євро. Після впровадження жорстких фіскальних заходів у 2010–2012 роках ситуація почала стабілізуватися, однак наслідки кризи ще довго позначалися як на економіці Греції, так і на ринках усієї ЄС.

Укладення Угоди про партнерство між Європейською Комісією та Грецією на 2021–2027 роки стало важливим кроком до відновлення економіки країни, посилення соціальної згуртованості та модернізації її інфраструктури. Після 2021 року спостерігається тенденція до зменшення державного боргу, що свідчить про позитивний вплив європейських інвестицій та нової стратегії розвитку.

Грецька криза стала уроком для всієї єврозони, який продемонстрував важливість відповідального управління державними фінансами для забезпечення макроекономічної стабільності та довіри до євро.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gkillas K., Katsiampa P. Greek government-debt crisis events and European financial markets: surprises of Greek bond yields and inter-relations of European financial markets. 2022
URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3435334
2. Глобальні дисбаланси та кризові процеси у світовій фінансово-економічній системі / Єгоров А. О., Лазнева І. О. та ін. Науковий вісник. Випуск 12, частина 1. Ужгород. 2017.
URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_1_2017ua/26.pdf
3. Kyriakopoulos I. National Defense University, Washington. In the Name of the Euro: What Have the EU's Policies Achieved in Greece? Volume 49, 2014. Number 6. pp. 332–338
URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2014/number/6/article/in-the-name-of-the-euro-what-have-the-eus-policies-achieved-in-greece.html>
4. Коваль Г., Антоняк К. Грошово-кредитна система Європейського Союзу в період кризи. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2013.
URL: Грошово-кредитна система Європейського Союзу в ...irbis-nbuv.gov.uahttp://irbis-nbuv.gov.ua>irbis_nbuv>cgiirbis_64
5. Partnership Agreement with Greece – 2021-2027. European Commission. 2021
https://commission.europa.eu/publications/partnership-agreement-greece-2021-2027_en
6. Флейчук М.І., Гнат Н. А. Боргова криза Європейських країн та її наслідки для світової економіки. 2013
URL: БОРГОВА КРИЗА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ТА ЇЇ ...irbis-nbuv.gov.uahttp://irbis-nbuv.gov.ua>irbis_nbuv>cgiirbis_64
7. Federal Reserves Bank of St. Louis, Federal Reserve Economic Data. Exchange Rate to U.S. Dollar for Italy.
URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/FXRATEITA618NUPN>
8. Federal Reserves Bank of St. Louis, Federal Reserve Economic Data. General government gross debt. Greece
URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/GGGDTAGRC188N>
9. International Monetary Fund. Expenditure % of GDP. Greece.
URL: https://www.imf.org/external/datamapper/G_X_G01_GDP_PT@FM/GRC

Daniil Fonov
Alfred Nobel University

SOME ASPECTS OF INVESTMENT IN THE UNITED ARAB EMIRATES

It is widely known that the United Arab Emirates (UAE) is one of the most attractive countries for business and investment. The business registration process in the UAE is generally managed by the Department of Economic Development in each emirate, though specific

requirements may differ depending on the emirate. For example, in 2021, the UAE launched a unified online platform for foreign investors to explore opportunities and investment incentives in the country. Dubai, for instance, created the Invest in Dubai platform in February 2021, offering a one-stop service for obtaining trade licenses and launching businesses quickly [1].

UAE legislation encourages both domestic and foreign investments across various sectors, including food production, energy, industry, steel and aluminum manufacturing, plastics, hydrogen production, aerospace, petrochemicals, pharmaceuticals, and technology. The UAE has signed numerous bilateral agreements on investment and taxation, fostering efficient intergovernmental cooperation. As of 2023, the UAE had 110 bilateral investment agreements [2]. We assume that the number of agreements will soon increase.

In September 2020, the government of the United Arab Emirates took a significant diplomatic step by normalizing relations with Israel. It was an uncommon move among Arab nations. We know that many Arab states do not have diplomatic and trade relations with Israel. Building on this momentum, the UAE signed Comprehensive Economic Partnership Agreements (CEPAs) in 2022 with several key countries, including India, Indonesia, Turkey, the United Kingdom, Israel, Kenya, South Korea, and Ethiopia. We can underline that some of these states are highly developed, but the others are developing ones. These agreements formed part of a wider strategy aimed at enhancing the UAE's role as a modern global center for trade and logistics in the 21st century. The first bilateral trade agreement under this initiative was signed with the Republic of India on 18 February 2022. This is connected with the nation's long-term development strategy which outlines ambitious economic and diplomatic plans to foster sustainable growth and deepen international cooperation [3]. Also, we should mention the stable relations of the UAE with the West as well with the Global South.

The benefits of investing in the UAE are:

Ease of starting a business: entrepreneurial freedom is restricted due to legal requirements mandating an agreement with a local agent and limiting foreign investor ownership in a company to 49%.

1. Acquisition of a local company: the maximum share of capital in a local company that a foreign investor can acquire is limited to 49%.

2. Mandatory disclosure: there is no specific public disclosure obligation. Foreign capital in a company cannot exceed 49%, except for companies registered in free zones.

3. Organization responsible for disclosure: the World Association of Investment Promotion Agencies.

4. Special permit requirements: operating in the banking, insurance, healthcare, maritime, education, telecommunications, and media sectors requires obtaining special permits from the respective ministries. More details on foreign investments in the United Arab Emirates can be found here.

5. Ownership restriction: foreign investors are prohibited from owning more than 49% of a local company, except in free zones.

6. Requirement to engage a local agent: foreign investors must appoint a local agent to manage branches and representative offices [4].

We should also underline that the UAE is famous in the global expat community as one of few countries that don't tax personal income. Notably, the 0% tax rate extends to all rental income on properties in Dubai [5].

So, the investment in the UAE is a very profitable business. Investors are sure in political and macroeconomic stability of this country. If the development of the UAE remains on high level, it will become even more attractive for foreign investors.

REFERENCES:

1. Invest in Dubai. URL: <https://app.invest.dubai.ae/>
2. 2023 Investment Climate Statements: United Arab Emirates. US Department of State. URL: <https://www.state.gov/reports/2023-investment-climate->

кредитної політики. Наприклад, відкалібровані ліміти на цифрові євро можуть запобігти надмірному відтоку коштів з комерційних банків, водночас надаючи фізичним особам доступ до безпечних цифрових грошей [1].

Уряд України активно підтримує цифрову трансформацію економічного і державного секторів, про що свідчить приєднання до програми “Digital Europe” у 2022 році для наближення до Єдиного цифрового ринку ЄС [5]. Водночас відбувається загострення цифрової нерівності між міськими та сільськими регіонами, що може призвести до соціальної фрагментації. Це вказує на потребу в переосмисленні державної політики цифровізації з упором на забезпечення цифрової інклюзії та подолання регіональних дисбалансів [3]. Для цієї мети Національний банк вивчає можливості випуску ним власної ЦВЦБ – “електронної гривні”. Для дослідження НБУ обрав схему “ЦВЦБ як еквівалент готівки”. Банк розглядає можливість упровадження е-гривні на платіжному ринку країни за двома моделями взаємодії учасників: централізованою або децентралізованою. На відміну від досвіду розробок цифрового євро ефективнішою для грошово-кредитної політики України є децентралізована модель, яка передбачає, що банкам і небанківським фінансовим установам надається право випуску е-гривні під контролем Національного банку.

У рамках цієї моделі електронні гаманці клієнтів, торговців та агентів функціонують в інформаційних системах відповідних емітентів. Водночас така будова не відповідає класичному визначенню цифрової валюти центрального банку, оскільки функцію емісії виконує не сам НБУ, а інші суб’єкти. Зазначений підхід створює низку потенційних переваг: забезпечення надходжень до бюджету через комісійні від операцій, зменшення частки готівки в економіці, можливість регулювання обсягів транзакцій шляхом встановлення лімітів (у разі анонімності, за аналогією з цифровим євро), а також підвищення допустимих лімітів для операцій з е-гривнею у порівнянні з існуючими електронними грошима. Окрім цього, модель сприяє зниженню ризику відтоку ліквідності з банківської системи до центрального банку. [4]. Таким чином, використовуючи децентралізовану схему ЦВЦБ, Національний банк зможе продовжити стратегічну політику зниження відсоткових ставок, спрямовану на збереження привабливості депозитів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Lane P. R. The digital euro: maintaining the autonomy of the monetary system. European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250320_1~41c9459722.en.html (дата звернення: 09.04.2025).
2. Beerbaum Dr. D. The Digital Euro: A Critical Examination. SSRN Electronic Journal. 2024. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4748262> (дата звернення: 09.04.2025).
3. Akulov Y. V. Assessment of the economic and social impact of digitalization in Ukraine: a comprehensive analysis. Analytical and Comparative Jurisprudence. 2024. № 6. С. 498–502. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.80> (дата звернення: 09.04.2025).
4. Аналітична записка за результатами пілотного проекту "Е-гривня". Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/pXFPBARsHQjfnAV> (дата звернення: 09.04.2025).
5. Красняк О. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни та післявоєнного відновлення. Економіка в умовах цифрової трансформації: перспективи розвитку в XXI столітті : [Електрон. ресурс] : тези доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф, м. Київ, 16 трав. 2024 р. Київ, 2024. С. 27–30. URL: <https://doi.org/10.31617/k.knute.2024-05-16> (дата звернення: 10.04.2025).

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИХ ПРАКТИК НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

У контексті глобальної трансформації корпоративного середовища посилюється увага до теми соціальної відповідальності бізнесу, зокрема в рамках ESG-практик (Environmental, Social, Governance). Підвищення вимог з боку урядів, фінансових ринків і суспільства змушує компанії адаптуватися до нової логіки звітності, репутаційної поведінки та стійкості. Прикладом інституціалізації цього підходу є Директива ЄС CSRD, що регламентує обов'язкове розкриття ESG-інформації та передбачає жорсткий механізм контролю її достовірності.

Попри глобальну тенденцію до посилення ESG-регулювання, не всі компанії сприймають соціальну відповідальність як внутрішню потребу. У деяких випадках ESG-активність – це лише реакція на зовнішній тиск, зокрема з боку інвесторів або регуляторів. Водночас для інших організацій ESG є фундаментом корпоративної ідентичності та місії. Саме тому актуальним є вивчення двох протилежних підходів до ESG: як обтяжливого зобов'язання (Berkshire Hathaway), так і як органічної основи бізнес-моделі (BlackRock).

Таблиця 1

Основні фінансові показники Berkshire Hathaway та BlackRock (млн дол. США)

Показник	Компанія	2020	2021	2022	2023	2024
Загальний Дохід	BH	245 510	276 094	302 089	364 482	382 934
	BR	16 205	19 374	17 873	17 859	19 564
Чистий Прибуток	BH	42 521	89 795	-22 819	96 223	73 779
	BR	4 932	5 901	5 178	5 502	6 217
Загальні Активи	BH	873 729	958 784	948 617	1 070 004	1 118 270
	BR	176 907	152 658	117 613	113 823	120 080
Загальний Власний Капітал	BH	446 746	514 946	478 042	561 266	612 662
	BR	35 018	37 340	37 747	39 124	41 028
ROE	BH	9,96%	18,67%	-4,59%	18,52%	12,57%
	BR	14,77%	16,27%	13,79%	14,31%	15,50%
EPS (дол. США)	BH A	26 668	58 430	-14 872	63 125	49 090
	BH B	17,78	38,95	-9,91	42,08	32,73
	BR	31,85	38,22	33,97	36,85	41,62

Складено автором на основі: [1], [2]

*Збиток Berkshire Hathaway у 2022 році значною мірою був зумовлений нереалізованими збитками від інвестиційного портфеля за правилами GAAP. Операційний прибуток залишався позитивним.

Аналіз теоретико-емпіричних джерел з досліджень ESG дозволяє зробити наступні припущення щодо впливу ESG-практик на успішність компаній.

По-перше, принципи сталого розвитку не є універсальним благом, а навпаки – його ефективність залежить від контексту. Згідно з результатами досліджень [1] ESG-практики можуть виступати як інструмент репутаційної реабілітації і навіть довгострокової стратегічної переваги. Це активно використовується організаціями, для формування та покращення своєї репутації після скандалів, а також для загального формування позитивного образу в очах інвесторів та споживачів.

По-друге, роль ESG-практик змінюється залежно від етапу життєвого циклу компанії [2]. У фазі зростання ESG допомагає зменшити фінансові ризики та покращує привабливість для інвесторів. У зрілій фазі ESG підтримує стабільність і позитивну динаміку. Проте у фазі спаду ESG може стати фінансовим тягарем, якщо не є органічно вбудованим у стратегію компанії.

І, нарешті, підтверджено, що ESG досягає максимальної ефективності тоді, коли є складовою інноваційної стратегії компанії – через зелені інновації, прозорість, довіру інвесторів та довгострокову репутаційну капіталізацію, а тому тут немає місця створенню псевдо образу компанії, яку цікавить сталий розвиток [3].

Для узагальнення теоретичних принципів доцільно проаналізувати практичні приклади, зокрема Berkshire Hathaway і BlackRock – компанії з вагомою репутаційною складовою та різними підходами до впровадження ESG.

Berkshire Hathaway під керівництвом Воррена Баффета є багатонаціональним холдингом із консервативною ESG-стратегією. Хоча компанія не централізує сталий розвиток, дочірні структури, як-от Berkshire Hathaway Energy, впроваджують політику нульових викидів. ESG-інтеграція відбувається через Раду лідерства сталого розвитку, але звітність залишається децентралізованою. Основний акцент компанії — на етиці, управлінні та довгостроковій цінності, а позитивні ESG-результати дочірніх компаній надають опосередковану вигоду.

Натомість BlackRock, найбільший у світі керуючий активами, впроваджує ESG як ядро своєї бізнес-моделі. У 2020–2024 роках компанія демонструвала стабільне фінансове зростання (ROE ~14–16%, збільшення EPS та прибутків), значно розширюючи AUM. Ключем до цього стала ESG-інтеграція в управління ризиками, платформа Aladdin, розвиток сталих інвестиційних продуктів і адаптація до ринкових умов. Компанія також активно просуває корпоративну прозорість та надає інвесторам більше контролю у процесах голосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. ESG controversies and corporate performance: The moderating effect of governance mechanisms and ESG practices. Ahmed A. Elamer, Mounia Boulhaga. 2023. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/csr.2749> (дата звернення 03.04.2025).
2. Does ESG always improve corporate performance? Evidence from firm life cycle perspective. Shang Gao, Fanchen Meng, Wenshuai Wang, Wenxin Chen. 2023. URL: [Frontiers | Does ESG always improve corporate performance? Evidence from firm life cycle perspective](https://doi.org/10.1155/2023/5023749) (дата звернення 03.04.2025).
3. ESG and Corporate Performance: A Review. Shuyuan Zhan. 2023. URL: https://www.shsconferences.org/articles/shsconf/abs/2023/18/shsconf_fems2023_01064/shsconf_fems2023_01064.html (дата звернення 03.04.2025).
4. Annual & Interim Reports. BERKSHIRE HATHAWAY INC. <https://www.berkshirehathaway.com/reports.html> (дата звернення 05.04.2025).
5. Annual Reports & Proxy. Financials. BlackRock. URL: <https://ir.blackrock.com/financials/annual-reports-and-proxy/default.aspx> (дата звернення 05.04.2025).

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ СЛОВЕНІЇ

У межах дослідження було здійснено комплексний аналіз факторів формування валютного курсу Словенії та особливостей її монетарної політики. Метою наукової роботи було дослідити валютне регулювання країни, виявити основні впливові чинники на обмінний курс та перевірити відповідність валютних теорій реальній динаміці економіки Словенії.

Проведений огляд наукових публікацій дозволив підтвердити ключову роль Європейського центрального банку у формуванні валютної політики Словенії як держави-члена єврозони. Було з'ясовано, що більшість стратегічних рішень у сфері монетарної політики ухвалюється наднаціональними структурами, у той час як національні органи Словенії реалізують виконавчі функції.

Окрема увага була приділена аналізу досліджень 2019–2023 років щодо курсової політики та її ефективності для малої відкритої економіки. Вивчалися питання впливу іноземних інвестицій, динаміки імпорتنих та експортних цін, а також порівняльні аспекти адаптації Словенії та Словаччини після світової фінансової кризи.

Емпіричне дослідження охоплювало перевірку актуальності низки класичних теорій валютного курсоутворення. Серед перевірених моделей підтвердження отримали:

- теорія паритету купівельної спроможності;
- теорія реального валютного курсу;
- фіскальна теорія валютного курсу.

Водночас, неповну або тимчасову відповідність виявлено щодо:

- теорії поточного рахунку (лише у період COVID-19);
- теорії умов торгівлі (кореляція лише у кризовий період);
- монетарної теорії (часткове пояснення курсу);
- теорії портфельного балансу (працює лише в окремі роки).

Не підтвердилась ефективність теорії диференціалу відсоткових ставок та міжнародної інвестиційної позиції, що свідчить про обмеженість цих підходів у контексті Словенії.

Регресійний аналіз підтвердив статистично значущий вплив грошової маси та ВВП на валютний курс. Проте виявлена можлива мультиколінеарність між цими показниками, що свідчить про потенційне зміщення результатів. Було зроблено припущення про те, що сильний взаємозв'язок між обсягом грошової маси та ВВП може бути обумовлений єдиною монетарною політикою ЄЦБ.

Важливим обмеженням дослідження є той факт, що Словенія не має власної національної валюти — вона користується євро, спільною валютою єврозони. Це ускладнює аналіз валютного курсу з точки зору впливу виключно національних макроекономічних чинників, оскільки на формування курсу євро впливає переважно економіка провідних країн єврозони.

У підсумку, поставлені цілі дослідження були досягнуті. Було проведено системний аналіз валютного регулювання Словенії, перевірено відповідність теоретичних моделей реальній динаміці економічних показників, а також виявлено чинники, які відіграють визначальну роль у формуванні валютного курсу країни.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ПОЛІТИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція України є багатовимірним процесом, зумовленим комплексом соціально-економічних та політичних чинників. Цей процес, що активізувався після здобуття незалежності та отримав новий імпульс після Революції Гідності, відображає стратегічний вибір українського суспільства та держави.

Європейська інтеграція є закономірним результатом історичного розвитку України, оскільки упродовж століть Україна була частиною європейського культурного, політичного та економічного простору. Ці історичні передумови створюють міцний фундамент для сучасних інтеграційних прагнень, визначаючи місце України в європейській цивілізації.

Соціально-економічні чинники європейської інтеграції обумовлені потребою модернізації національної економіки та підвищення добробуту громадян. Європейська інтеграція розглядається як ефективний механізм модернізації економіки України, підвищення її конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку. Приєднання до європейських ринків та стандартів відкриває перед Україною нові можливості для залучення інвестицій, трансферу технологій та впровадження найкращих практик ведення бізнесу, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення [1].

Політична обумовленість європейської інтеграції пов'язана з потребою зміцнення демократичних інститутів та забезпечення національної безпеки України. Європейська інтеграція є потужним стимулом для демократичних перетворень в Україні та забезпечення її суверенітету в умовах зовнішніх загроз. Політичний діалог з ЄС сприяє впровадженню демократичних принципів управління та верховенства права. Крім того, членство в європейських політичних структурах посилить позиції України на міжнародній арені та забезпечить додаткові гарантії її територіальної цілісності та незалежності [2].

Повномасштабна агресія Росії проти України прискорила процес європейської інтеграції та консолідувала українське суспільство навколо європейського вибору. Війна продемонструвала спільність цінностей України та ЄС, а також готовність українців захищати європейський вибір ціною власного життя. ЄС швидко та рішуче відреагував на російську агресію, ухваливши обмежувальні заходи проти Росії та посиливши політичну, гуманітарну, військову та фінансову підтримку України. Загалом, від початку вторгнення Росії ЄС надав Україні підтримку на суму понад 88 мільярдів євро [3].

У 2024 р. ЄС залишався найбільшим економічним партнером України за географічною структурою зовнішньої торгівлі товарами. Так, частка експорту в країни ЄС складала – 59,5 %, імпорту- 50,4%, а товарообіг становив - 53,8 % [4].

Успішна європейська інтеграція України залежить від ефективності внутрішніх реформ, здатності адаптуватися до вимог ЄС та подолання внутрішніх і зовнішніх викликів. Цей процес вимагає консолідації зусиль усіх гілок влади, громадянського суспільства та бізнесу.

Важливо не лише адаптувати законодавство та інституції, але й забезпечити глибокі структурні реформи, спрямовані на подолання корупції, зміцнення верховенства права та створення сприятливого бізнес-клімату.

Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку ЄС створює передумови для технологічного прориву, розвитку інновацій та підвищення конкурентоспроможності української економіки у високотехнологічних секторах. Участь у європейських науково-дослідницьких програмах сприятиме прискоренню технологічного розвитку України та її інтеграції у світовий науковий простір [5].

Культурний обмін, освітня мобільність та наукова співпраця формують міцні людські зв'язки між Україною та країнами ЄС. Розширення можливостей для навчання та стажування українських студентів і науковців в європейських університетах, а також підтримка культурних ініціатив є важливими кроками на шляху до повноцінної інтеграції.

Соціально-економічна та політична обумовленість європейської інтеграції України визначається комплексом історичних, культурних, економічних та безпекових чинників. Європейська інтеграція є не лише зовнішньополітичним пріоритетом, але й інструментом внутрішніх перетворень, що сприяють підвищенню якості життя громадян. В умовах російської агресії європейська інтеграція набуває особливого значення як механізм зміцнення суверенітету та незалежності України. Успішне подолання викликів євроінтеграції залежить від скоординованих зусиль влади, бізнесу та громадянського суспільства, а також від послідовної підтримки з боку Європейського Союзу та його держав-членів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Євроінтеграція України в ЄС: політичні, економічні та соціальні аспекти.
URL: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/yevrointegracziya-ukrayiny-v-yes-1.pdf>
2. Ідентичність громадян України: тенденції змін, Разумков Центр
URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>
3. Офіційний вебсайт Європейського Союзу. URL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-support-ukraine_uk
4. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
5. Економічні переваги від інтеграції в Єдиний цифровий ринок ЄС URL: <https://thedigital.gov.ua/news/ekonomichni-perevagi-vid-integratsii-v-ediniy-tsifroviy-rinok-es>

*Літвінова Л. Р., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК США

Війна Росії проти України, яка почалася в лютому 2022 року, стала не лише значним глобальним конфліктом, а й мала суттєвий вплив на економічну та соціальну ситуацію в різних країнах світу, зокрема в Сполучених Штатах Америки. США, будучи однією з провідних світових економічних та політичних сил, відчували на собі наслідки цього конфлікту. Їхній вплив на соціально-економічний розвиток США можна розглядати через кілька ключових аспектів, зокрема через економічні санкції, зростання цін на енергоносії, зміни у глобальних ланцюгах постачань, а також вплив на внутрішню політику та соціальну ситуацію.

Вторгнення Росії в Україну суттєво вплинуло на економіку США, зокрема через енергетичну кризу, яка спричинила зростання цін на нафту та газ, що вплинуло на виробничі витрати та інфляцію.

Графік демонструє рівень інфляції у США з 2018 по 2023 рік. До 2020 року інфляція залишалася на відносно низькому рівні, однак після цього почала стрімко зростати, досягнувши піку у 2022 році. Це зростання значною мірою пов'язане з повномасштабним вторгненням Росії в Україну у 2022 році, яке спричинило енергетичну кризу. Через санкції, перебої в постачанні енергоносіїв та зростання цін на нафту і газ суттєво зросли виробничі витрати, що призвело до підвищення рівня інфляції. У 2023 році інфляція знизилася, проте залишилася вищою за довоєнний рівень.

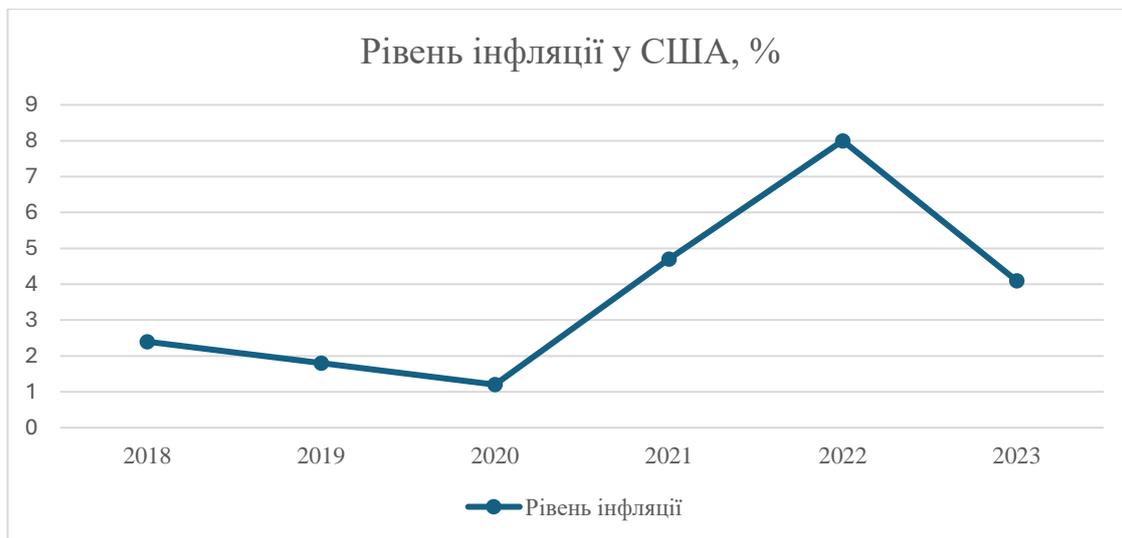

Рис. 1. Рівень інфляції у США [3].

Санкції проти Росії ускладнили енергетичну ситуацію в Європі, збільшивши попит на альтернативні постачання енергоносіїв, включаючи американські ресурси. Інфляція стала однією з головних проблем для США, оскільки зростання вартості енергоносіїв, продуктів харчування та сировини, а також перебої в глобальних ланцюгах постачання, зокрема в сільському господарстві та технологіях, призвели до збільшення витрат для американських компаній. Зміна торгових відносин і активна підтримка Європи в диверсифікації енергетичних постачань змінили глобальну економічну ситуацію, що створило нові можливості для американських компаній, але й підвищило конкуренцію.

Війна в Україні спричинила значні соціальні наслідки для США, зокрема через збільшення потоку біженців, що вимагало організації адаптації та інтеграції новоприбулих. Це стало важливою частиною зовнішньої політики США в контексті гуманітарної допомоги. Водночас конфлікт викликав політичні суперечки всередині країни: частина громадян підтримувала надання більшої допомоги Україні, тоді як інші ставили під сумнів необхідність таких витрат. Емоційно війна викликала занепокоєння щодо прав людини та наслідків для мирного населення, що також вплинуло на психологічний стан американців і їхню економічну поведінку.

Війна в Україні суттєво вплинула на зовнішню і внутрішню політику США. Зовнішньополітична стратегія США змінилася, зокрема через активну підтримку України у вигляді економічної, гуманітарної та військової допомоги, а також підтримку міжнародних санкцій проти Росії. Це стало частиною стратегії ослаблення агресора. Водночас війна спричинила посилення внутрішніх політичних суперечок: частина політиків критикувала уряд за витрати на підтримку України, тоді як інші підкреслювали важливість таких кроків для безпеки Європи. Крім того, війна стала ключовим фактором у виборах, зокрема в контексті дебатів про міжнародні альянси та безпеку.

Війна Росії проти України мала численні і багатогранні наслідки для соціально-економічного розвитку США. Вона викликала економічну нестабільність через зростання цін на енергоносії та вплив на глобальні ланцюги постачання. Соціальні наслідки включають складнощі з біженцями, емоційний вплив на громадян, а також політичні суперечки всередині країни. Тому можна сказати, що цей глобальний конфлікт, що відбувається на європейському континенті, має далекосяжні наслідки для економіки, політики та соціальної ситуації в США.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Черниш А. Роль США в російсько-українській війні: як і чому Вашингтон підтримує Україну? 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/rol-ssha-v-rosijsko-ukrayinskij-vijni-yak-i-chomu-vashington-pidtrimuye-ukrayinu>. (дата звернення: 27.03.2025)

2. Галіані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642>. (дата звернення: 27.03.2025).
3. Статистичні дані: веб-сайт WorldBank. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (дата звернення: 03.04.2025).

*Санковська М. П., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НІМЕЧЧИНІ

Німеччина має довгу історію пов'язану з міграціями. Іммігранти прибувають до країни з різних країн та з різних причин, що веде до потреби інтеграції цих трудових ресурсів. Німеччина є другою за кількістю іммігрантів країною в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) після Сполучених Штатів.

Особи, що мають міграційне походження у Німеччині, у 2023 році становили 24,9 мільйона людей або 29,7% населення. До цієї групи входять особи, які не мали німецького громадянства при народженні, або ті, у кого хоча б один із батьків не мав німецького громадянства [3].

У 2023 році 1,9 мільйонів людей іммігрували до Німеччини, того ж року чиста імміграція склала 662 тис. осіб, що є нижчим значенням порівняно із 2022 роком - 1,5 мільйонів. Основною причиною такого значення показника у 2022 стала війна в Україні, адже, того року українські біженці становили 41% від усіх іммігрантів [1]. Також важливою причиною став компенсаційний ефект після років пандемії Covid-19 - оскільки у 2022 році було скасовано значну частину обмежень на пересування.

Кількість осіб, які вперше подали заяву на отримання притулку, у 2024 році становила 229 тис. осіб, що становить чверть від показника для країн ЄС (25,2%). У 2023 році цей показник сягнув рекордних 329 тис. осіб вперше після пандемії Covid-19, що на 51,1% більше, ніж у 2022 році (217 774). Серед них тільки 93,1% у 2023 році були транскордонними, де найбільше заяв надійшло від осіб, що прибули з Сирії, Афганістану та Туреччини [2].

Протягом двох десятиліть інтеграція іммігрантів є пріоритетом національної політики Німеччини щодо подолання нестачі робочої сили, у що країна інвестує значні кошти. Але, незважаючи на такі зусилля, у 2024 році відсоток безробітних склав 3,4% від усієї робочої сили, а за 2023 рік - 3,1% [4]. Частково, таку ситуацію можна пояснити великою кількістю новоприбулих іммігрантів, чий доступ до ринку праці та навчання є обмеженим, через що інтеграція на ринку праці потребує більше часу. Крім того, через високий приплив біженців освітній рівень іммігрантів працездатного віку в Німеччині нижчий у порівнянні з іншими країнами.

Загалом результати залученості іммігрантів на ринку праці у Німеччині є позитивними в міжнародному порівнянні. Рівень зайнятості іммігрантів у 2022 році становив 70%, що є значно вищим значенням, ніж у більшості країн ЄС того року [3].

Існує закономірність на ринку праці, що виражається у розриві рівня зайнятості між корінним населенням та іммігрантами, що явно виражається у Німеччині, особливо серед людей із вищою освітою. Загалом на 80% залученості іммігрантів на ринку праці припадає 91% місцевого населення. Крім того, серед працюючих іммігрантів з вищою освітою, третина залучена на роботах, які не відповідають їхньому кваліфікаційному рівню.

Офіційні сертифікати цінуються у Німеччині набагато більше ніж закордонні, що є однією з причин нижчої залученості іммігрантів до кваліфікованої роботи. Крім того,

мігранти часто не мають рекомендацій або досвіду роботи, що залишає німецьких роботодавців невпевненими щодо їхніх навичок та компетенції. Отже, лише 38% іммігрантів у Німеччині, які отримали вищу освіту за межами ЄС, працюють на посаді, яка відповідає їхньому рівню освіти [2].

Через значний потік мігрантів, частка тих, хто не розмовляє німецькою мовою, достатньо висока. У 2023 році близько 77% населення розмовляли вдома виключно німецькою. Ще 17% були багатомовними та користувалися принаймні ще однією мовою, окрім німецької. Серед тих, хто розмовляє багатьма мовами, 26% опитаних заявили, що вдома вони переважно спілкуються німецькою, а 74% людей спілкуються переважно іншою мовою. Решта 6% населення не розмовляють вдома німецькою, а виключно однією чи кількома іншими мовами [5].

Хоча дехто сприймав іммігрантів як загрозу соціальній єдності та національній ідентичності, за останнє десятиліття відбулася зміна світової парадигми, та тепер іммігранти розглядаються як можливість укріплення та розвитку для національних ринків праці та систем соціального забезпечення, що сприяє економічному розвитку. Залучення мігрантів до різних галузей економіки у Німеччині, призводить до сприятливого результату, хоча і вимагає значних інвестицій та часу для інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The Migration Report 2023. BAMF. 2025. URL: <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2023.html>
2. Germany: State of immigrant integration. *OECD*. 2024. URL: [https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/migration/Sii2024--Germany%20\(ENG\)%20-%20v6%20\(FINAL%20with%20bookmarks\).pdf](https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/migration/Sii2024--Germany%20(ENG)%20-%20v6%20(FINAL%20with%20bookmarks).pdf)
3. Migrant integration statistics - labour market indicators. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_-_labour_market_indicators
4. OECD unemployment rate broadly stable at 4.8% in January 2025. *OECD*. 2025. URL: [https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/03/unemployment-rates-updated-march-2025.html#:~:text=The%20OECD%20unemployment%20rate%20remained,Figure%201%20and%20Table%201\).](https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/03/unemployment-rates-updated-march-2025.html#:~:text=The%20OECD%20unemployment%20rate%20remained,Figure%201%20and%20Table%201).)
5. 77 % der Bevölkerung sprechen zu Hause ausschließlich Deutsch. *Destatis*. URL: https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/Zahl-der-Woche/2025/PD25_08_p002.html

*к.е.н., доц. Цевух Ю.О., Балух В. Д.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, КУЛЬТУРНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МІГРАНТІВ У США ТА КАНАДІ

Адаптація мігрантів у США та Канаді є багатогранним процесом, що охоплює соціально-економічні, культурні та психологічні аспекти, кожен з яких несе як можливості для розвитку, так і певні труднощі. З моменту прибуття мігранти вступають у складну взаємодію з новим середовищем, в якому їм доводиться пристосовуватись до нових умов життя, норм, законів і цінностей. Успішність цього процесу залежить від багатьох

чинників, таких як країна походження, освітній рівень, знання мови, наявність соціальних зв'язків, політика приймаючої держави та особисті психологічні ресурси.

Спочатку розглянемо соціально-економічні аспекти інтеграції мігрантів у США та Канаді. Обидві країни традиційно є міграційними центрами, що приваблюють велику кількість людей у пошуках кращого життя. Станом на 2022 рік іммігранти в США склали 13.9% від загальної чисельності населення країни. Це найвищий показник за останні понад 100 років. У Канаді частка іммігрантів у загальній чисельності населення перевищує 20%. Зокрема, у 2011 році цей показник становив 20,7%, і очікується, що до 2036 року він зросте до 30%, що стане найвищим рівнем з 1871 року. Це підкреслює роль імміграції як ключового чинника зростання населення Канади [1; 2; 3].

Економічно мігранти відіграють важливу роль у зростанні національних економік, зокрема через заповнення дефіциту робочої сили, збільшення споживчого попиту, розвиток підприємництва. Наприклад, в США понад 44% компаній зі списку «Fortune 500» засновані мігрантами або їхніми нащадками. У Канаді урядові програми активно підтримують інтеграцію кваліфікованих працівників через систему «Express Entry», що базується на бальних критеріях. Водночас економічна інтеграція не позбавлена викликів: мігранти часто стикаються з феноменом «дефіциту визнання» їхніх професійних кваліфікацій. Іноземні дипломи та сертифікати не завжди визнаються, що змушує висококваліфікованих фахівців працювати на низькооплачуваних посадах. Це призводить до явища «професійної деградації», коли люди з вищою освітою змушені працювати в сфері обслуговування або на фізичних роботах. Дослідження демонструють, що навіть при рівних навичках і освіті іммігранти заробляють менше за місцевих мешканців [4; 5; 6]. Ще однією проблемою є мовний бар'єр, який ускладнює пошук роботи, спілкування з роботодавцями та інтеграцію в колектив. Водночас обидві країни розробили системи підтримки: мовні курси, служби працевлаштування, програми наставництва. Значну роль у соціально-економічній адаптації відіграє доступ до житла, освіти та охорони здоров'я. У Канаді іммігранти мають майже рівний доступ до державної медицини, у США система складніша, базується на страхуванні, що ускладнює ситуацію для новоприбулих з низькими доходами.

Освіта – ще один канал інтеграції, особливо для дітей мігрантів. У Канаді активно впроваджуються програми мультикультурної освіти, що підтримують багатомовність та повагу до різноманіття, тоді як у США акцент зроблено на «американізації» навчання [7]. Культура приймаючої країни, її ставлення до іммігрантів, домінуючі цінності та нарративи суттєво впливають на процес інтеграції. У Канаді офіційно прийнята політика мультикультуралізму, яка визнає право кожного зберігати свою культуру, мову та релігію. Це сприяє більш м'якому входженню у соціальне середовище, знижує культурний стрес і полегшує формування подвійної ідентичності. У США тривалий час панувала ідеологія поступової асиміляції, тобто прийняття новоприбулими американських норм, цінностей, мови. Однак із початку XXI століття відбувається переосмислення цих підходів, і мультикультурність поступово здобуває більше визнання. Попри це, багато іммігрантів стикаються з дискримінацією, стереотипами, ксенофобією. Дослідження показують, що представники видимих меншин частіше повідомляють про випадки расизму, що негативно впливає на їхнє самопочуття, самооцінку та бажання інтегруватись. У цьому контексті важливо згадати про феномен культурного шоку – емоційного дискомфорту, який виникає при зіткненні з незнайомими культурними нормами, традиціями, стилем спілкування. Для подолання цього шоку важливою є підтримка з боку співгромад, релігійних спільнот, іммігрантських організацій. Існує також явище «бі-культурної ідентичності», коли іммігранти одночасно ототожнюють себе і з культурою походження, і з культурою країни перебування. Це може мати як позитивні (психологічна стійкість, гнучкість), так і негативні (внутрішній конфлікт, роздвоєність) наслідки.

Звернемо увагу і на психологічні аспекти адаптації. Психологічне самопочуття іммігрантів залежить від багатьох чинників: тривалості перебування у новій країні, досвіду дискримінації, мовної компетентності, соціальної підтримки. Часто іммігранти стикаються з акультураційним стресом – це форма психологічного дистресу, пов'язана зі змінами в

культурному середовищі. Він може проявлятися у вигляді депресії, тривожності, ізоляції. Особливо вразливими є жінки, діти, літні люди. Наприклад, жінки, які приїхали з метою возз'єднання родини, часто відчують залежність від партнерів, втрачають статус, стикаються з подвійною дискримінацією – за статтю та походженням. Діти мігрантів часто переживають розрив поколінь – їхні батьки зберігають традиції рідної культури, а вони швидше інтегруються в нове середовище, що призводить до конфліктів у родині. Водночас діти легше засвоюють мову, що робить їх «перекладачами» для старших і створює додаткове психологічне навантаження. Надзвичайно важливою є роль соціальної підтримки. Іммігранти, які мають сильні соціальні зв'язки – родичів, друзів, громади – демонструють вищий рівень адаптації. Існують приклади ефективних програм психосоціальної допомоги, зокрема у Канаді, де через громадські центри надаються консультації, групи підтримки, курси з міжкультурної комунікації. У США також активно діють неурядові організації, що працюють із мігрантами, зокрема у сфері ментального здоров'я [8; 9].

Важливо зазначити, що адаптація – це двосторонній процес, який залежить не лише від зусиль самих мігрантів, а й від відкритості, толерантності та готовності суспільства приймати нових членів. Успішні приклади інтеграції показують, що при правильній політиці, доступі до ресурсів і соціальної підтримки, іммігранти можуть не лише долати труднощі, а й ставати повноцінними, активними учасниками соціального життя. Їхній досвід, мови, зв'язки з іншими країнами – це ресурс для розвитку як локальних громад, так і національних економік.

Таким чином, адаптація мігрантів у США та Канаді має складну природу. Вона охоплює економічну мобільність, культурне пристосування, психоемоційний добробут. Хоча обидві країни мають свої моделі інтеграції – мультикультурну в Канаді та змішану в США – в обох випадках ключовим чинником успіху є підтримка з боку держави, громади, ринку праці та освітньої системи. Урахування особистих, соціальних і структурних аспектів дозволяє краще зрозуміти, як будувати інклюзивне, справедливе та відкрите суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. ForumDaily. Top-20 найбільш гостинних до іммігрантів країн світу. Веб сторінка. URL: <https://www.forumdaily.com/uk/top-20-samyx-gostepriimnyx-k-immigrantam-stran-mira>
2. Government of Canada. (2023). *Settlement Services*. Веб сторінка. URL: <https://www.canada.ca/en/services/immigration-citizenship.html>
3. CanadaUA. В 2036 році іммігранти складатимуть більшу частину населення Канади. Веб сторінка. URL: <https://canadaua.ca/archives/3820>
4. Immigration Impact. Immigrant-Founded Fortune 500 Companies Generate Trillions in Revenue and Strengthen U.S. GDP. Веб сторінка. URL: <https://immigrationimpact.com/2023/08/29/immigrant-fortune-500-companies-gdp>
5. Government of Canada. Express Entry: Immigrate to Canada. Веб сторінка. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/express-entry.html>
6. OECD. *International Migration Outlook 2022*. OECD Publishing. Веб сторінка. URL: https://www.oecd.org/en/publications/serials/international-migration-outlook_g1gha63d.html
7. Козьменко О. І. Полікультурне виховання школярів у Канаді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2023, № 2(106), с. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-86-94>.
8. Black, S., Horenczyk, G., Kunst, J. R. (2024). Beyond singular perspectives: Minority-group members' acculturation expectations and tightness. *International Journal of Intercultural Relations*, 100, 101976. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2024.101976>
9. Haan M., Finlay L., Li Y. What Does Integration Mean in a Multicultural Country like Canada? *Migration Policy Institute*. 2024. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/canada-integration-theory-multicultural>

ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО СУПЕРНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ РОЗВИТОК ЯПОНІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Після Другої світової війни Японія пережила вражаючий період економічного піднесення, відомий як "японське економічне диво". Завдяки урядовим реформам, інвестиціям у високі технології, освіту та ефективному використанню іноземної допомоги, країна швидко відновилася й стала однією з провідних економік світу. Особливу роль у зростанні відіграли експортно-орієнтовані галузі, зокрема автомобільна та електронна промисловість.

Південна Корея також пройшла шлях від бідної аграрної країни до одного з економічних "азійських тигрів". З 1960-х років завдяки індустріалізації, активній державній підтримці стратегічних галузей, інвестиціям у людський капітал і розвиток великих корпорацій (чеболів) країна досягла вражаючого економічного прориву. Експорт електроніки, автомобілів і суднобудування став основою її сучасної економіки.

Таблиця 1

Відмінності шляхів розвитку Японії та Південної Кореї

Аспект	Японія	Південна Корея
Час розвитку	Відновились раніше після Другої світової; швидке зростання у 1950–70-х (економічне "диво")	Старт пізніше, зростання у 1970–90-х
Розвиток фінансового сектору	Більше орієнтований на банки, довгострокове кредитування великих фірм; стабільна і консервативна	Теж орієнтована на банки на початку, але раніше відкрила ринки капіталу; фінансова історія з більшою волатильністю
Зрілість фондового ринку	Токійська фондова біржа – старіша й більша	Корейська біржа — молодша, схильна до спекуляцій
Вплив кризи	Сильно постраждала від краху "мильного" активного ринку в 1990-х; дефляція та застій ("втрачене десятиліття")	Сильно вдарила Азійська фінансова криза 1997 року, але країна швидко відновилася завдяки реформам МВФ
Інновації та технології	Відомість у виробництві та технологічному обладнанні (Sony, Toyota)	Більше орієнтована на споживчу електроніку та ІТ (Samsung, SK Hynix)
Демографічні тенденції	Старіюче населення, низька народжуваність, уповільнення зростання	Також старіє, але населення в середньому молодше, ніж у Японії

Складено на основі джерел: [1],[2],[3].

Японія та Південна Корея (Республіка Корея) зазнали вражаючого економічного та фінансового розвитку, особливо з середини ХХ століття. Проте їхні шляхи, політики та результати також мали помітні відмінності. До подібностей можна віднести, по-перше експортно-орієнтоване зростання - обидві країни зробили ставку на експорт як рушійну силу економічного розвитку. Японія використовувала цю модель після Другої світової війни (1950–1980-ті), а Корея пішла цим шляхом із 1960-х років.

По-друге - участь держави. Сильне державне керівництво у плануванні економіки (у Японії – МІТІ, у Кореї – Рада економічного планування). Уряди відігравали ключову роль у розподілі капіталу та підтримці стратегічних галузей. По-третє – вплив конгломератів. Великі промислові конгломерати домінували в економіці. У Японії – дзайбацу (до Другої світової), згодом кейрецу. У Кореї – чеболі, як-от Samsung, Hyundai, LG.

Також треба зазначити швидку індустріалізацію обох країн. Швидкий перехід від аграрної до індустріальної та високотехнологічної економіки. Акцент спочатку на важкій промисловості, потім – на високих технологіях та автомобілях. І на останок, важливу роль відіграли інвестиції в освіту, вони створили висококваліфіковану робочу силу, яка підтримувала промислове зростання.

Розуміння схожостей між економічним зростанням Японії та Південної Кореї дозволяє виділити ефективні моделі розвитку, які можуть бути застосовані в інших країнах. Обидві держави використали стратегії, що включали активну роль держави, інвестиції в освіту та інновації, а також орієнтацію на експорт. Такі спільні риси демонструють, як певні політичні та економічні підходи можуть сприяти швидкому зростанню навіть за умов обмежених ресурсів. Однак не менш важливо враховувати й відмінності, адже вони показують, що не існує універсальної формули успіху. Наприклад, Японія розвивалася в умовах стабільної політичної системи з сильною внутрішньою інноваційною базою, тоді як Південна Корея значною мірою покладалася на жорсткий державний контроль та розвиток великих сімейних корпорацій. Вивчення цих відмінностей дозволяє краще зрозуміти, як конкретні історичні, культурні та політичні фактори впливають на вибір економічної стратегії та її результати.

У підсумку хочемо сказати що, обидві країни пройшли шлях від бідності до економічних потуг світового рівня, використовували модель розвитку, орієнтовану на експорт і керовану державою, а також створили потужні промислові та технологічні сектори. Але Японія стартувала раніше та мала більш консервативну фінансову систему, тоді як Корея швидше модернізувалася останніми десятиліттями і прийняла більш ліберальні фінансові реформи після 1997 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. OECD – Японія. Організація економічного співробітництва та розвитку. Японія огляд. URL: <https://www.oecd.org/en/countries/japan.html> (дата звернення: 9.04.2025).
2. IMF – Південна Корея. Міжнародний валютний фонд. Південна Корея огляд. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/KOR> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Asian Development Bank (ADB). Азійський банк розвитку – Офіційний вебсайт. Економічні огляди країн. URL: <https://www.adb.org/> (дата звернення: 10.04.2025).

*к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Синявська Д. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ РИНКІВ ПРАЦІ У НАЙБІЛЬШИХ МІГРАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Функціонування і розвиток ринків праці та міграційних процесів залежать від соціальних, економічних, демографічних, політичних, культурних особливостей тієї чи іншої країни. Через посилення глобалізаційних процесів у світі, відбуваються зміни на національних ринках праці, у напрямках та структурі міграційних процесів, що має своє відображення на умовах праці у країнах найбільш привабливих для міграції. Теоретичним фундаментом дослідження впливу та взаємодії цих процесів є роботи таких вчених, як:

Баудер Х., Беккер М., Вайт Р., Варгас-Сільва К., Дікер Й., Елліс С., Раукс М., Реймерс С., Томпсон Дж. та ін. [1; 2; 7; 8].

На кінець 2024 р. кількість мігрантів у світі становила 304 млн. осіб, що дорівнює 3,7% населення світу (тобто кожна 27 людина змінила місце проживання), при цьому, майже в кожному випадку вони мігрували до більш розвинутої країни. Така тенденція спричиняє один з найбільших негативних наслідків глобалізації – зростання економічної нерівності між державами. Міграція має великий вплив на формування ринку праці, зокрема на кількість робочих місць, яка суттєво змінилась в усіх сферах з появою так званої «дешевої» робочої сили, що в свою чергу, тягне за собою зміни в рівнях зайнятості та безробіття. Лідуючі позиції реципієнтів мігрантів займають такі країни: США, Німеччина, Саудівська Аравія, Сполучене Королівство, Канада, Франція, Іспанія та ін. Сьогодні США залишається найпопулярнішою країною для імміграції (до яких прибуло 52,4 млн. осіб у минулому році). Зазначимо історичний факт, що більша кількість населення США – це мігранти, не дивлячись на те, що зараз вони поколіннями мають громадянство, вони всі привнесли різні культурні особливості в формування поточного американського суспільства, яке можна назвати мультикультурним. Другий провідний напрямок – Німеччина, прийняла 16,8 мільйонів у 2024 році, тоді як Саудівська Аравія – 13,7 млн. осіб, Сполучене Королівство – 11,8 млн., Франція 9,2 млн., а до Іспанії (яка піднялася з 10 на 6 місце, порівняно з 2020р.) в'їхало 8,9 млн. і до Канади 8,8 млн. [5; 6; 9].

Серед наведених країн, у 2023 р. найвищий показник рівня середньої заробітної плати мали США – 6676,3 дол. США, під час пандемії 2020 р. цей показник склав 5852,7 дол. США, що свідчить про відновлення та економічне зростання країни. Це пояснює лідуюче місце США при виборі країни для імміграції, що має позитивний вплив на економічне зростання, тому що на ринку праці доволі часто саме іммігранти займають посади, які залишаються без уваги з боку корінного населення. Рівень зайнятості у США є досить високим 71,9%, До Сполучених Штатів їдуть з багатьох країн, але основними залишаються Мексика, Індія, Китай, Філіппіни та ін. [3; 4].

У 2023 р. у Канаді та Сполученому Королівстві наймані працівники заробляли в середньому 5003 та 4,462 дол. США відповідно, що також є привабливим моментом для мігрантів, частка яких досягла 22,2% і 17% серед усього населення цих країн. Наступною за рівнем середньої заробітної плати є Німеччина (4352,9 дол. США у 2023 р.) – країна з дуже високим економічним потенціалом та поточним рівнем економічного розвитку. Кількість іммігрантів у Німеччині зросла з 16,9 у 2023 р. до 17,4 млн. у 2024 р. (тобто з 20,3 до 20,9%), підтверджуючи її роль як основного пункту призначення в ЄС. Відмітимо, що у 2023 р. 77% іммігрантів прибули з країн, які не є членами ЄС, більшість з них були в працездатному віці (15-64 роки). Рівень зайнятості у Німеччині є досить високим 77,6%, що свідчить про ставлення німців до роботи, як наслідок дуже впливових історичних подій, під час яких формувався менталітет. Незважаючи на великі відмінності між різними поколіннями німців, їх нащадки досі цінуються за порядок, ефективність та інтелектуальні відмінності [3; 4].

В інших міграційних центрах, таких як, Франція та Іспанія, середня заробітна плата склала 3928,5 та 2878,8 дол. США відповідно. Додамо, що США, Німеччина, Франція, Іспанія та інші розвинуті країни, індекс фертильності в яких знаходиться на рівні 1,1-1,7 (тобто є недостатнім для нормального відтворення населення) зараз стикнулися з старінням нації, активно усуваючи цю проблему через заохочення працездатної молоді до міграції в свої країни [4; 5].

Спираючись на показники рівня зайнятості треба відмітити, якими видами політики користуються уряди країн для підтримки зайнятості: переважно це використання активних інструментів, таких як діяльність служб з працевлаштування; навчання та перекваліфікація; підтримка підприємництва; сприяння самозайнятості. Також використовуються певні пасивні інструменти, такі як виплати по безробіттю та соціальна допомога.

З огляду на вище зазначені факти, безперечно можна простежити взаємозв'язок міграційних процесів та ринків праці приймаючих країн, оскільки, як умови праці і рівень заробітної плати є привабливими чинниками для іммігрантів, так внесок останніх у економічний розвиток країн є безумовним. За таких умов, основні країни призначення мігрантів використовують їх працю для вирішення власних проблем нестачі робочої сили у певних галузях економіки. Дослідження в цьому напрямку варто продовжити у контексті аналізу найбільших міграційних коридорів та вдосконалення міграційної політики країн-реципієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Bauder, H. Culture in the labor market: Segmentation theory and perspectives of place. Toronto Metropolitan University. *Progress in Human Geography*. URL: https://www.researchgate.net/publication/254106854_Culture_in_the_labor_market_Segmentation_on_theory_and_perspectives_of_place (accessed 1.04.2025).
2. Ellis C., Thompson J.C., Wu J. Labor market characteristics and cultural choice. *Journal of Publishing Economic Theory*. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jpet.12449> (accessed 1.04.2025).
3. Employment and Unemployment rates. *Eurostat. European Commission*. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (accessed 20.04.2025).
4. Gross Average Monthly Wages by Country and Year. UNECE. URL: https://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_3-MELF/60_en_MECCWagesY_r.px/(accessed 20.04.2025).
5. Growing Migration Inequality: What do the Global Data Actually Show? IOM, UN Migration. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-4/who-migrates-internationally-and-where-do-they-go-international-migration-globally-between-1995-2020>.
6. International Migrant Stock 2024. Key facts and figures. UN, New York. 2025. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf (accessed 20.04.2025).
7. Raux, M. Cultural differences and immigrants' wages. *Labour Economics*. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0927537123000362> (accessed 1.04.2025).
8. Reimers, C.W. Cultural Differences in Labor Force Participation Among Married Women. *The American Economic Review*. URL: <https://www.jstor.org/stable/1805605> (accessed 1.04.2025).
9. World Migration Report. IOM, UN Migration. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/> (accessed 1.04.2025).

*Daria Petrova, Associate Professor Albina Rozmaryna
Odesa I. I. Mechnikov National University*

EUROPEAN AND GLOBAL EXPERIENCE IN MANAGING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMIC-ECOLOGICAL SYSTEMS

Sustainable development has become a priority for most countries worldwide in the face of growing environmental threats and resource depletion. Under global challenges, effective management of economic-ecological systems gains particular importance. The experience of the EU and other countries demonstrates a diversity of strategies and approaches to achieving sustainability. One of the key factors behind its urgency is the increase in global greenhouse gas emissions (see Fig. 1).

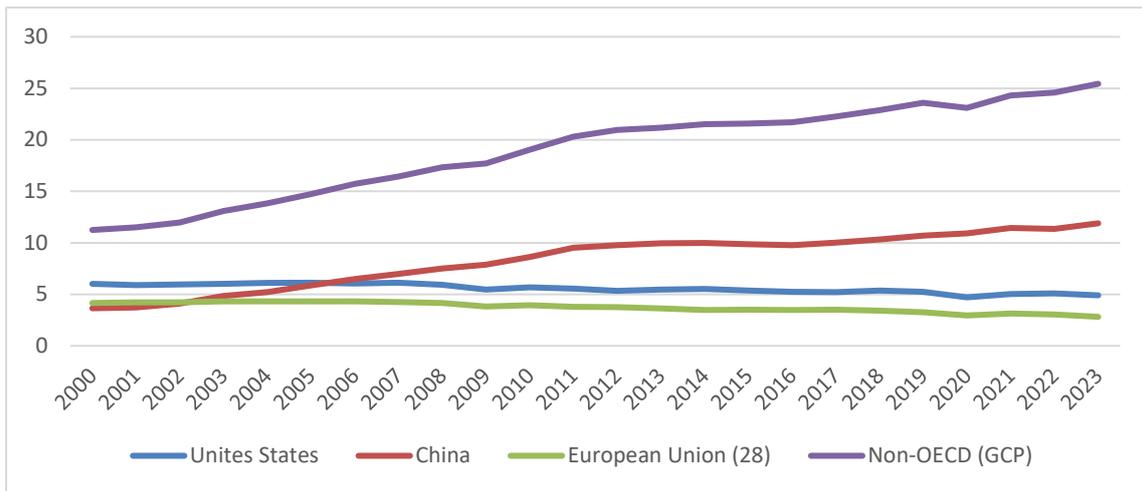

Fig. 1. Dynamics of CO₂ emissions by region, 2000–2023.
Source: compiled based on data from [1].

The European Union is one of the leaders in implementing sustainable development policies. As shown in Fig. 1, since the early 2000s, EU countries have demonstrated a consistent decline in CO₂ emissions, which resulted from long-term environmental strategies, including the EU ETS (2005), the "20-20-20" package (2007), the Paris Agreement (2015), and the European Climate Law (2021).

The European Green Deal aims to achieve climate neutrality by 2050 and reduce emissions by 55% by 2030 through financial mechanisms such as the EU budget, Next Generation EU, renewable energy development, sustainable infrastructure, and social transition tools. At the same time, some experts question the scientific and economic feasibility of fully implementing the Green Deal [2]. Among the main concerns are high costs, uneven burden-sharing among member states, risks to industrial competitiveness, and public resistance during the energy crisis. The 2024 European Parliament elections, which saw weakened support for the Greens, further raised concerns about a possible slowdown of the green transition [3]. In such conditions, the continued success of the Green Deal largely depends on the EU's political will to maintain priorities amid global instability.

Meanwhile, other developed countries, such as the United States, have chosen a different strategy based primarily on market mechanisms, innovation, and private sector engagement. The level of CO₂ emissions in the US has fluctuated, partly due to political changes at the federal level. However, the private sector plays a significant role in promoting environmental solutions through technological development, expanding ESG investment, and legislative acts such as the Inflation Reduction Act (2022) [4], which provides large-scale funding for renewable energy. This approach enables the US to respond flexibly to climate challenges while maintaining adaptability in environmental policy implementation.

The largest increase in global CO₂ emissions is observed in non-OECD countries, particularly China, India, and other developing economies. This is due to active industrialization, reliance on fossil fuels, and growing energy demand.

China follows a centralized model of climate policy, allowing for rapid resource mobilization. In 2021, it declared its intention to reach peak CO₂ emissions by 2030 and carbon neutrality by 2060, which corresponds to the emissions growth trend shown in Fig. 1. This strategy allows for continued economic growth while gradually reducing coal dependency. Key policy directions include coal reduction, launching the national emissions trading system (ETS), supporting electric vehicles, and expanding renewable energy. China leads globally in installed solar, wind, and hydropower capacities, though its centralized approach may limit regional policy flexibility [5].

Thus, despite differing approaches, the world's leading countries recognize the critical importance of sustainable development. The EU emphasizes regulatory and financial tools, the US focuses on market-based innovation, and China relies on centralized planning with gradual target implementation. Each model has its strengths and limitations, but all aim for ecologically balanced growth under global challenges.

REFERENCES:

1. Annual CO₂ emissions per country. *Our World in Data*. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/annual-co2-emissions-per-country?time=2000..latest&country=CHN~Non-OECD+%28GCP%29~European+Union+%2828%29~USA> (Last accessed: 04.04.2025).
2. Catarinella P., Kram S. 2019. European Green Deal: An Ambitious Project with Lights and Shadows. In: *The 21st Century European Union*. Springer, 2025. P. 95–112. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-96-1486-8_5 (Last accessed: 04.04.2025).
3. Dinçer M. 2024. The European Parliament Elections and the Future of the European Green Deal. *European Policy Research Institute*. DOI: <https://doi.org/10.58867/TVEW8862> (Last accessed: 04.04.2025).
4. Inflation Reduction Act of 2022. *The Official Website of the United States Congress*. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/5376> (Last accessed: 04.04.2025).
5. Haochen Chai. 2023. Comparative Analysis of Domestic Climate Policies. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*. DOI: <https://doi.org/10.54097/ehss.v8i.4457> (Last accessed: 04.04.2025).

*Григораш Н. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ТА НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Міграційні процеси в Україні, як і в багатьох інших країнах, є важливим елементом соціально-економічних змін. Вони відображаються на демографічній ситуації, ринку праці, економіці та культурній сфері. Зміни, які сталися в Україні після 2014 року, а також з початком повномасштабної війни у 2022 році, вплинули на динаміку та характер міграції, як зовнішньої, так і внутрішньої.

Зовнішня міграція в Україні завжди мала певні тенденції, але в останні роки її масштаби значно зросли. До 2014 року Україна була країною-донором трудової міграції, і головними напрямками для українських мігрантів стали Польща, Чехія, Італія та інші європейські країни. Трудова міграція в значній мірі впливала на економіку цих країн, оскільки українці забезпечували попит на робочу силу в багатьох сферах — від будівництва до сільського господарства. За оцінками, до 2014 року близько 3 мільйонів українців перебували за кордоном, причому значна частина з них надсилала грошові перекази додому. Згідно з даними Світового банку, у 2021 році сума переказів від українців, які працюють за кордоном, сягнула понад 14 мільярдів доларів США, що стало важливим фактором для української економіки [1].

Порівнюючи ці данні з інформацією яку отримав з джерел НБУ за 2014-2020 рр. можемо зазначити що сума переказів зростала, міжнародні перекази від українців в Україну мали велике значення для економіки нашої держави. Проте з 2022 року сума почала знижуватись, це пов'язано з тим що більшість людей після початку повномасштабної війни виїжджали як біженці, а не трудові мігранти, також переїзд закордон був цілими сім'ями тому гроші не надсилались в Україну, а витрачались на місці, ці фактори дуже вплинули на зниження переказів, що має негативний вплив на економіку держави.

Рис. 1. Кількість переказів із закордону за даними НБУ в млрд дол. США [2].

Після 2014 року, зокрема після анексії Криму та збройного конфлікту на сході країни, зовнішня міграція набрала характеру вимушеної. Мільйони українців стали біженцями та вимушеними переселенцями, шукаючи безпечніші місця для проживання. Після початку повномасштабної війни в 2022 році кількість мігрантів різко зросла. За даними УВКБ ООН, на кінець 2023 року понад 8 мільйонів громадян України перебували за кордоном у статусі тимчасового захисту [2]. Цей процес супроводжувався не тільки гуманітарною кризою, але й значними економічними втратами для держави. Втрата частини працездатного населення і високий рівень міграції серед молоді стали викликами для соціальних і економічних структур України.

Особливо важливою є роль трудових мігрантів у загальній динаміці зовнішньої міграції. Відтік працездатного населення, зокрема молоді, в пошуках кращих умов праці та життя створює довгострокові соціально-економічні проблеми для країни. Високий рівень еміграції в умовах війни погіршує ситуацію на ринку праці, призводячи до дефіциту кадрів у важливих для держави галузях, таких як освіта, охорона здоров'я та промисловість. Одночасно з цим, міграція створює нові можливості для розвитку української економіки за рахунок грошових переказів, що мають значний вплив на стабільність національної валюти.

Що стосується внутрішньої міграції, то внаслідок війни на сході України та окупації Криму з'явилась велика кількість внутрішньо переміщених осіб. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), на 2023 рік в Україні нараховувалось близько 4,9 мільйона осіб, які були змушені покинути свої домівки [3]. Найбільше внутрішніх переселенців прийняли західні та центральні регіони країни, зокрема Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська та Закарпатська області. Це створило додаткове навантаження на місцеві інфраструктури, що стало серйозним викликом для органів місцевого самоврядування.

Такі переміщення також сприяли розвитку соціальних та економічних диспропорцій між регіонами. Водночас багато з переселенців були змушені адаптуватися до нових умов, що зумовлювало потребу в реабілітації, соціальній допомозі та забезпеченні житлом. Це збільшило навантаження на місцеві бюджети та ресурси, зокрема в сферах освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Переміщення в межах країни, хоч і зменшило масштаб втрат від зовнішньої міграції, проте не змогло повністю компенсувати негативні наслідки.

Враховуючи зміни, що відбуваються внаслідок зростання міграції, для України важливим є розроблення стратегій, які б сприяли не лише інтеграції мігрантів, а й стимулювали б повернення частини громадян, які покинули країну, а також покращення

умов для тих, хто залишається. Крім того, необхідно створювати умови для залучення інвестицій у регіони, що зазнали значних втрат через переміщення населення.

Підсумувавши все вище перелічене, можемо зазначити, що міграція в Україні, зокрема в умовах війни, є надзвичайно важливою проблемою, яка потребує комплексного підходу з боку державних органів, щоб пом'якшити негативні наслідки та забезпечити стабільний розвиток національної економіки та соціальної сфери. Для цього необхідно впроваджувати політики, що підтримують внутрішньо переміщених осіб, сприяють інтеграції на місцях та створюють можливості для повернення мігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стаття «Боротьба за людей: Україна програла битву, але має виграти війну», 2022. URL: <https://uifuture.org/publications/borotba-za-lyudej-ukrayina-prograla-bytvu-ale-maye-vygraty-vijnu/> (дата звернення: 03.04.2025).
2. Стаття інтернет ресурсу «Главком». URL: <https://glavcom.ua/economics/personal-money/perekazi-ukrajintsiv-z-za-kordonu-skorochujutsja-natsbank-pokazav-tsifri-983679.html> (дата звернення 05.04.2025).
3. UNHCR. Ukraine Situation Flash Update #41, 2023. URL: <https://www.unhcr.org> (дата звернення 05.04.2025).
4. Міжнародна організація з міграції (МОМ). Звіт про внутрішнє переміщення в Україні, 2023. URL: <https://iom.org.ua> (дата звернення 06.04.2025).

*Курса В. А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

«ЗЕЛЕНІ» ІНВЕСТИЦІЇ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

За останні десятиліття одним із ключових глобальних мегатрендів економічного розвитку стала постійна динаміка зростання і диверсифікації «зелених» інвестицій. Сутність поняття «зелених» інвестицій полягає у фінансуванні проєктів, технологій і підприємств, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на довкілля, підвищення енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики. До основних напрямків таких інвестицій належать будівництво сонячних і вітрових електростанцій, розвиток екологічного транспорту, створення енергоефективних будівель, а також підтримка ініціатив зі збереження біорізноманіття та скорочення викидів парникових газів. Зелені інвестиції відіграють вагомую роль у переході до циркулярної економіки й забезпечують основи для сталого розвитку [1].

Основним драйвером «зелених» інвестицій є відновлювана енергетика, що займає провідну позицію у залученні фінансових ресурсів. Її розвиток спрямований на скорочення парникових викидів і зменшення залежності від традиційних джерел енергії, таких як викопне паливо. Основні аспекти її значимості в контексті «зелених» інвестицій можна окреслити наступним чином. Приблизно 70% усіх глобальних «зелених» інвестицій спрямовано на розвиток відновлюваної енергетики, включаючи проєкти, пов'язані із сонячною, вітровою, гідро- та біоенергетикою [2].

Згідно з дослідженою статистики, у 2022 році спостерігалось зростання міжнародних інвестицій у сектори соціально-економічного розвитку в країнах, що перебувають у процесі розвитку. Протягом останніх років особливо вирізняються «зелені» інвестиції: їх обсяги зросли із 4,2 млрд доларів США у 2016 році до пікових 23,6 млрд доларів США у 2021 році, після чого вони знизилися до рівня 18,7 млрд доларів США у 2022 році. У той же час вкладення у видобуток викопного палива демонструють спад - із 12 млрд доларів США у 2016 році до 6,7 млрд доларів США у 2022 році [2].

Що стосується України то, переорієнтація на «зелені» технології стала однією з центральних складових стратегічного курсу України, спрямованого на зміцнення

енергетичної незалежності та стимулювання сталого економічного зростання в Україні в середньостроковій перспективі на 2024–2025 роки [3].

У 2024 році Україна вкотре продемонструвала значний прогрес у сфері відновлювальної енергетики, залучивши інвестиції в розмірі 800 мільйонів доларів США. Важливими інвесторами 2024 року стали компанії ОККО та Elementum Energy, які активно підтримували відновлювальну енергетику (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції в «зелену» енергетику України

Рік	Сума інвестицій у відновлювальну енергетику (млн. дол. США)	Основні напрямки інвестицій	Ключові інвестори
2024	800	Сонячна та вітрова енергетика, інфраструктура зарядних станцій	ОККО, Elementum Energy
2025	1 000	Воднева енергетика, децентралізовані сонячні установки	Global Wind Group, Siemens Gamesa

Джерело: складено автором на основі даних [3].

У 2025 році тренд розвитку відновлювальної енергетики продовжився завдяки залученню нових ключових гравців, серед яких Global Wind Group та Siemens Gamesa. Global Wind Group, компанія з міжнародним досвідом у розробці та будівництві вітрових станцій, зробила вагомий внесок у розвиток вітрової енергетики.

Інвестиції у сучасні технології не лише стимулюють розширення українського ринку відновлювальних джерел енергії, а й допомагають країні виконати екологічні зобов'язання відповідно до національних та міжнародних стандартів сталого розвитку. Цей поступ є вагомим свідченням прагнення України до екологічної трансформації та інтеграції в глобальні тренди «зеленої» економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова, Київ, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення 03.04.2025).
2. Савченко М.В., Романець Т.П. Інвестиції у відновлювану енергетику: світові тренди та сучасні інструменти // Економіка. Міжнародні економічні відносини. БІЗНЕСІНФОРМ, 2024, №3. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-3_0-pages-23_30.pdf (дата звернення 03.04.2025).
3. Чайка Ю.М. Теоретичні та практичні аспекти реалізації «зелених» інвестицій в Україні // Причорноморські економічні студії. 2024. № 90. С. 40-46. URL: <http://analyticbase.nlu.org.ua/?arg5=Зелені%20інвестиції> (дата звернення 03.04.2025).

*Коваль В. В., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ШВЕЦІЇ ТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Інтеграція України з Європейським Союзом - дуже непростий та багатогранний процес. Саме відносини нашої держави з європейською спільнотою впливали на внутрішнє становище в країні та подальший хід нашої історії. Порівнюючи Україну з багатьма прикладами інших держав, які проходили цей етап раніше, та досліджуючи різні аспекти

цього питання, можна зрозуміти, які є актуальні проблеми європейської інтеграції України.

Швеція входить до десятки найбільших іноземних інвесторів в Україну. Шведські інвестиції в Україну є стабільними та системними, зосередженими переважно у сферах енергетики, легкої промисловості та ІТ. Компанія ІКЕА стала символом європейської присутності в українському ритейлі, відкривши свій перший фізичний магазин у Києві в 2021 році, що супроводжувалося створенням робочих місць і локалізацією логістики. Компанія Vattenfall інвестує у вітроелектростанції в Одеській області, роблячи ставку на зелений курс економіки України.

Щодо оборонної та безпекової співпраці, то Швеція стала важливим оборонним партнером України в період війни. Окрім надання озброєння, Стокгольм підтримав створення спільних виробництв з українськими підприємствами, що стало проривом у технологічній незалежності України. Така сама ж ситуація і у сфері цифровізації та новітніх технологій, де також наявний певний успіх.

Європейська інтеграція є фундаментальним напрямом зовнішньої політики України, що передбачає гармонізацію правових норм, адаптацію стандартів та посилення економічного, фінансового й соціального співробітництва з країнами Європейського Союзу. Одним із стратегічних партнерів України у цьому процесі є Швеція, яка активно підтримує реформи в Україні та сприяє їй поступовому зближенню з ЄС.

Відносини між Україною та Швецією охоплюють широке коло питань: економіку, промисловість, фінансовий сектор, енергетику, екологію, освіту та багато інших сфер. Швеція не лише підтримує Україну на політичному рівні, але й робить суттєвий внесок у розвиток стратегічних галузей, забезпечуючи їх фінансування, впровадження новітніх технологій та обмін досвідом.

З огляду на такі важливі аспекти взаємин двох країн, доволі корисним та допоміжним буде слугувати конструктивний аналіз деяких показників. Зокрема товарна торгівля – дуже вагома частина даної співпраці, тому її треба структуровано та якісно розглянути та проаналізувати. Вона може допомогти зрозуміти загальний взаємозв'язок двох країн через призму їх торгівлі.

Наприклад, у 2021 році суттєво зріс показник імпорту товарів в Україну, що і відзначилось на торговому балансі. Також за 2019-2020 роки та 2022 рік усі показники мали приблизно однакові значення. Лише у 2021 році та у 2023 році суттєво зріс показник імпорту зі Швеції, що позначилось і на сальдо. Висока ймовірність того, що це відображення суттєвої допомоги Україні з боку її скандинавського партнера. За увесь період дослідження імпорт переважає над експортом у декілька разів. Це і вплинуло на сальдо зовнішньої торгівлі товарами, яке має від'ємне значення і коливається в межах 400 млн. дол. США, а за 2021 та 2023 роки перевищило 600 млн. дол. США.

Структура експорту товарів з України до Швеції за останніми даними за жовтень 2023 р. мала такі найбільші частки: вироби столярні та теслярські будівельні деталі (7,5%); олія соняшникова, сафлорова або бавовняна (10 %); інші готові вироби, включаючи викройки одягу (10%); феросплави (8,2%); інші меблі та їх частини (5,5%); вироби з пластмаси (1,7%); основи матраці для ліжок, постільні речі (5,5%); меблі для сидіння та їх частини (5,5%); крани, клапани, вентиля для трубопроводів, котлів, резервуарів, цистерн, баків (1,4%).

Структура імпорту товарів зі Швеції в Україну за останніми даними за жовтень 2023 р. мала такі найбільші частки: енергогенеруюче обладнання та запасні частини до нього (35%), автомобілі легкові та інші моторні транспортні засоби, призначені головним чином для перевезення людей (12%); сільськогосподарські машини (3,9%); сталевий прокат (4,9%); папір та картон (5,5%); нафта та нафтопродукти (1,5%); лікарські засоби дозовані або фасовані для роздрібно торгівлі (0,2%); маргарин (3,1%); обладнання для сільського

господарства (3,95%); жири, масла, олії, хімічно перетворені без обробки (3,2%); моторні транспортні засоби для перевезення вантажів (8,4%)

Як висновок, за останні роки відносини між Швецією та Україною значно активізувалися, особливо в контексті політичної та економічної взаємодії. Проаналізовані напрями співпраці — від інвестицій і цифровізації до оборони та міграційної політики — демонструють не лише зацікавленість сторін у стабільному партнерстві, але й значний внесок Швеції в процеси трансформації українських державних інституцій та секторів економіки відповідно до стандартів Європейського Союзу. Інвестиції в технології, підтримка цифрової інфраструктури, модернізація оборонного сектору й адаптація мігрантів — це приклади не формальної, а глибоко практичної співпраці, яка сприяє наближенню України до європейської спільноти. Варто підкреслити, що Швеція виступає не лише як донор, але як активний союзник у просуванні євроінтеграційних реформ в Україні.

Партнерство з цією скандинавською країною демонструє, що зміцнення двосторонніх відносин є не лише питанням політики чи економіки, а дієвим інструментом інтеграції України в європейський простір. Успішна імплементація спільних проєктів та підтримка реформ з боку Швеції підтверджує, що така співпраця відіграє важливу роль на шляху України до повноправного членства в ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The Swedish Economy URL: <https://sweden.se/work-business/business-in-sweden/the-swedish-economy> (дата звернення 11.04.2025).
2. Зовнішня товарна торгівля Швеції з Україною URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення 11.04.2025).
3. Посольство України в Швеції (дата звернення 11.04.2025) URL: <https://sweden.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo>.

*к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Харковенко В. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Воєнні дії в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення РФ спричинили найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. З початку воєнного конфлікту близько 10 млн. українців покинули рідні домівки і досі не можуть повернутися: майже 4 млн. населення України є внутрішньо переміщеними особами, понад 6 млн. виїхали за кордон переважно до країн Європи [1]. Така ситуація потребує ретельного вивчення і аналізу. Сучасні вчені активно досліджують тенденції та соціально-економічні наслідки міграції населення України та країн Європи, зокрема зазначимо серед них авторів: Білоцерківець В., Веремієнко Т., Гуменюк Ю., Завгородня О., Лагуніна О., Лебедева В., Миколаєнко А., Стаканов Р., Цимбал Л., Шульга Н., Якубовський С. та ін.

Звернувшись до показників чистої міграції в Україні (Рис. 1), відмітимо, що внаслідок першого вторгнення РФ на територію України у 2014 р. утворилося від'ємне сальдо. При цьому, тоді війна не суттєво вплинула на кількісну складову іммігрантів, але потік емігрантів значно збільшився, спричинивши негативне сальдо у -65 678 тис. осіб [6].

Рис. 1. Сальдо міграції населення України у період з 2010 по 2023 рр. [1].

У 2015 р. сальдо зменшилось майже в 3 рази. З 2019 р. країну покидало все менша кількість населення, що свідчило про стабілізацію соціально-економічної ситуації: після різкого скорочення темпів приросту ВВП на 10% у 2014 р., зростання ВВП відновилося з 2016 р. і відбувалось низькими, але стабільними темпами (2,4-3,4%), за виключенням спаду під час пандемії 2020 р. В цей період основними напрямками, які обирали трудові емігранти, були Кіпр, Польща, Велика Британія, Німеччина [5].

У 2022 році з початком повномасштабної війни сальдо зовнішньої міграції досягло рекордного значення за досліджуваний період і склало -5,7 млн. До 1 серпня 2022 року, з України до ЄС виїхало 8,7 млн осіб. Населення України покидало свої регіони проживання, насамперед, задля безпеки. Станом на 31.12.2022 ро. трьома основними країнами ЄС, де перебували громадяни України з дозволом на проживання, стали Польща, Італія, Чехія [7]. У 2023 і 2024 роках багато українців повернулися до рідної країни, що було спричинено такими причинами як туга за домом, бажання навчатись в Україні, доступ до медицини та труднощі інтеграції [1; 6].

Серед негативних наслідків вимушеної еміграції українських громадян під час війни можна виділити еміграцію молодого населення України та жінок репродуктивного віку, що спричиняє зменшення кількості населення держави в цілому. Найбільше шкоди завдає вимушена незворотна еміграція, що негативно впливає на генофонд нашого народу. Втрачається й інтелектуальний потенціал, загострюються соціальні, соціокультурні проблеми. Особливою є проблема мовної, ціннісної, психологічної та соціальної адаптації, про що свідчать соціологічні опитування та багаточисельні приклади повернення мігрантів в Україну. Оскільки більшість українців емігрували саме до країн ЄС, політика щодо українських біженців суттєво змінилася. Серед наслідків міграційної кризи для Європи можна назвати наступні: по-перше, суттєве збільшення мігрантів накладає фінансове навантаження на бюджети країн і платників податків, що є складним випробуванням для європейської єдності та цінностей; по-друге, загроза безпеці і благополуччю європейських країн (велика вірогідність виникнення численних соціальних, політичних та економічних суперечностей, труднощі інтеграції українських біженців у європейську спільноту) [2].

Втім, варто зазначити й переваги. Україна є своєрідним донором на європейському ринку праці у середньостроковому періоді (через своїх мігрантів та біженців): дослідження ЄЦБ свідчать про збільшення робочої сили на 0.2–0.8% в Єврозоні [8]. Українські мігранти виступають «активом» для економік країн ЄС, що свідчить про відносно високий рівень якості людського капіталу, тобто українці демонструють високу конкурентоздатність навіть в екстремальних умовах [3]. Спираючись на дані НБУ, можна простежити позитивний вплив українських біженців на країни ЄС: присутність українців на європейських ринках праці суттєво пожвавила економіку країн. Вони швидко

адаптуються до нових умов, знаходять роботу і сплачують податки, що в довгостроковій перспективі впливає на сукупний попит, податкові надходження до бюджету та зростання ділової активності. Наприклад, у Польщі та Естонії українці спричинили великий купівельний бум. У перші місяці війни українці витрачали в Польщі та інших країнах ЄС переважно власні українські заощадження. ОЕСР оцінює внесок українських біженців у щорічне зростання ВВП Чехії, Польщі, Естонії на рівні 1,2%, Угорщини, Латвії, Словаччини, Литви, Румунії – близько 0,8%, а Великої Британії – 0,2% [4].

Таким чином, вторгнення РФ на територію України спочатку у 2014, а потім у 2022р. призвело до різкого збільшення українських мігрантів та біженців закордоном, що спричинило масштабну міграційну кризу, яка має негативні наслідки як для України, так і для Європи. За таких умов, було б доцільним впровадити інструменти міграційної політики такі як, фінансові стимули (гранти, пільги) для українців, що повертаються; надавати гуманітарну і фінансову підтримку внутрішньо переміщеним особам; підтримувати відкриття власної справи, тощо. Хоча можемо констатувати поступове повернення українців до дому, ситуація досі напружена. Країні буде важко повернутися до стабільного економічного розвитку, оскільки українці продовжують інтегруватись до європейського суспільства, а сучасні мігранти чекають на остаточне поліпшення ситуації. Проте уряд робить все можливе збільшуючи інвестиції в безпеку і відновлення постраждалих регіонів, співпрацюючи з Європейською міграційною мережею, захищаючи права українців закордоном. Подальші дослідження потребують більш детального аналізу наслідків міграції для України та Європи, – які виклики постають перед певними країнами і якої міграційної політики вони дотримуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Статистичні дані за 2024 рік. *Державна міграційна служба України*. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html> (дата звернення: 04.04.2025)
2. Литвинчук О. В., Юрківський О. Й. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. URL: https://www.researchgate.net/publication/372923869_Migracijni_procesi_v_Ukraini_zagrozi_v_umovah_rosijsko-ukrainskoi_vijni (дата звернення: 02.04.2025)
3. Мілова М. І., Трушевич Г. Б. Українська міграція в Європу періоду російсько-української війни: політика врегулювання. URL: https://www.researchgate.net/publication/374720099_UKRAINIAN_MIGRATION_TO_EUROPE_AT_THE_PERIOD_OF_THE_RUSSIAN-UKRAINIAN_WAR_POLITICS_OF_REGULATION (дата звернення: 02.04.2025)
4. Вплив українських мігрантів на економіки країн-реципієнтів. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf (дата звернення: 02.04.2025)
5. GDP growth (annual %) – Ukraine. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=UA> (дата звернення: 20.04.2025)
6. Net migration – Ukraine. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?locations=UA> (дата звернення: 02.04.2025)
7. Residence permits - statistics on stock of permits at the end of the year. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=546073#Non-EU_citizens_with_a_valid_residence_permit (дата звернення: 02.04.2025)
8. The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force. *European Central Bank*. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html (дата звернення: 05.04.2025)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТА ПОЛІТИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Тези підготовлено у межах проєкту 101048173 — Monetary policy — ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України».

Європейська інтеграція – це складний соціально-економічний процес налагодження співробітництва між європейськими державами. Іншими словами – це процес зближення країн з Європейським союзом на рівні законів, правил та звичаїв, що існують в країні. Європейський напрям є одним з пріоритетів зовнішньої політики України. Наша держава, як активний учасник світового процесу, грає важливу роль у становленні і розвитку системи міжнародних відносин, зокрема, у формуванні європейських структур із захисту миру і безпеки, політичного й економічного співробітництва.

На сучасному етапі розвитку Європейський Союз об'єднує 28 держав-членів з населенням майже у 500 млн осіб. Інтеграційне об'єднання має здебільшого однорідний господарський простір із достатньо сформованою економічною системою і єдиною валютою. Водночас ЄС означає не лише спільний ринок, вільне пересування громадян і капіталів, але й технологічне оновлення, успішне суспільство, засноване на дотриманні прав людини і громадянина.

28 лютого 2022 року, на тлі повномасштабної військової агресії Росії, Україна продемонструвала свою рішучість щодо європейського курсу, подавши офіційну заявку на вступ до Європейського Союзу. Такий крок у період глибокої кризи свідчив про незмінне прагнення держави до інтеграції в європейську спільноту та її стратегічну орієнтацію на спільні цінності, демократію й верховенство права. Вже через кілька місяців, під час саміту Європейської ради, лідери країн-членів ЄС ухвалили рішення надати Україні та Молдові статус кандидатів на членство. Це рішення стало потужним політичним сигналом підтримки, що підтвердив готовність Європейського Союзу до поглиблення співпраці з країнами, які розділяють його цінності та європейські прагнення. Таким чином, процес європейської інтеграції України отримав новий імпульс у складний для неї історичний момент.

Попри повномасштабну війну, Україна продовжує впроваджувати глибокі системні реформи, що вже принесли відчутні результати в процесі європейської інтеграції. Завдяки цьому країна отримала п'ять ключових «безвізів» з Європейським Союзом — енергетичний, транспортний, економічний, митний і цифровий. Це свідчить про реальні зрушення у гармонізації українського законодавства та інституцій із європейськими стандартами.

Уряд України продовжує активну роботу над усуненням бар'єрів між Україною та країнами-членами ЄС, розширюючи інтеграцію не лише в економічній, а й у соціальній площині. У перспективі планується впровадження нових форматів співпраці, зокрема «роумінгового безвізу» в межах програми Roam like at home, укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (так званого «промислового безвізу»), приєднання до Єдиної зони платежів у євро (SEPA), а також забезпечення взаємного доступу до ринків публічних закупівель.

Структура українського експорту після 2014 року зазнала суттєвих змін. Росія і країни СНД більше не є основними експортними ринками для України. Втім, і повної переорієнтації на ринок Європейського Союзу не відбулося. З одного боку, наразі торгівля між Україною та Європейським Союзом є доволі жвавою – цьому сприяло запровадження

Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі, яка передбачала скасування більшості тарифних бар'єрів та поступове скасування нетарифних технічних бар'єрів. З усієї продукції, яку Україна постачає в Європейський Союз, найбільш затребуваними лишаються немінеральні матеріали, товари сільського господарства та легкої промисловості.

Підводячи підсумок можна зазначити, що європейська інтеграція України є стратегічним напрямом розвитку держави, зумовленим як соціально-економічними, так і політичними чинниками. З боку економіки, Україна прагне до модернізації, залучення інвестицій, розвитку ринкових механізмів та підвищення добробуту населення. Соціальний чинник проявляється у прагненні громадян до європейських стандартів життя, захисту прав людини та стабільності.

Політична обумовленість інтеграції полягає у прагненні України зміцнити свою незалежність, демократичні інститути та верховенство права, а також у бажанні стати повноправним учасником європейської політичної спільноти. Інтеграція до ЄС є для України не лише економічною вигодою, а й цінним вибором, що базується на спільному баченні свободи, гідності та справедливості.

Таким чином, європейська інтеграція України – це обґрунтований і закономірний процес, що відповідає внутрішнім потребам держави та прагненням її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Forbes. ЄС пропонує надати Україні доступ до Єдиного ринку в рамках мирної угоди – The Telegraph. Веб сторінка. URL: <https://forbes.ua/news/es-proponue-nadati-ukraini-dostup-do-edinogo-rinku-v-ramkakh-mirnoi-ugodi-the-telegraph-07032025-27842>
2. Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу. ЄС відкриває для України доступ до внутрішнього ринку. Веб сторінка. URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/75117.html
3. Національний інститут стратегічних досліджень. Надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Веб сторінка. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/nadannya-ukrayini-statusu-kandydata-na-chlenstvo-v-yes>
4. Кабінет Міністрів України. За 2022 рік в умовах війни Україна отримала п'ять безвізів із ЄС. Веб сторінка. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-2022-rik-v-umovakh-viiny-ukraina-otrymala-piat-bezvziv-iz-ies-denys-shmyhal>

*Желяскова Т.С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ МІЖДЕРЖАВНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА

У листопаді 2024 року Дональд Трамп виграв на виборах президента в Сполучених Штатах Америки а 20 січня 2025 року офіційно став президентом. Вже до 2 січня 2025 року Трамп почав впроваджувати нові ідеї, які спричинили напругу у відносинах США з іншими країнами. Його агресивна риторика, протекціонізм та суперечливі політичні рішення поглибили міждержавне протистояння, посилили протиріччя між державами завдавши серйозних ударів по міжнародним альянсам та економічним відносинам. Це створило нові політичні і економічні ризики що стали дуже актуальними в період 2024-2025 років

1. Тарифна війна, розпочата Дональдом Трампом, призводить до економічних ризиків для США та їхніх торгових партнерів, оскільки підвищення мит створює невизначеність у світовій економіці, шкодить міжнародним відносинам і стимулює країни до введення

контрзаходів, що можуть спричинити глобальні економічні наслідки. Компанії з глобальними ланцюгами поставок, залежні від імпорту, зазнали значних втрат: акції Apple (-7,8%), Microsoft (-2,7%), Nvidia (-5,4%), Amazon (-6,7%), Meta (-6,6%), Alphabet (-3,6%) і Tesla (-3,5%).

2. Фінансова нестабільність та коливання на ринках. Непослідовна економічна політика Трампа, зокрема раптове запровадження тарифів і загострення відносин на міжнародній арені, спричиняє зростання невизначеності на фінансових ринках і падіння фондових індексів. Це підриває довіру інвесторів та дестабілізує глобальну економіку. Індекс S&P 500 знизився на 3,2%, Nasdaq і Dow Jones втратили понад 4%. Найбільше постраждали сектори споживчих товарів, технологій та енергетики. Компанії, що мають виробничі зв'язки з В'єтнамом, впали більш ніж на 12%. Target, Dollar Tree, Nike, ритейлери, чії магазини заповнені товарами, виробленими за межами США, впали більш ніж на 10%.

3. Загострення геополітичної напруги через ізоляціоністську стратегію. За часів президентства Дональда Трампа Сполучені Штати суттєво скоротили свою присутність у світових справах, що призвело до посилення геополітичного напруження. Ізоляціоністська стратегія, яку реалізовувала адміністрація Трампа, зменшувала роль США в глобальних конфліктах, залишаючи простір для впливу. Це послабило стабільність у таких регіонах, як Близький Схід, де відсутність активної підтримки з боку США сприяла розширенню впливу Росії та інших держав, що спричинило загострення конфліктів. Відсутність американського лідерства також збільшила ймовірність нових регіональних криз, адже країни, котрі раніше поклалися на підтримку США, почали діяти автономно.

4. Подальше застосування суворих санкцій проти Ірану й відмова від ядерної угоди за президентства Трампа у 2024–2025 роках поглибили економічні негаразди Ірану, загострили геополітичну напруженість на Близькому Сході та ускладнили міжнародні взаємини США з європейськими та іншими світовими союзниками.

5. Відмова від ряду міжнародних угод з клімату та екології. Трамп надалі відмовляється від міжнародних екологічних зобов'язань, що погіршує проблеми кліматичних змін і послаблює міжнародну співпрацю у цій сфері. Це також спричиняє невдоволення і критику з боку багатьох країн, ускладнюючи глобальні зусилля у боротьбі зі зміною клімату.

6. Труднощі з міграційною політикою. Адміністрація Трампа продовжує застосовувати сувору міграційну політику, зокрема будівництво стіни на межі з Мексикою та обмеження прав мігрантів. Це викликає критику як всередині США, так і на міжнародній арені, що сприяє збільшенню гуманітарних проблем та конфліктів. Дональд Трамп планує депортувати нелегальних мігрантів, що може призвести до втрати 8% ВВП США, але знизити рівень безробіття серед американців.

7. Затягування або зменшення допомоги Україні. Затримка або скорочення підтримки України адміністрацією Трампа викликає напругу у відносинах з європейськими союзниками, які сподіваються на активнішу допомогу з боку США. Це також послаблює міжнародний стрій у протидії з Росією, що може спровокувати посилення агресії з боку Кремля та зменшити єдність між демократичними державами, котрі підтримують територіальну цілісність України.

8. Ослаблення авторитету міжнародних організацій. Критика і фінансовий тиск на міжнародні організації, такі як ООН і ВООЗ, з боку адміністрації Трампа підривають їхній авторитет і здатність ефективно реагувати на глобальні виклики. Це створює загрозу розбалансованості міжнародних інститутів, що погіршує координацію між країнами та ускладнює вирішення міжнародних проблем, таких як зміна клімату, пандемії та конфлікти.

9. Зростання недовіри до США серед союзників і партнерів. Непередбачуваність та агресивні висловлювання Трампа формують відчуття, що США не мають наміру тривало

підтримувати світові союзи. Це породжує сумніви серед союзників і партнерів, які починають шукати альтернативи у міжнародних відносинах, послаблюючи стабільність світової дипломатії. Наслідком є ослаблення міжнародної солідарності та зростання ризиків у глобальних конфліктах та кризах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Scott Lincicome. Trump's Deportations Will Hit American Workers Too. CATOInstitute,2025.URL:<https://www.cato.org/commentary/trumps-deportations-will-hit-american-workers-too> (дата звернення: 5.04.2025).
2. Council on Foreign Relations. Trump Administration's Approach to the Middle East.CFR,2025.URL:<https://www.cfr.org/event/trump-administrations-approach-middle-east> (дата звернення: 5.04.2025)
3. Reuters. Apple Shares Drop 7% in Frankfurt After Trump Tariffs on China. Reuters,2025.URL:<https://www.reuters.com/technology/apple-shares-drop-7-frankfurt-after-trump-tariffs-china-2025-04-03/> (дата звернення: 6.04.2025).
4. International Monetary Fund. IMF Executive Board Completes the Seventh Review of the Extended Arrangement under the Extended Fund Facility for Ukraine. IMF Press Release No. 25/081, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2025/03/28/pr25081-ukraine-imf-completes-the-7th-rev-of-the-extended-arrangement-under-the-eff> (дата звернення: 6.04.2025).
5. World Trade Organization. Committee Advances Discussions on Trade-Related Climate Measures. WTO News, 3 квітня 2025. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news25_e/envir_03apr25_e.htm (дата звернення: 6.04.2025).

*доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С., Диленок О. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ РИЗИКИ МІЖДЕРЖАВНОГО ПРОТИСТОЯННЯ В УМОВАХ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ВІЙНИ МІЖ США ТА КИТАЄМ

Торговельна війна між США та Китаєм, що розпочалася з президентства Дональда Трампа, стала одним із найбільших економічних викликів XXI століття.

Однією з головних причин для початку торговельної війни стало переконання адміністрації Трампа, що Китай веде неконкурентну економічну політику, щоб сприяти своєму економічному зростанню за рахунок США. Вашингтон звинувачував Пекін у маніпуляціях із валютним курсом та у наданні державних субсидій для підтримки національних компаній. В результаті чого Китай значно посилив своє економічне становище, зокрема в технологічних сферах, таких як виробництво електроніки та телекомунікації.

У 2018 році адміністрація Трампа запровадила мита 10% на китайські товари на суму \$200 млрд., а вже в 2019 підняла їх до 25%, охоплюючи широкий спектр продукції — від металів до електроніки. Одним із основних обґрунтувань такого рішення був великий торговельний дефіцит США з Китаєм. За даними Міністерства торгівлі США, на 2017 рік, він зріс на 13,8% порівняно з минулим роком, та досяг \$375 млрд.. Це стало загрозою для економіки США, оскільки значна частина виробників втрачала конкурентоспроможність через низькі ціни на китайські товари.

Кроки США викликали негайну реакцію Китаю, який ввів 25% мита на 659 американських товарів загальною вартістю \$50 млрд., включаючи сільськогосподарську продукцію, вартістю \$34 млрд.. Така ескалація торгової війни значно вплинула на економічні показники обох країн.

Окрім митних заходів, Пекін почав диверсифікувати свої постачання і шукати нові ринки для своєї продукції, а також збільшив свою економічну активність на глобальних ринках через ініціативу «Один пояс, один шлях» вартістю в \$5 трлн.. В її межах Китай підписав угоди з понад 70 країнами та міжнародними організаціями. Це дозволило йому зміцнити позиції в Африці та Південній Азії.

Адміністрація Трампа виправдовувала свої дії необхідністю захисту національних інтересів і економіки США. Президент активно виступав за політику «Америка перш за все», включаючи внесення змін до всіх торгових угод та вихід з багатосторонніх торговельних структур, таких як Транстихоокеанське партнерство, що мало б на меті переорієнтацію світової економіки на користь США. Трамп вважав, що КНР активно порушує правила Світової організації торгівлі (СОТ) та маніпулює своїм економічним потенціалом, щоб отримати значні вигоди, тим самим завдаючи шкоди інтересам США.

Відзначаючи залежність економіки Китаю від експорту, адміністрація Трампа ставила собі за мету через тарифні обмеження змусити китайську сторону погодитися на значні економічні поступки. Це включало вимогу змінити політику щодо крадіжки інтелектуальної власності, примусового перенесення технологій та надання субсидій своїм національним компаніям.

Торговельна війна мала значний вплив не тільки на двосторонні відносини США і Китаю, але й на глобальні торгові потоки. Міжнародна економіка стала більш роздрібленою, що знизило рівень співпраці між державами. Країни, що залежали від експорту в Сполучені Штати та КНР, такі як Канада, Мексика та Німеччина, почали шукати нові ринки і стратегічних партнерів. Також, багато міжнародних корпорацій з виробничими потужностями в Китаї (Apple, Samsung, Dell), почали диверсифікувати свої поставки до інших азійських країн, таких як В'єтнам, Індонезія та Індія, щоб уникнути негативних наслідків підвищених мит.

Після понад року інтенсивних переговорів КНР і США підписали угоду в січні 2020 року. Згідно з угодою, Китай зобов'язався закупити додаткові американські товари на суму \$200 млрд. протягом двох років, а також піти на поступки в питаннях інтелектуальної власності. Однак питання, такі як реформування китайської державної підтримки своїх компаній, залишалися без остаточного вирішення, а пандемія COVID-19 ускладнила виконання угоди, посиливши напруженість між країнами. Адміністрація Трампа продовжувала накладати мита на деякі китайські товари.

Зміна адміністрації у США не призвела до скасування тарифної політики, адміністрація Байдена зберегла тарифні обмеження на китайські товари запроваджені Дональдом Трампом.

Після своєї перемоги на президентських виборах у листопаді 2024 року, Трамп продовжив реалізацію тарифної політики щодо КНР. У лютому 2025 року він підписав указ про введення 10% тарифу на всі імпортовані товари з Китаю. У відповідь Китай запровадив 15% мита на вугілля й скраплений газ, 10% — на нафту та сільгосптехніку, а також ініціював розслідування щодо Google на предмет антимонопольних порушень. Міністерство фінансів Китаю звинуватило США в порушенні правил СОТ і дестабілізації економічних відносин.

У березні 2025 року Трамп підвищив мита на китайські товари до 20%. Вже 10 березня Китай запровадив додаткові тарифи на імпорт з США: 15% на курятину, пшеницю, кукурудзу та бавовну, а також 10% на сою, сорго, м'ясо, фрукти, овочі та молочні продукти. За даними Reuters, це охоплює близько 15% американського експорту до Китаю на суму \$21 млрд..

Як очікувалося, 2 квітня 2025 року Трамп оголосив нові митні ставки на десятки країн, включаючи 34% для КНР. А вже з 9 квітня США запровадили додаткове 50% мито, загальний розмір якого досяг 104%. За розрахунками Capital Economics, мита США коштуватимуть Пекіну втрати близько 0,5 відсотка ВВП.

З 10 квітня Міністерство фінансів Китаю запровадило додаткові 84% тарифи у відповідь. Пекін додав 12 компаній зі США до списку експортного контролю і 6 компаній до переліку «ненадійних», також запровадив обмеження на експорт товарів, пов'язаних із рідкісноземельними елементами.

Розвиток цього протистояння та його вплив на глобальну економіку стане зрозумілим лише з часом. Однак вже зараз видно, що торговельна війна призводить до значного падіння фондових ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Brandon M. Boylan, Jerry McBeath, Bo Wang. US–China Relations: Nationalism, the Trade War, and COVID 19. 2020. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s40647-020-00302-6.pdf>
2. Pablo Fajgelbaum, Amit Khandelwal. The Economic Impacts of the US-China Trade War. 2021. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29315/w29315.pdf
3. Office of the United States Trade Representative. USTR Finalizes Tariffs on \$200 Billion of Chinese Imports in Response to China's Unfair Trade Practices. 2018. URL: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/ustr-finalizes-tariffs-200>
4. U.S. Department of Commerce. Trade with China Continues Trend While Comprehensive Economic Dialogue Hopes to Balance Deficits. 2017. URL: <https://2017-2021.commerce.gov/news/press-releases/2017/06/trade-china-continues-trend-while-comprehensive-economic-dialogue-hopes.html>
5. Reuters. China hits US agriculture, says it won't be bullied by fresh Trump tariffs. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-vows-countermeasures-against-us-tariffs-linked-fentanyl-2025-03-04/>

*Самойленко А. С., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ АВСТРІЇ

Австрія - високорозвинена індустріально-аграрна країна, член ЄС та Єврозони. Основні галузі: машинобудування, металургія, хімія, харчова промисловість.

Сільське господарство генерує лише 3% ВВП. Країна активно торгує з понад 150 країнами світу. У 2022 році експорт склав 194,68 млрд євро (62,1% ВВП), імпорт - 215,27 млрд євро. Основні партнери - Німеччина, США, Китай. Географічне розташування сприяє торгівлі з країнами ЦСЄ (20,8% експорту у 2022 р.).

Валютний курс в Австрії визначається за принципом вільного плавання (free floating), де курс залежить виключно від попиту та пропозиції на ринку.

ОеНБ (Нацбанк Австрії) виконує функції грошово-кредитного регулювання, підтримки інфляції, управління резервами, нагляду за платіжними системами та інформування громадськості. Європейський Центральний Банк (ЄЦБ): регулює процентні ставки, управляє резервами іноземної валюти, забезпечує стабільність банківської системи ЄС, контролює інфляцію (ціль - 2% у середньостроковій перспективі з 2021 р.).

Офіційні резервні активи Австрії за 2023–2024 рр. зменшилися на 4,7 млрд дол. США, що зумовлено, ймовірно, валютними інтервенціями та зниженням цін на експорт. Цінні папери у складі резервів зменшилися на 4,6 млрд дол. США - ознака втрати економічної вигоди або вплив ринкової кон'юнктури. Валюта та депозити зменшилися на 5,7 млрд дол., вся сума зберігається у ЦБ інших країн, БМР та МВФ. Резервна позиція МВФ майже не змінилася (різниця 3,3%), що вказує на стабільність внесків країни. Спеціальні права запозичення (SDR) зросли на 0,1%, що свідчить про незначне розширення резервної бази.

Золото як частина резервів зросло на 513 млн дол., підтверджуючи роль захисного активу в кризові періоди. Інші резерви та деривативи, а також кредити небанківським резидентам - дорівнюють 0,00 в обидва роки, що свідчить про відсутність таких інструментів у резервній структурі країни.

Аналіз базується на даних, які охоплюють номінальний валютний курс та абсолютний паритет купівельної спроможності (ПКС) Австрії щодо США. Основу аналізу становить теорія абсолютного ПКС, згідно з якою обмінний курс = співвідношення рівнів цін у двох країнах.

Якщо внутрішні ціни зростають - купівельна спроможність валюти знижується, то відбувається знецінення валюти. У 2019 та 2021 рр. $Pd/Pf < 1$ - рівень цін в Австрії був нижчий, ніж у США. В інші роки $Pd/Pf > 1$, тобто ціни в Австрії вищі. З 2020 по 2022 рр. спостерігалася узгоджена динаміка валютного курсу та ПКС: падіння в 2020–2021 рр., зростання у 2022 р. У 2023 р. валютний курс продовжив зростати, хоча абсолютний ПКС вже не зростав - можливе тимчасове розходження тенденцій. Висновок: динаміка валютного курсу здебільшого відповідає зміні абсолютного ПКС, що підтверджує дію принципу паритету купівельної спроможності.

Реальний валютний курс відображає конкурентоспроможність країни. Зростання у 2019 та 2023 рр. - національні товари стали дорожчими, що знижує експорт і конкурентоспроможність. Спад у 2020–2022 рр. - товари за кордоном стали дорожчими, австрійці більше споживають вітчизняну продукцію, конкурентоспроможність зростає.

Рахунок поточних операцій - відображає різницю між збереженнями та інвестиціями. Дефіцит РПО означає потребу в іноземній валюті, а це призводить до знецінення нацвалюти. Профіцит РПО значить надлишок валюти та укріплення валюти. З 2020 по 2023 р. стійке зниження РПО, тобто дефіцит, що спричинив знецінення євро з певним часовим лагом.

Чиста міжнародна інвестиційна позиція - різниця між зовнішніми активами та зобов'язаннями. Увесь період (2019–2023) ЧМІП додатна - Австрія є кредитором. Загальна тенденція до зростання ЧМІП, що позитивно впливає на валютний курс. Падіння курсу євро у 2022 було викликано політикою ЄЦБ, а не погіршенням інвестпозиції.

Умови торгівлі визначаються співвідношенням цін на експорт та імпорт. Зростання в 2019 і 2023 рр. - валютний курс знижувався, що свідчить про вищу конкурентоспроможність експорту. Спад у 2020 р. збігається з девальвацією євро, тому теорія підтверджується.

Рівноважний валютний курс буде визначатися попитом та пропозицією на фінансові інвестиційні активи в країні. Якщо інвестори віддають перевагу інвестувати в національні портфельні активи (держ. Облігації), то це буде призводити до притоку іноземної валюти в країну і національний курс буде рости. У 2021 р. спостерігається приріст портфельних інвестицій, що призвело до зміцнення євро. В інші роки - відтік інвестицій, курс послаблювався, що є підтвердженням взаємозв'язку.

За теорією непокритого паритету із збільшенням показнику в країні буде відбуватися обезцінювання валютного курсу, а у Австрії навпаки відбувається укріплення, що суперечить теорії.

Фіскальна політика – політика уряду, що спрямована на регулювання грошових потоків та розподіл ресурсів в економіці країни завдяки податкам та витратам. Зменшення державних витрат у 2020 та 2023 рр. супроводжується укріпленням валюти. В інші роки кореляція відсутня, що означає часткове підтвердження теорії.

Монетарний підхід показує нам, що на валютний курс впливає обсяг грошової маси, зростання валютної маси викликає обезцінювання національної валюти. З 2019 по 2022 рр. теорія підтверджується: зменшення грошової маси супроводжується укріпленням курсу. У 2023 р. - відхилення від теорії

Розглянемо регресійний аналіз валютного курсу Австрії. R2 показав залежність на 84,4%, тобто обрані нами фактори на 84,4% пояснюють залежну змінну. Також були стандартизовані бета-коефіцієнти, які показують нам, що найбільшу значимість мають

валютна маса та ВВП за дол. США, в якому окрім цього спостерігається від'ємне значення, тобто залежність є протилежною, із збільшенням ВВП країни на одне стандартне відхилення, валютний курс буде зміцнюватися на 1,520 стандартних відхилень. Рівень цін та ставка Національного Банку не будуть мати жодної зірочки, так як їхній рівень значущості перевищує 10% і він не впливає на залежну зміну. Рівень цін показує 35% та ставка НБ = 11%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. IMF. URL: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DDCA473CA1FD52&sId=1393552803658> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Consumer price index. Statistical Office of the European Communities. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 09.04.2025).
3. Current account balance (% of GDP). The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS?amp%3Blocations=CA&%3Bstart=2012&locations=AT> (дата звернення: 09.04.2025).
4. Deposit rate. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.DPST?locations=AT> (дата звернення: 09.04.2025).
5. European Central Bank (ECB). Overview. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-andbodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-central-bank-ecb_en (дата звернення: 07.04.2025).
6. Money supply. Oesterreichische Nationalbank. URL: <https://www.oenb.at/> (дата звернення: 08.04.2025).
7. Organization. Oesterreichische nationalbank. Eurosystem. URL: <https://web.archive.org/web/20210803201456/https://www.oenb.at/en/AboutUs/Organization.html> (дата звернення: 06.04.2025).

*Михальчук В.В., доктор філософії, доц. Алексеєвська Г. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ ТА СУЧАСНА ПОРТФЕЛЬНА ТЕОРІЯ

Інвестиційний портфель – це набір реальних або фінансових інвестицій. Сукупність цінних паперів різного виду, строку дії та ліквідності, яка належить одному інвестору і управляються як єдине ціле для досягнення певних цілей. Складовими інвестиційного портфелю можуть бути будь-які активи – від золота та нерухомості до акцій та опціонів[1].

Існує декілька видів інвестиційного портфелю[1]:

1. Портфель доходу – інвестиційний портфель, сформований за критерієм максимізації рівня інвестиційного прибутку в поточному періоді незалежно від темпів росту інвестованого капіталу на тривалу перспективу.
2. Портфель росту — інвестиційний портфель, сформований за критерієм максимізації темпів приросту інвестованого капіталу на тривалу перспективу незалежно від рівня прибутку в поточному періоді. Іншими словами, цей портфель орієнтований на забезпечення високих темпів зростання ринкової вартості підприємства.
3. ПАММ портфель — інвестиційний портфель, сформований за критерієм максимізації темпів приросту інвестованого капіталу в ПАММ рахунки.

Не варто забувати також про ризик, який є невід'ємною частиною кожного інвестиційного портфелю. Тому існує класифікація інвестиційних портфелів за ризиками. Виділяють наступні [1]:

1. Агресивний портфель – формується за критерієм максимізації поточного доходу чи приросту інвестованого капіталу незалежно від рівня інвестиційного ризику. Дозволяє

отримати максимальну норму інвестиційного прибутку на вкладений капітал, але супроводжується найвищим рівнем інвестиційного ризику.

2. Поміркований портфель – інвестиційний портфель, за яким загальний рівень портфельного ризику наближається до середньоринкового. Зазвичай, і норма інвестиційного прибутку на вкладений капітал також наближується до середньоринкової.
3. Консервативний портфель – сформований за критерієм мінімізації рівня інвестиційного ризику. Формується найбільш поміркованими інвесторами, практично виключає використання фінансових інструментів, рівень інвестиційного ризику за якими перевищує середньоринковий.

Зважаючи на все вищеперераховане, з'являється задача вибору якомога найкращого інвестиційного портфелю за всіма критеріями.

Задача формування оптимального і прибуткового інвестиційного портфелю є пріоритетом для кожного інвестора, адже кожен хоче максимізувати прибуток мінімізуючи ризики якомога більше. Як зазначалося раніше, інвестиційні портфелі можуть бути складені з різних цінних паперів, з різних секторів економіки та регіонів світу, наприклад, акції компаній, облигації, нерухомість тощо.

Різні цінні папери можуть мати різну дохідність і різний ризик. Оптимальний портфель може допомогти інвестору досягти максимального доходу з мінімальними ризиками. Це відбувається завдяки диверсифікації, тобто розподілу інвестицій між різними акціями, облигаціями тощо. Такий підхід зазвичай дає хороший результат, адже таким чином інвестор значно зменшує вплив зовнішніх негативних факторів на ціну активу у портфелі. Також має вплив кореляція між різними активами у портфелі, адже чим вона менша, тим менший вплив одних активів на інші, а це надзвичайно корисно під час кризових ситуацій у якомусь секторі, адже між активами з різних секторів кореляція є доволі малою. Інвестиційний портфель також може формуватися з оглядом на різноманітні індексні фонди, тобто інвестор у своєму портфелі буде розподіляти вагові коефіцієнти згідно з ваговими коефіцієнтами індексу.

Гаррі Марковіц, вчений-економіст був одним з перших, хто зрозумів, важливість оптимального портфелю. У 1952 році Марковіцем була опублікована робота під назвою «Вибір портфелю» (англ. «Portfolio Selection»). Сучасна Портфельна Теорія (Modern Portfolio Theory) залишається актуальною інвестиційною стратегією і сьогодні. Багато інвестиційних компаній, фондів, банків активно використовують Сучасну Портфельну Теорію, адже МРТ має набір інструментів необхідних для формування у управлінні ефективним інвестиційним портфелем. Модель Марковіца припускає, що метою інвестора є максимізація очікуваного прибутку враховуючи ризик.

Згідно з Марковіцем, інвестору, який схильний до ризику, краще оптимізувати свій інвестиційний портфель з урахуванням двох критеріїв: очікуваний дохід та ризик. Але необхідно також враховувати, що чим більший дохід, тим більший ризик, і, навпаки – чим менший дохід, тим менший ризик. Тобто проблема зводиться до багатокритеріальної оптимізаційної задачі, де у нас є дві цільові функції, f_1 та f_2 , ризик портфелю і очікуваний дохід портфелю. Ці функції нам необхідно оптимізувати для отримання оптимального інвестиційного портфелю.

Не зважаючи на популярність класичних методів МРТ, вони мають значні недоліки, які можуть стати на заваді під час вирішення реальних задач оптимізації інвестиційного портфелю. Одними з головних недоліків є наступні припущення [3]:

1. МРТ припускає, що інвестор є раціональною особистістю і буде ефективно коригувати параметри схильності до ризику. Очевидно, що це припущення далеко не завжди є вірним.
2. МРТ припускає, що розподіл прибутку є нормальним, що на практиці зустрічається не часто.
3. МРТ припускає, що ринок є стабільним.

4. Коли ми застосовуємо МРТ, у якості ризику ми використовуємо волатильність активу, що не завжди може бути вигідним, адже якщо інвестор отримує позитивне екстремальне значення, це значно збільшить його прибуток.

Отже, варто звернути увагу на метрики, за допомогою яких ми зможемо знайти волатильність тільки негативних значень прибутковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Види інвестиційних портфелів. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/career-map/sell-side/capital-markets/investment-portfolio/>
2. Portfolio Selection. H. Markowitz. 1952. URL: <https://www.jstor.org/stable/2975974>
3. Limitations and Critique of Modern Portfolio Theory: A Comprehensive Literature Review. Hanwen Zhang. 2024. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/4397/43f4775dd14c1d97d1b54fd148a5db38145f.pdf>

*Апостолова Є.А., к.е.н., доц. Розмарина А. Л
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНА ЕКОНОМІКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Економічний розвиток є важливою частиною добробуту будь-якої країни. Але проблема полягає в тому, що людство приділяючи велику увагу економіці ігнорують проблеми пов'язанні з екологією. Тоді на арену виходить сталий розвиток, при якому між собою балансують соціологічні, економічні та екологічні аспекти. Таким чином країна може розвивати економіку, при цьому не наносячи шкоду навколишньому середовищу [1].

Україна знаходиться на початковому рівні сталого розвитку в порівнянні з країнами ЄС. Так, наприклад, в Україні 23% населення живуть в бідності, середня тривалість життя українців становить 72 роки, а ВВП України, хоч і мало зростання в 2022 році (Рис.1), все ще відстає у темпі зростання [2].

Рис. 1. ВВП України в млрд. дол.

Джерело: зроблено на основі [3].

У 2016 році було розроблено проект під назвою Стратегія сталого розвитку України до 2030 року, який передбачає проведення низку дій (Таблиця 1) для подолання дисбалансів, переходу до «зеленої економіки», а також покращення довкілля та захисту прав громадян [4].

Вектори сталого розвитку

Вектори	
Вектор розвитку	Забезпечення сталого розвитку країни, проведення структурних реформ, забезпечення економічного зростання екологічно невиснажливим способом, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності
Вектор безпеки	Забезпечення безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності, забезпечення миру і захисту кордонів, чесного та неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Пріоритетом є безпека життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної системи охорони громадського здоров'я, надання належних медичних послуг, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води й санітарії, безпечних і якісних харчових продуктів та промислових товарів.
Вектор відповідальності	Забезпечення гарантій кожному громадянину, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, мати доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах
Вектор гордості	Забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

Джерело: зроблено на основі [4].

Отже, основні напрямки сталого розвитку, з точки зору екологічної орієнтації економіки, включають: забезпечення доступу до недорогої, сталої та сучасної енергії, що базується на розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищенні енергоефективності; забезпечення відповідального споживання та виробництва, що включає заходи зі зменшення відходів, сприяння екологічно чистому виробництву та споживанню; вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками, зокрема, скорочення викидів парникових газів, адаптацію до змін клімату; збереження та стале використання океанів, морів та морських ресурсів, включаючи заходи з охорони морського середовища та сталого рибальства.

Важливо зазначити, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну суттєво вплинуло на прогрес у досягненні цілей сталого розвитку. Війна призвела до значних людських втрат, руйнування інфраструктури, економічного спаду та погіршення екологічної ситуації. Наразі зусилля спрямовані на подолання наслідків війни та забезпечення відновлення країни з урахуванням принципів сталого розвитку.

Таким чином, до 2030 року Україна може розвинути рівень сталого розвитку та покращити добробут своїх громадян, але через певні ризики, з якими стикається країна на даний момент даний процес може ускладнитися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стратегія сталого розвитку: Підручник / В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд. К.: ВЦ НУБПУ, 2018. 446 с. (I розділ) URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Bogolubov_Strategij-stalogo-rozvtuku.pdf (дата звернення 02.04.2025).

2. Бицюра, Ю., Манжула, Є., & Ілюхіна, В. (2025). ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ. *Сталий розвиток економіки*, (1 (52), 49-55. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-7> (дата звернення 02.04.2025).
3. World Bank. GDP (current US) – Ukraine. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD?locations=UA> (дата звернення 03.04.2025).
4. Закон України «Про стратегію сталого розвитку України до 2030 року». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A?an=332> (дата звернення 03.04.2025).

*Недельчева А. Г., к.е.н., доц. Пічугіна Ю. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВАЛЮТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ НОВИХ ЧЛЕНІВ ЄВРОЗОНИ

Вступ до єврозони пропонує багато переваг, серед яких легкість, з якою можна порівнювати ціни між країнами, що посилює конкуренцію між підприємствами та приносить користь споживачам. Євро дозволяє компаніям легше, дешевше та безпечніше купувати й продавати в єврозоні та торгувати з рештою світу. Забезпечує покращення економічної стабільності, краще інтегровані і, отже, більш ефективні фінансові ринки, значніший вплив у світовій економіці, а також відчутний знак європейської ідентичності. Економічна стабільність зменшує невизначеність і заохочує інвестиції, що відображається на збільшенні зайнятості та появі нових робочих місць. Євро захищає споживачів і підприємства в єврозоні від коливань на валютних ринках, які в деяких країнах раніше підривали довіру до урядів, перешкождали інвестиціям і спричиняли економічну нестабільність.

Словенія є першою з нових держав ЄС (далі – НДЄС), яка виконала Маастрихтські критерії конвергенції і стала членом європейського валютного союзу (далі – ЄВС). Через кілька місяців після запровадження євро інфляція в Словенії почала зростати і досягла 5,6% у грудні 2008 року через зовнішні та внутрішні чинники. Зовнішніми факторами виступали зростання цін на енергоносії на міжнародних ринках, а внутрішніми – відсутність конкуренції на ринку та спекулятивні операції з новою валютою. Однак у довгостроковій перспективі збільшення інфляційного тиску не спостерігалось, з графіку видно (див. рис. 1), що за виключенням 2022-2023 років, тренд спадний, вже в 2009 році рівень інфляції становив 0,8%.

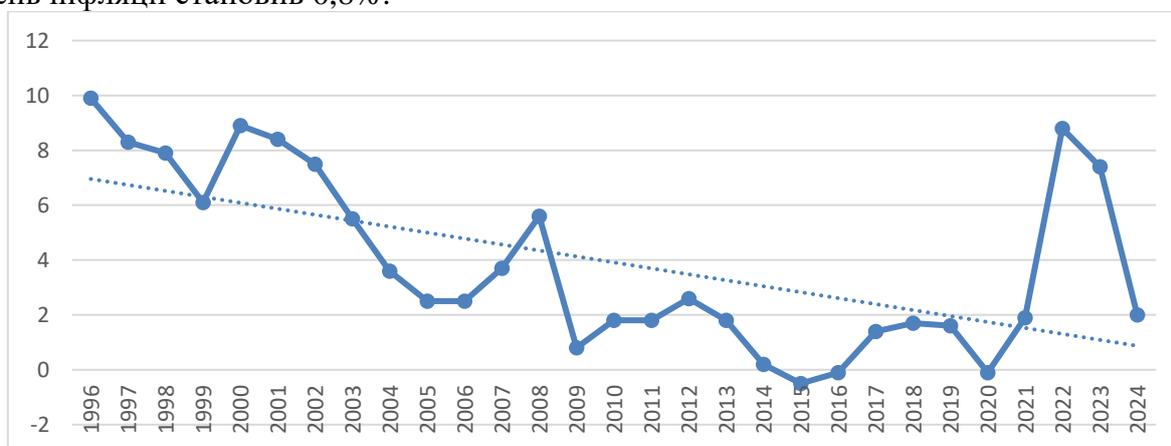

Рис. 1. Рівень інфляції в Словенії протягом 1996-2024 рр., %
Складено на основі джерела: [4].

Мінімальне значення показник досягнув у 2015 році і склав -0,5%. Середній рівень інфляції протягом 2009-2021 років дорівнював 1,15%, що значно нижче ніж результати до вступу в єврозону і нівелює інфляційний шок 2008 року. Причинами різкого росту інфляції у 2022-2023 роках може виступати війна в Україні, яка значно вплинула на економіку ЄС через енергетичну кризу та логістичні обмеження.

Запровадження Словаччиною євро є безсумнівним успіхом, який став можливим завдяки налагодженій співпраці та узгодженим діям уряду та Центрального банку. Під час свого перебування в режимі ERM II Словаччина проводила політику помірнього зростання заробітної плати, яке завжди було нижчим, ніж зростання продуктивності праці. Ця політика допомагає країні стримувати інфляцію та відповідати критерію цінової стабільності. З досвіду Словаччини у запровадженні євро можна зробити два важливі висновки: по-перше, в країнах-кандидатах на вступ до ЄВС має бути досягнутий широкий національний консенсус щодо термінів і способу запровадження єдиної валюти. Необхідна добре розроблена і реалістична стратегія, заснована на співпраці між урядом, а саме Міністерством фінансів і Центральним банком. По-друге, перебування в ERM II є успішним, якщо воно поєднується зі стабільним припливом капіталу з-за кордону.

З графіку рівня безробіття Словаччини помітне певне збільшення показника в перші два роки після вступу до ЄВС, однак подібні тенденції могли бути спровоковані зовнішніми чинниками, такими як глобальна фінансова криза 2008 року. Під час пандемії COVID-19 показник також зріс у порівнянні до попереднього 2019 року, проте попри ці дані спостерігається зниження середнього рівня безробіття після прийняття євро. Особливо значними є зміни рівня безробіття після 2014 року, що може бути наслідком посилення інтеграції Словаччини в європейські економічні процеси.

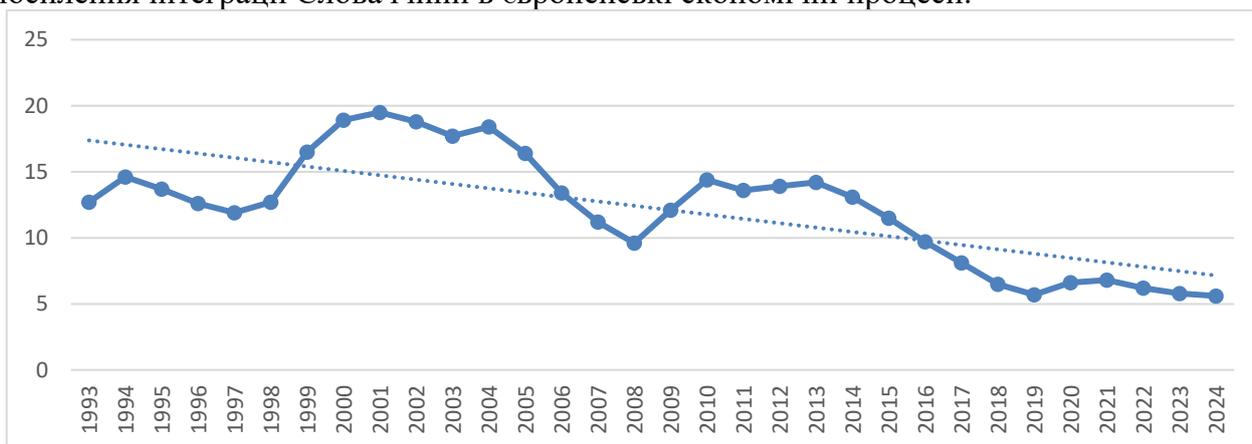

Рис. 2. Рівень безробіття в Словаччині протягом 1993-2024 рр., %
Складено на основі джерела: [5].

Для ряду балтійських держав, а саме Литви, Латвії та Естонії, вступ до ЄВС ознаменувався підвищенням продуктивності. Ефект від вступу до валютного союзу матеріалізувався ще до самого запровадження євро. Стимулююча економічна політика в останні два роки перед вступом до єврозону, направлена на досягнення критеріїв Маастрихтського договору, також мала значний вплив на фінансові показники НДСС. Частіше основною проблемою виступав надто високий рівень інфляції. Важливо зауважити, що вступ до єврозону або ERM II не збільшив і не зменшив валовий внутрішній продукт у країнах Балтії настільки, наскільки збільшилася продуктивність праці.

Наслідки інтеграції до ЄВС безпосередньо залежать від стану держави на момент вступу. Якщо економіка країни є слабкою, приєднання може призвести до економічних шоків через втрату незалежної монетарної політики та валютних інструментів, що впливає на здатність швидко реагувати на економічні зміни. Необхідний індивідуальний підхід для

приєднання кожної країни, враховуючи її специфічні економічні характеристики та потреби в адаптації до вимог єврозони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дан, Х. Присъединяването към Евроната: Изследване на реалната и структурната конвергенция в Румъния, България и Хърватия. *Народностопански Архив*. 2019. №1, 22-37. URL: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=762917> (дата звернення: 04.04.2025).
2. Ралева, С. Структурна конвергенция на икономиките от ЕС: теоретична значимост и измерения. *Икономическа наука, образование и реална икономика: развитие и взаимодействия в дигиталната епоха*. 2020. № 2, 103-116. URL: https://www.researchgate.net/publication/357812114_STRUKTURNA_KONVERGENCIA_NA_IKONOMIKITE_OT_ES_TEORETICNA_ZNACIMOST_I_IZMERENIA_STRUCTURAL_CONVERGENCE_OF_EU_ECONOMIES_THEORETICAL_IMPORTANCE_AND_DIMENSIONS (дата звернення: 04.04.2025).
3. Тодоров, И. Валутната интеграция на новите страни-членки на Европейския Съюз. *Economic Studies*. 2016. Vol. 25, № 3, 82-115. URL: https://www.researchgate.net/profile/Ivan-Todorov-5/publication/308697755_4_ITodorov-1_f/links/57ebd20508ae92a5dbd04dd3/4-ITodorov-1-f.pdf (дата звернення: 04.04.2025).
4. International Monetary Fund. Republic of Slovenia. веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/SVN> (дата звернення: 04.04.2025).
5. International Monetary Fund. Slovak Republic. веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/SVK> (дата звернення: 04.04.2025).
6. What are the benefits of the euro? *European Union*: веб-сайт. URL: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/benefits_en (дата звернення: 04.04.2025).

Olha Kyrychenko

Odesa I. I. Mechnikov National University

ADAPTATION OF INVESTMENT STRATEGIES IN INTERNATIONAL TOURISM UNDER GEOPOLITICAL CHALLENGES

International tourism is a key driver of global economic growth and cross-cultural exchange. However, geopolitical instability significantly impacts the tourism industry's development and future prospects. As the role of international tourism continues to grow amid political changes, research on investment strategies in this sector is essential for ensuring resilience and sustainability under global uncertainty.

Effective tourism investments require consideration of several factors. First, stability and security in a destination depend on its political and economic conditions [1]. Analyzing political conflicts, terrorism threats, sanctions, legal changes, and other geopolitical factors is essential for understanding their impact on investment strategies in international tourism.

Political conflicts, for instance, can undermine security and stability, deterring international tourists. Investors may refrain from funding tourism projects in such regions due to the heightened risk of capital loss amid escalating tensions.

Terrorist attacks also pose significant threats to the tourism industry, leading to a decline in tourist arrivals and reduced demand for tourism services [2]. Investors must assess the level of terrorist risk in a country or region before committing funds to tourism projects.

Sanctions affecting tourism relations and restrictions can reduce international tourist flows to a country or region. This was evident during the COVID-19 pandemic when severe travel restrictions led to a global decline in tourism. Investors should evaluate the potential impact of sanctions on the tourism sector before making investment decisions.

Legislative changes, particularly those related to tourism, can also influence investment strategies. For example, amendments to immigration laws may affect the number of international tourists visiting a country or alter the conditions for operating tourism businesses.

A comprehensive analysis of these geopolitical factors enables investors and tourism enterprises to develop effective investment strategies that adapt to global uncertainties while ensuring stability and profitability.

Risk management strategies in international tourism are essential for maintaining stability and the success of investment projects under geopolitical uncertainty [3]. Key steps include:

- Spreading investments across different assets, locations, and business models.
- Using insurance to protect against natural disasters, terrorism, and political instability.
- Evaluating political, economic, social, and environmental risks.
- Developing crisis recovery strategies, emergency security measures, and communication plans.

Such risk management strategies enable tourism investors to effectively navigate risks, ensuring the stability and success of investment projects amid geopolitical instability. Developing contingency plans is an essential element of risk management in international tourism under uncertain conditions [4]. Some key components of these plans include:

First, crisis recovery planning involves analyzing potential crisis scenarios and formulating strategies for rapid post-crisis recovery. For example, if a tourist destination is affected by a natural disaster or terrorist attack, recovery plans may include infrastructure restoration, revitalization of marketing campaigns, and the introduction of special incentives for tourists.

Second, implementing emergency security measures is crucial. In the event of incidents such as terrorist attacks or political conflicts, immediate actions should be taken to protect tourists and staff. This may involve establishing evacuation protocols, enhancing security at hotels and other tourist facilities, and cooperating with local law enforcement to ensure safety.

Finally, communication strategies play a vital role in mitigating the impact of negative events on businesses. Effective crisis communication is key to maintaining public trust and minimizing reputational damage. This includes providing timely updates to clients and stakeholders, issuing press releases to reassure the public, and leveraging social media to disseminate positive messaging.

In conclusion, investing in international tourism during geopolitical instability demands a comprehensive and cautious approach. Effective risk management strategies are essential for ensuring the resilience and success of tourism projects under such conditions. Key tools include developing contingency plans, diversifying investment portfolios, securing insurance, and implementing emergency security measures. Given the dynamic nature of global events and the changing political and economic landscape, it is crucial to continuously update and adapt risk management strategies to address emerging challenges and opportunities.

REFERENCES:

1. Кириченко О.В. ІНВЕСТИЦІЇ У МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ. Збірник наукових праць всеукраїнської науково-практичної конференції. "Зовнішні та внутрішні аспекти фінансової безпеки України: виклики та перспективи", 25 травня 2023 р., Київ.
2. Кириченко, О. (2022). ВПЛИВ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ЄС. *Економіка та суспільство*, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-39>
3. Ural, Mert. (2016). Risk management for sustainable tourism. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*. 7. 10.1515/ejthr-2016-0007.
4. Tomczewska-Popowycz N, Quirini-Popławski Ł. Political Instability Equals the Collapse of Tourism in Ukraine? *Sustainability*. 2021; 13(8):4126. <https://doi.org/10.3390/su13084126>

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CURRENT ACCOUNTS OF CHINA, INDIA,
AND SOUTH KOREA AMID UNCERTAINTY (2019–2024)**

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

In an era marked by global economic uncertainty, the current accounts of major Asian economies – China, India, and South Korea – have exhibited divergent trends, reflecting their distinct economic structures, trade dependencies, and policy responses. The years from 2019 to 2024 were shaped by a series of unprecedented disruptions, including the COVID-19 pandemic, supply chain upheavals, commodity price volatility, and shifting geopolitical dynamics. Among the most significant developments was Russia’s full-scale invasion of Ukraine in 2022, which not only triggered a global energy and food crisis but also intensified inflationary pressures and disrupted international trade and investment flows.

This comparative analysis explores how China, India, and South Korea have navigated these turbulent years, examining the evolution of their current account balances in response to both global shocks and regional challenges. The war in Ukraine, in particular, has influenced these countries in different ways, depending on their geopolitical stances, trade relations, and energy dependencies. By investigating key indicators such as trade in goods and services, primary and secondary income flows, and external economic policy measures, the study aims to uncover the underlying resilience and vulnerabilities of each economy. This insight is essential for understanding broader regional dynamics in Asia and anticipating future shifts in the global economic balance.

Table 1

**Current Accounts of China, India, and South Korea in 2019–2024,
in billions of USD**

Indicators	Country	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Current Account	China	102910	248836	352886	443374	263382	423919
	India	-29763	32730	-33422	-79051	-31962	-32428
	Korea	59676	75902	85228	25829	32822	99043
Trade Balance	China	392993	511103	562706	665049	594041	767976
	India	-157678	-95450	-176721	-267188	-245473	-279237
	Korea	79812	80605	75731	15620	37658	100127
Balance of Services	China	-261149	-152530	-101212	-87440	-208466	-229018
	India	84226	87108	102681	132527	159143	178202
	Korea	-26845	-14670	-5287	-7253	-26824	-23702
Primary Income Balance	China	-39184	-118192	-124476	-154370	-133691	-130029
	India	-29378	-32045	-37620	-41709	-47540	-52102
	Korea	12856	13487	19445	20347	26249	26619
Secondary Income Balance	China	10250	8455	15868	20135	11497	14990
	India	73067	73117	78237	97319	101907	120708
	Korea	-6147	-3519	-4661	-2885	-4261	-4002

Source: [1-3].

The results of the analysis of the data in Table 1 indicate that the current account positions of China, India, and South Korea over 2019–2024 illustrate markedly different macroeconomic trajectories. China consistently maintained a strong surplus, peaking at 443,4 bln USD in 2022, before a slight moderation. South Korea also posted persistent positive balances, though on a more moderate scale. In contrast, India demonstrated structural current account deficits, with the exception of a temporary surplus in 2020 (32,7 bln USD) during pandemic-induced import contraction.

These dynamics reflect varying degrees of external sector resilience and differing economic responses to global shocks such as the COVID-19 pandemic and the Russia–Ukraine war. China and Korea appear more export-competitive and less dependent on external capital, while India’s negative balances reveal systemic trade and income asymmetries.

China’s trade surplus expanded from 392,9 bln USD in 2019 to 767,9 bln USD in 2024, underscoring the country’s robust export capacity and subdued import growth. This trend intensified during global instability, particularly in 2022–2024, when global supply chain realignments favored Chinese manufacturing.

South Korea displayed a volatile trade balance, with a sharp dip to 15,6 bln USD in 2022, likely driven by energy price spikes and declining semiconductor exports, followed by a strong recovery to 100,1 bln USD in 2024. India, by contrast, faced a consistently high trade deficit, reaching 279,2 bln USD in 2024, due to persistent reliance on imported energy and capital goods amid insufficient export growth.

India’s services surplus steadily increased from 84,2 bln USD in 2019 to 178,2 bln USD in 2024, reflecting its global leadership in IT and business process outsourcing. This component became a major offsetting factor for its trade deficit and partially stabilized the current account.

China, in contrast, maintained a large and persistent services deficit, although it narrowed significantly in the early 2020s (from -261,1 bln USD in 2019 to -87,4 bln USD in 2022), before widening again in 2023–2024. South Korea’s services balance remained mildly negative, fluctuating around -23 to -26 bln USD, indicating limited global competitiveness in this domain.

China recorded deepening primary income deficits, with net outflows growing from -39,2 bln USD in 2019 to -130,0 bln USD in 2024. This trend reflects increasing payments on foreign investments and repatriated profits, signaling the burden of China’s growing outward financial integration.

India similarly posted steady primary income deficits, growing from -29,4 bln USD to -52,1 bln USD, tied to FDI income repatriation and interest payments. In contrast, South Korea exhibited positive primary income balances throughout, reaching 26,6 bln USD in 2024, demonstrating effective returns on foreign assets and relatively moderate external liabilities.

India’s secondary income balance, primarily remittance inflows, was a major stabilizer, growing from 73,1 bln USD in 2019 to 120,7 bln USD in 2024. These inflows helped narrow the current account deficit and illustrate India’s strong diaspora-linked economic resilience.

China also benefited from modest remittance inflows, averaging 10–20 bln USD annually, while South Korea experienced small but persistent outflows, around -4,0 to -6,1 bln USD, likely due to foreign worker remittances and overseas aid.

Conclusions. The comparative dynamics of the current accounts of China, India, and South Korea between 2019 and 2024 reveal fundamental structural differences:

1. China emerged as a global surplus economy, with dominant trade performance overshadowing deficits in services and primary income. Its current account remains a central pillar of macroeconomic strength, even amid geopolitical tensions and external shocks.
2. India demonstrated a structurally imbalanced current account, with large trade and income deficits mitigated only partially by strong services exports and remittance inflows. These patterns underscore India’s ongoing vulnerability to external shocks, especially in energy and capital flows.

3. South Korea occupied an intermediate position, characterized by a moderate but resilient surplus. Its fluctuating trade balance and weak services sector were offset by favorable investment income, indicating a balanced but externally sensitive economic structure.

Based on the results of the conducted research, the data confirm that under conditions of prolonged global uncertainty – particularly exacerbated by the geopolitical and economic repercussions of the Russia–Ukraine war – the sustainability of external economic positions in emerging and advanced economies is fundamentally dependent on structural competitiveness, sectoral diversification, and the ability to strategically integrate into global value chains. These factors collectively determine the resilience of national economies to external shocks and their capacity to maintain current account stability over time.

REFERENCES:

1. China. Balance of Payments. International Monetary Fund. URL: <https://legacydata.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52&sid=1542635306163>
2. India. Balance of Payments. International Monetary Fund. URL: <https://legacydata.imf.org/regular.aspx?key=62805740>
3. Republic of Korea. Balance of Payments. International Monetary Fund. URL: <https://legacydata.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52&sid=1390030341854>

*Солдатко К. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СТРУКТУРУ ТА ДИНАМІКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ЄВРОПІ

Тези підготовлено в рамках проєкту: "Соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на розвиток ЄС та України: сприяння співпраці в дослідженнях через створення цифрової платформи". Цей проєкт отримав фінансування через проєкт EURIZON, який фінансується Європейським Союзом за грантовою угодою № 871072.

Війна Росії проти України, яка почалась у лютому 2022 року, докорінно змінила економічні, політичні та інвестиційні процеси на європейському континенті. Зростання геополітичної напруги призвело до трансформації потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що відображає нові виклики у сфері безпеки, енергетичної незалежності та економічної інтеграції. У цьому контексті вивчення змін структури та динаміки ПІІ є критично важливим для оцінки стійкості європейських економік та формування політики економічного відновлення.

Повномасштабна війна стала тригером різкого обвалу прямих іноземних інвестицій як у Росію, так і в Україну. У 2022 році Росія зазнала найбільшого падіння ПІІ серед країн G20: чисті ПІІ зменшилися на понад 19%, а кількість нових інвестиційних проєктів - з 75 у 2021 році до лише 13 у 2022-му, і лише 9 - у 2023 році. Іноземні компанії почали масово згортати бізнес, зупиняти капіталовкладення, а російський ринок був визнаний "високотоксичним".

Україна, попри підтримку міжнародних партнерів, також зазнала глибокого скорочення припливу іноземного капіталу. За даними НБУ, в 2022 році чисті надходження ПІІ становили лише 848 млн. дол. США, тоді як у 2021-му році - 6,7 млрд. дол. США. Це стало наслідком не лише безпекових ризиків, а й руйнування інфраструктури, зупинки ланцюгів постачання та релокації бізнесу.

В 2023 році ПІІ в Європу знизилися на 4% порівняно з 2022 роком, що стало першим спадом з 2020 року. Значне зниження інвестицій спостерігалось в Центральній, Східній та Південно-Східній Європі, де в третьому кварталі 2024 року ПІІ впали на 70%, досягнувши найнижчого рівня за чотири роки.

Проте важливо зазначити, що у 2023-2024 рр. активізувалася діяльність міжнародних фінансових установ, які почали страхувати ризики для інвесторів. Наприклад, американська DFC надала понад 450 млн. дол. США у вигляді гарантій для західних компаній, що інвестують в Україну. Окремі ПІІ концентруються у стратегічних секторах - енергетика, агросфера, ІТ - які можуть бути відновлені та масштабовані з підтримкою міжнародних фондів.

Хоча війна загалом дестабілізувала інвестиційний клімат у Європі, вона водночас викликала масштабну релокацію підприємств, капіталу та виробничих потужностей, особливо з Росії, Білорусі та окупованих територій України. Це стало причиною регіонального перерозподілу ПІІ: деякі країни Центральної та Східної Європи, зокрема Польща, Чехія, Угорщина, Литва та Румунія, почали приймати на свої території релоковані ІТ-компанії, сервісні хаби, складські об'єкти.

Згідно з даними FDI Intelligence, у 2022 році було реалізовано 57 проектів релокації бізнесу в інші європейські країни, більшість із яких - у сфері ІТ і послуг. Польща, наприклад, зафіксувала зростання нових проектів на 23% порівняно з довоєнним періодом. Чехія стала важливим логістичним хабом, а Угорщина почала активно залучати інвестиції у виробничі потужності, зокрема з Німеччини та Південної Кореї.

На тлі цього Хорватія, Словенія, Болгарія та інші менші ринки зазнали падіння обсягів ПІІ через нестабільність, обмежену інфраструктуру та слабку інвестиційну підтримку з боку урядів.

Така концентрація інвестицій у країнах ЦСЄ свідчить про структурну перебудову простору ПІІ в Європі - від російських та пострадянських ринків до економік із високим рівнем євроінтеграції та більш стабільним політичним режимом.

ПІІ в проекти відновлюваної енергетики зросли. За даними ОЕСР, до 2021 року понад 90% інвестицій в енергетику в країнах-членах було спрямовано на відновлювані джерела. Цей тренд посилюється після вторгнення РФ, на фоні пошуку енергетичної незалежності від Росії.

Країни ЄС та США суттєво наростили ПІІ в оборонний сектор. Інвестори почали розглядати сектор оборони як один із найстабільніших і стратегічно важливих у новому геополітичному контексті.

У відповідь на ризики повномасштабного конфлікту було створено механізми страхування воєнних ризиків. Також зросла роль міжнародних фінансових інституцій - ЄБРР, ЄІБ, G7 - у створенні гарантій та змішаних фінансових ініціатив.

Дослідження 2022-2023 років демонструють структурну зміну у вподобаннях інвесторів, які дедалі більше схиляються до ESG-орієнтованих інвестицій, враховуючи соціальну відповідальність, екологічну безпеку та політичну прозорість.

Війна Росії проти України стала тригером масштабних трансформацій у сфері ПІІ в Європі. З одного боку, зросла кількість бар'єрів та регуляторних процедур, з іншого - з'явилися нові стратегічні можливості, зокрема в енергетиці, ІТ, обороні. Зміна інвестиційного клімату є не лише викликом, а й потенціалом для зміцнення стійкості європейської економіки. Важливо, щоб держави забезпечували сприятливе середовище для інвесторів, водночас адаптуючи політику до викликів безпеки, клімату та інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Allianz. Two years of war in Ukraine – economic outlook. URL: https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/economic-research/publications/specials/en/2024/february/2024_02_22_what_to_watch.pdf

2. OECD. Investment policy developments in energy. URL: <https://www.oecd.org/investment/>
3. Reuters. Russian barriers to re-entry stymie prospects for western companies. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/russian-barriers-re-entry-stymie-prospects-western-companies-return-2025-04-17/>
4. UNCTAD. World Investment Report 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
5. US International Development Finance Corporation (DFC). Investment guarantees to Ukraine. - URL: <https://www.dfc.gov>
6. WIIW. Russia's war in Ukraine causes a reversal of FDI trends. URL: <https://wiiw.ac.at/russia-s-war-in-ukraine-causes-a-reversal-of-fdi-trends-n-585.html>
7. WIIW. Sharp decline in foreign direct investment in Eastern Europe. URL: <https://wiiw.ac.at/sharp-decline-in-foreign-direct-investment-in-eastern-europe-n-660.htm>

**Maria Verbytska, Polina Sidorenko, Stepchenko Mykyta
Odesa I. I. Mechnikov National University**

A COMPARATIVE STUDY OF THE INTERNATIONAL INVESTMENT POSITIONS OF CANADA, NORWAY, AND HUNGARY IN THE CONTEXT OF GLOBAL UNCERTAINTY

Acknowledgement: Theses were prepared within the research project: “Socio-economic impact of the COVID-19 pandemic and Russia’s full-scale invasion on the development of EU and Ukraine: fostering research collaborations through establishing of a digital knowledge exchange platform”. This project has received funding through the EURIZON project, which is funded by the European Union under grant agreement No 871072.

Funded by
the European Union

The selection of Canada, Norway, and Hungary for this comparative analysis is based on their diverse economic structures, investment profiles, and geographical representation, which offer a broad perspective on how different economies respond to global uncertainty.

Canada represents a highly developed, resource-rich economy with a strong presence in international financial markets. Its international investment position reflects both substantial outward investment and inward flows, making it a relevant case for assessing how advanced economies manage external assets and liabilities amid global shocks. Norway, though smaller in population, shares several structural similarities with Canada, including its dependence on natural resource exports and significant sovereign wealth investments. Its strong net creditor position, bolstered by the Government Pension Fund Global, offers valuable insights into the resilience of investment positions in resource-driven economies under uncertain conditions. Hungary, by contrast, is a smaller, open, and emerging European economy that has experienced significant economic transformation and EU integration. Its inclusion provides a critical counterpoint to the other two countries, highlighting the vulnerabilities and adaptive strategies of economies that are more exposed to capital flow volatility and reliant on foreign direct investment.

Together, these three countries illustrate a spectrum of international investment dynamics, from net creditor to net debtor positions, from developed to emerging market characteristics, and from commodity-dependent to diversified economies. This diversity enables a nuanced analysis of international investment positions amid economic and geopolitical uncertainty.

The period from 2020 to 2024 presents a unique opportunity to examine the structural shifts in the international investment positions (IIP) of countries within the context of two disruptive global events: the COVID-19 pandemic and the full-scale Russian invasion of Ukraine [1]. These two crises have exerted multidimensional pressures on the global economy, leading to shifts in

cross-border capital flows, alterations in investor behavior, and reassessments of risk across regions. This analysis focuses on Canada, Norway, and Hungary – three economies with distinct macroeconomic frameworks and geopolitical contexts – to assess how these shocks have influenced the dynamics of foreign assets and liabilities over the specified period.

The results of the analysis of the data in Table 1 indicate that Canada’s international investment position during this period reflects notable resilience and a capacity to attract and accumulate international capital. The country’s direct investment assets demonstrated consistent growth, increasing from 2 148 billion USD in 2019 to 3 032 billion USD in 2024. This trajectory – interrupted only temporarily by a contraction in 2022 – suggests a high level of international expansion by Canadian multinational enterprises, supported by structural strengths such as a stable financial system, diversified economy, and proactive fiscal and monetary policy during the pandemic. The 2022 decline may be attributed to global risk aversion stemming from the war in Ukraine and monetary tightening in major economies, which temporarily slowed cross-border investment activity.

Table 1

Dynamics of the main components of international investment positions of Canada, Norway, Hungary in 2020–2024, in billions of USD

Indicators		Countries	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Assets	Direct investment	Canada	2148	2310	2643	2458	2873	3032
		Norway	257	260	283	279	288	270
		Hungary	280	462	477	453	420	348
	Portfolio investment	Canada	1889	2157	2568	2187	2545	2904
		Norway	1388	1572	1747	1579	1898	2104
		Hungary	15	17	21	19	29	35
	Other investment	Canada	769	876	915	1046	1146	1169
		Norway	189	196	222	238	277	271
		Hungary	39	45	47	53	57	67
Liabilities	Direct investment	Canada	1616	1536	1845	1786	2000	2058
		Norway	219	227	244	234	250	219
		Hungary	330	530	549	518	478	425
	Portfolio investment	Canada	1823	1990	2237	2092	2235	2417
		Norway	407	441	455	434	447	428
		Hungary	55	58	57	49	75	77
	Other investment	Canada	923	1023	1069	1145	1373	1364
		Norway	281	299	318	327	346	343
		Hungary	52	61	69	79	79	73

Source: [2].

Canada’s portfolio investment assets also expanded considerably, from 1 889 billion USD to 2 904 billion USD, although the series recorded a temporary dip in 2022. This fluctuation is consistent with global equity and bond market volatility during periods of heightened uncertainty. The recovery thereafter suggests renewed investor confidence and Canada’s continued integration in global financial markets. Growth in other investment assets, particularly from 769 billion USD to 1 169 billion USD, reflects a stable and expanding banking sector with increasing claims on non-residents, possibly driven by trade finance, loans, and deposits.

On the liabilities side, Canada maintained its attractiveness as a destination for foreign capital. Direct investment liabilities rose steadily from 1 616 billion USD to 2 058 billion USD, suggesting sustained investor confidence in Canada’s long-term economic prospects. Similarly, growth in portfolio liabilities (from 2 005 billion to 2 733 billion USD) illustrates Canada’s deep and liquid capital markets. The parallel increase in other liabilities (923 billion to 1 364 billion

USD) may be linked to rising external borrowing by banks and corporations, as well as trade-related financing.

Overall, Canada's IIP dynamics during 2020 – 2024 underline its status as a globally integrated, financially sound, and geopolitically secure economy. The country was able to weather both the pandemic and the geopolitical turbulence following Russia's invasion of Ukraine with relatively minimal disruptions to its external financial structure.

Norway's international investment profile is shaped by its large sovereign wealth fund and export-oriented energy sector. The country's direct investment assets remained relatively stable, fluctuating within a narrow range (257 – 270 billion USD), with a marginal decline observed in 2024. This suggests limited expansion of outward FDI by Norwegian firms, potentially due to conservative investment strategies during uncertain periods. Nonetheless, this stability underscores the country's cautious and diversified approach to cross-border investment.

A key development in Norway's IIP is the significant rise in portfolio investment assets, which surged from 1 388 billion USD in 2019 to 2 104 billion USD in 2024. This reflects the accumulation of foreign financial assets by Norway's Government Pension Fund Global (GPF), which continued to invest oil revenue surpluses across global equity and bond markets. The increase is particularly notable given global financial turbulence during the pandemic and the war, illustrating the resilience and scale of Norway's sovereign investment capacity.

Other investment assets also rose moderately from 189 billion USD to 271 billion USD, indicating gradual expansion in financial claims such as loans and deposits. This further demonstrates the strength of Norway's financial institutions and their ability to manage liquidity across borders.

In terms of liabilities, Norway saw a decline in direct investment liabilities, dropping to 219 billion USD by 2024. This may reflect a cautious reassessment of European investment strategies by foreign multinationals in response to energy price volatility, inflation, and geopolitical instability in the region. Portfolio and other liabilities remained relatively stable or increased moderately, suggesting a balanced external debt profile.

Norway's experience during this period demonstrates how strong fiscal discipline, energy export revenues, and prudent macroeconomic management can shield a small open economy from major global shocks. The country's sovereign wealth buffer not only supported external investment accumulation but also mitigated exposure to foreign capital volatility.

Hungary's international investment trends were marked by greater volatility and apparent sensitivity to regional security developments. The country's direct investment assets spiked unusually in 2020, reaching 462 billion USD – up from 280 billion USD in 2019. This outlier may be explained by statistical revisions or reinvested earnings. However, from 2021 onward, there was a gradual decline, with assets falling to 348 billion USD in 2024. This contraction may indicate reduced outward investment activity by Hungarian firms, reflecting pandemic-related disruptions and growing regional insecurity due to the proximity of the Ukrainian conflict.

Portfolio investment assets, while growing modestly (15 to 35 billion USD), remained at low absolute levels, reflecting the underdevelopment of Hungary's capital markets and its limited global financial integration. Growth in other investment assets (from 39 to 67 billion USD) suggests some build-up of foreign reserves or interbank activity, possibly aimed at safeguarding against financial shocks.

Hungary's liabilities reveal more concerning dynamics. Direct investment liabilities, after peaking in 2021, began to decline (down to 425 billion USD by 2024). This likely reflects growing geopolitical risk aversion among investors and a shift of capital toward safer regions. Portfolio liabilities increased marginally but also remained relatively limited in scale, confirming Hungary's weak participation in global financial markets. A peak in other liabilities in 2022 (175 billion USD) followed by a decline suggests that foreign borrowing conditions tightened, either due to rising interest rates or deteriorating credit perceptions.

Overall, Hungary's IIP dynamics between 2020 and 2024 point to the economic fragility of smaller, regionally exposed economies in the face of protracted conflict and global uncertainty. The country's proximity to the Russian-Ukrainian war appears to have deterred foreign investment and constrained the expansion of its external financial footprint.

This cross-country analysis underscores several important themes. First, the COVID-19 pandemic acted as a global liquidity shock that temporarily disrupted cross-border capital flows, particularly in 2020, resulting in portfolio outflows and reallocation of assets. However, most advanced economies recovered quickly due to massive fiscal and monetary interventions. Second, the war in Ukraine, beginning in 2022, had a more asymmetric and geographically concentrated impact. Countries such as Hungary, located near the conflict zone, experienced deteriorating investment dynamics, while Canada and Norway either maintained or expanded their external asset positions.

From a structural perspective, countries with strong institutional frameworks, macroeconomic buffers, and energy resource endowments – such as Canada and Norway – were better positioned to absorb external shocks. They not only sustained investor confidence but also leveraged their financial systems to accumulate foreign assets. In contrast, economies like Hungary, which are more dependent on foreign capital and embedded within more volatile geopolitical contexts, faced persistent investment uncertainty and declining net positions. The data from 2020 – 2024 thus highlights the critical role of economic structure, geographic location, and institutional resilience in shaping the trajectory of international investment positions during periods of global crisis.

REFERENCES:

4. Hosen, M. S., Hossain, S. M., Mia, M. N., & Chowdhury, M. R. (2024). The Effects of COVID-19 and the Russia-Ukraine War on Inward Foreign Direct Investment. *International Research Journal of Economics and Management Studies*, Vol. 2, No. 4, pp. 408-417.
5. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position Statistics (BOP/IIP). URL: <https://legacydata.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52&sid=1390030341854>

Довженко О. І.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНІ ПРАКТИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується високою конкуренцією, нестабільністю та зростаючим інтересом суспільства до питань сталого розвитку, соціально відповідальні практики набувають стратегічного значення. Підприємства все частіше стикаються з вимогами не лише до фінансових результатів, а й до прозорості, екологічної відповідальності та участі у суспільному житті. Концепції CSR (Corporate Social Responsibility) та ESG (Environmental, Social, Governance) стають індикаторами не тільки етичної позиції компанії, але й ключовими чинниками фінансової ефективності, кредитоспроможності та інвестиційної привабливості. Це особливо актуально для України в умовах війни та повоєнного відновлення, саме CSR-практики стали інструментом виживання, адаптації та підтримки економіки.

Соціальна відповідальність компаній проявляється в різних напрямках: зменшення викидів, участь у благодійних програмах, прозорість управлінських процесів, справедливе ставлення до працівників. Водночас, інвестори дедалі частіше обирають компанії, які демонструють чітку ESG-стратегію.

За даними KPMG та Deloitte (2022–2023), 95% компаній з числа світових лідерів уже оприлюднюють дані про свої вуглецеві цілі. У 2023 році 65% глобальних інвесторів заявили, що готові інвестувати лише в компанії з чіткими ESG-орієнтирами. Понад 80% мають політики сталого інвестування. Результати досліджень показали, що рівень обізнаності представників українського бізнесу щодо CSR досить високий (78,1%), з приблизно рівним представництвом серед малих, середніх і великих підприємств [1]. За даними Центру «Розвиток КСВ», близько 40% компаній впроваджують окремі CSR-елементи, проте лише 10–15% мають цілісну стратегію та готують нефінансову звітність.

Таблиця 1.

Основні показники впровадження CSR/ESG у світі та в Україні (2010-2024 рр.)

Показник	Значення
Компанії топ-250, що звітують про вуглецеві цілі	95%
Інвестори, що інвестують лише з урахуванням ESG	65%
Інвестори з політикою сталого інвестування	80%+
Українські компанії з CSR-елементами	≈ 40%
Українські компанії з повною CSR-стратегією	10–15%
Рівень обізнаності українського бізнесу щодо CSR	78,1%

Джерела: KPMG[2], Deloitte[3], Центр «Розвиток КСВ» [4].

Інтеграція CSR/ESG практик позитивно впливає на фінансування підприємств. Компанії з високими ESG-показниками отримують кращі умови кредитування, беруть участь у "зеленому" фінансуванні, мають доступ до грантів та міжнародних програм (Horizon Europe, USAID, EBRD), що знижує вартість капіталу та покращує фінансові показники. Особливо це важливо в країнах із слабким регуляторним середовищем — наявність ESG-звітності підвищує довіру з боку банків, інвесторів і партнерів.

Дослідження, опубліковані у Journal of Cleaner Production, показують, що компанії з чітко окресленими ESG-стратегіями мають не лише кращу рентабельність, а й нижчу вартість капіталу. Цей ефект особливо помітний у регіонах із нестабільним правовим полем, як-от Україна.

Для системності та ефективності CSR-діяльність має базуватися на основних принципах: відкритість, системність, достовірність, регулярність. Методи аналізу CSR-ефективності включають: контент-аналіз нефінансової звітності, порівняльну оцінку фінансових результатів, опитування стейкхолдерів та кейс-стаді. Оцінка ефективності соціальних інвестицій часто базується на показниках ROI, впливу на імідж та стійкість бренду [5]. Виконання соціальних зобов'язань може зменшити вартість боргового фінансування та полегшити фінансовий тиск, надаючи основу для інноваційних інвестицій.

Українські компанії дедалі більше орієнтуються на європейські моделі CSR, але з огляду на війну їхня діяльність часто зосереджена на гуманітарній допомозі, підтримці ЗСУ та переселенців. Брак державного стимулювання (пільгового оподаткування, зменшення тиску) та недосконалість нормативної бази залишаються серйозними перешкодами для системної інтеграції ESG[6].

Разом з тим, приклади європейських країн демонструють ефективність законодавчого регулювання CSR/ESG. З 2024 року в ЄС запроваджена Директива CSRD, яка зобов'язує компанії публікувати стандартизовану ESG-звітність. Це приклад моделі, до якої повинен прагнути український бізнес, щоби інтегруватися в європейську економіку.

Корпоративна соціальна відповідальність у XXI столітті стала не просто моральним обов'язком, а стратегічним інструментом формування фінансової стійкості, зростання

рентабельності та залучення капіталу. В умовах війни CSR-діяльність українських компаній сприяє зміцненню економіки, забезпеченню підтримки ЗСУ, гуманітарним програмам та партнерству з міжнародною спільнотою. У перспективі саме ESG-орієнтовані компанії стануть ядром відбудови країни, оскільки матимуть кращий доступ до фінансування, довіру інвесторів і конкурентну перевагу на глобальному ринку. Соціальна відповідальність — це не витрати, а довгострокова інвестиція в стабільність і майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Соціальна відповідальність українського бізнесу. Результати опитування / І. Акімова, А. Марцінків, О. Осінкіна. - К.: ООН, 2005. - 53 с
2. KPMG. (2023). Leveraging ESG due diligence to unlock value. Режим доступу до ресурсу: <https://kpmg.com/kpmg-us/content/dam/kpmg/pdf/2023/esg-sustainable-advantage-1.pdf>.; KPMG. (2024). Глобальне дослідження ESG due diligence 2024. Режим доступу до ресурсу: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2024/08/global-esg-due-diligence-study-2024.html>
3. Deloitte (2022). ESG результати Deloitte Global. - Режим доступу до ресурсу: https://www.deloitte.com/ua/uk/about/governance/ukraine-impact-report-2021-2022/global-report-esg-highlights.html?icid=lnc_esg-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-deloitte-global
4. Центр «Розвиток КСВ».Розвиток КСВ в Україні 2010-2018р. - Режим доступу до ресурсу: <https://csr-ukraine.org/research/rozvitok-ksv-v-ukraini-2010-2018/>
5. Воржакова Ю. П. Методичні підходи до оцінки корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / Ю. П. Воржакова, А. С. Лис. - 2020. - Режим доступу до ресурсу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/203962/203656>.
6. Аналітичний звіт «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005-2010: стан та перспективи розвитку». Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», 2010.– 56 с

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Збірник наукових праць Третьої міжнародної науково-практичної
конференції

25 квітня 2025 р., м. Одеса

(українською та англійською мовами)

*Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних
несуть автори статей. Думки, положення і висновки, висловлені авторами,
не обов'язково відображають позицію редакції.*

Оригінал–макет виготовлено на кафедрі світового господарства і міжнародних
економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за
сприянням Програми імені Жана Моне Одеса, 65058, вул. Французький бульвар 24/26,
Україна
e-mail: world.economy@onu.edu.ua

Затвердж. авт. 30.04.2025. Шрифт Times New Roman
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.

Видавець і виготовлювач:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
65082, Україна, м. Одеса, вул. Університетська, 12
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
Тел.: (048) 723 28 39, E-mail:druk@onu.edu.ua